

Publicatieblad

van de Europese Unie

C 76

Uitgave
in de Nederlandse taal

Mededelingen en bekendmakingen

56e jaargang
14 maart 2013

<u>Nummer</u>	<u>Inhoud</u>	<u>Bladzijde</u>
I	<i>Resoluties, aanbevelingen en adviezen</i>	
	ADVIEZEN	
	Europees Economisch en Sociaal Comité	
	486e plenaire zitting op 16 en 17 januari 2013	
2013/C 76/01	Advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité over „Het potentieel van hoogbegaafde kinderen en jongeren in de Europese Unie ontsluiten” (initiatiefadvies)	1
2013/C 76/02	Advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité over het thema „De genderdimensie in de Europa 2020-strategie” (initiatiefadvies)	8
2013/C 76/03	Advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité over „Piraterij op zee: een krachtiger EU-optreden” (initiatiefadvies)	15
2013/C 76/04	Advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité over „De invoering van een Europees sociaal keurmerk” (verkennd advies)	20

Prijs:
4 EUR

(Vervolg z.o.z.)

III *Vorbereidende handelingen*

EUROPEES ECONOMISCH EN SOCIAAL COMITÉ

486e plenaire zitting op 16 en 17 januari 2013

2013/C 76/05	Advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité over de mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's — Akte voor de interne markt II — Samen voor nieuwe groei (COM(2012) 573 <i>final</i>)	24
2013/C 76/06	Advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité over de mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's — Een versterkt partnerschap voor topkwaliteit en groei voor de Europese onderzoekruimte (COM(2012) 392 <i>final</i>)	31
2013/C 76/07	Advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité over de mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad en het Europees Economisch en Sociaal Comité — Beleid op het gebied van de veiligheidsindustrie — Actieplan voor een innovatieve en concurrerende veiligheidsindustrie (COM(2012) 417 <i>final</i>)	37
2013/C 76/08	Advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité over de mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's — Versterking van en scherpere keuzes bij de internationale samenwerking inzake onderzoek en innovatie: een strategische benadering (COM(2012) 497 <i>final</i>)	43
2013/C 76/09	Advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité over de mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's — Naar een betere toegang tot wetenschappelijke informatie: vergroting van de voordelen van overheidsinvesteringen in onderzoek (COM(2012) 401 <i>final</i>)	48
2013/C 76/10	Advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité over het voorstel voor een verordening van het Europees Parlement en de Raad tot wijziging van Verordening (EG) nr. 273/2004 inzake drugsprecursoren (COM(2012) 548 <i>final</i> — 2012/0261 (COD))	54
2013/C 76/11	Advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité over de mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's — Het aanboren van het potentieel van cloud computing in Europa (COM(2012) 529 <i>final</i>)	59
2013/C 76/12	Advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité over de gezamenlijke mededeling aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's — Naar een hernieuwd partnerschap voor ontwikkeling tussen de EU en het Stille Oceaan gebied (JOIN(2012) 6 <i>final</i>)	66

I

(Resoluties, aanbevelingen en adviezen)

ADVIEZEN

EUROPEES ECONOMISCH EN SOCIAAL COMITÉ

486e PLENAIRE ZITTING OP 16 EN 17 JANUARI 2013

Advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité over „Het potentieel van hoogbegaafde kinderen en jongeren in de Europese Unie ontsluiten” (initiatiefadvies)

(2013/C 76/01)

Rapporteur: **José Isaías RODRÍGUEZ GARCÍA-CARO**

Het Europees Economisch en Sociaal Comité heeft op 19 januari 2012 besloten om overeenkomstig artikel 29, lid 2, van zijn reglement van orde een initiatiefadvies op te stellen over:

Het potentieel van hoogbegaafde kinderen en jongeren in de Europese Unie ontsluiten.

De afdeling Werkgelegenheid, Sociale Zaken en Burgerschap, die met de voorbereidende werkzaamheden was belast, heeft haar advies op 20 december 2012 goedgekeurd.

Het Comité heeft tijdens zijn op 16 en 17 januari 2013 gehouden 486e zitting (vergadering van 16 januari) het volgende advies uitgebracht, dat met 131 stemmen vóór, bij 13 onthoudingen, is goedgekeurd.

1. Aanbevelingen

1.1 Het Europees Economisch en Sociaal Comité is zich ervan bewust dat de problematiek van hoogbegaafde kinderen en jongeren al vrij uitvoerig is bestudeerd: onderzoekers buigen zich immers al tientallen jaren over de kwestie en de wetenschappelijke literatuur ter zake is bijzonder uitgebreid⁽¹⁾. Gezien het belang van het thema wil het EESC er echter toch bij de Commissie en de lidstaten op aandringen steun te verlenen voor bijkomende studies en onderzoek en maatregelen te nemen om verscheidenheid in het

⁽¹⁾ Een greep uit de studies over hoogbegaafdheid en de aanpak van hoogbegaafde leerlingen:

Martínez Torres, Mercé en Guirado, Angel (coords.) *Altas capacidades intelectuales. Pautas de actuación, orientación, intervención y evaluación en el período escolar*, Barcelona, Editorial Graó, 2012.

Torrego, Juan Carlos (coord.), *Alumnos con altas capacidades y aprendizaje cooperativo. Un modelo de respuesta educativa*, Madrid, Fundación SM, 2012.

Pfeiffer, Stephen, *Current perspectives on the identification and assessment of gifted students*, in *Journal of Psychoeducational Assessment*, 2011. Wallace, B. en Erikson, G., *Diversity in Gifted Education. International perspectives on global issues*, New York, Routledge, 2006.

Sternberg, R.J. en Davidson, J.E., *Conceptions of giftedness*, Cambridge University Press, 2005.

Sternberg, R.J. (ed.), *Definitions and conceptions of giftedness*, Thousand Oaks, Corwin Press, 2004.

algemeen meer onder de aandacht te brengen; daaronder vallen ook programma's die bedoeld zijn om hoogbegaafde kinderen en jongeren de kans te geven zich te ontplooien, zodat hun talenten op de meest uiteenlopende gebieden kunnen worden ingezet. Bedoeling is o.m. om de werkgelegenheid en de inzetbaarheid in de EU te verbeteren, en er in deze tijden van economische crisis voor te zorgen dat beter gebruik wordt gemaakt van gespecialiseerde kennis en *braindrain* wordt voorkomen.

1.2 Hoogbegaafde kinderen en jongeren moeten tijdens hun hele schooltijd en op alle niveaus beter de kans krijgen zich te ontwikkelen en te ontplooien; belangrijk daarbij is specialisatie in een te vroeg stadium te vermijden. Ook moeten scholen meer aandacht besteden aan diversiteit door gebruik te maken van de mogelijkheden van op samenwerking gebaseerd en informeel leren.

1.3 Het Comité is pleitbezorger van een leven lang leren: ons intellectueel potentieel is immers geen vast gegeven maar verandert in elke levensfase.

1.4 Daarnaast zou het Comité graag zien dat in de toekomst meer aandacht uitgaat naar de proefprojecten met hoogbegaafde studenten in de verschillende lidstaten, en dan met name de projecten die de samenleving in haar geheel ten goede komen, de samenhang ervan versterken, schooluitval tegengaan en het onderwijs verbeteren, overeenkomstig de in de Europa 2020-strategie vastgelegde doelstellingen.

1.5 Het Comité wijst erop dat binnen de werkomgeving zelf moet worden nagegaan welke, vooral jonge, werknemers over het nodige talent beschikken en bereid zijn om hun intellectuele vermogens te ontwikkelen en bij te dragen aan innovatie, zodat hun een vervolgopleiding kan worden aangeboden die aansluit bij hun ambities en interesses.

1.6 Om het onderwijs beter af te stemmen op de behoeften van hoogbegaafde kinderen en jongeren zijn inspanningen nodig op de volgende gebieden:

- de basis- en vervolgopleiding van docenten, die vertrouwd moeten worden gemaakt met het profiel en de kenmerken van hoogbegaafde leerlingen, hoogbegaafdheid moeten kunnen herkennen en deze leerlingen de nodige begeleiding moeten kunnen bieden;
- gemeenschappelijke procedures voor het vroeg opsporen van hoogbegaafdheid, in het bijzonder bij leerlingen uit sociaal achtergestelde milieus;
- de uitwerking en uitvoering van educatieve maatregelen voor hoogbegaafde leerlingen, zowel binnen als buiten de school;
- uitbreiding van de opleiding van docenten met de volgende aspecten: de waarden van het humanisme; de realiteit van het multiculturalisme; educatief gebruik van informatie- en communicatietechnologie; en, ten slotte, het stimuleren van creativiteit, innovatie en zin voor initiatief.

1.7 Een betere begeleiding van hoogbegaafde kinderen en jongeren houdt in dat zij m.n. tijdens de puberteit ook emotionele en sociale vaardigheden aanleren; het is zaak hun integratie in de maatschappij en op de arbeidsmarkt te vergemakkelijken en hun vermogen om in teamverband te werken te stimuleren.

1.8 Er moet op worden toegezien dat ook hoogbegaafde studenten, m.n. uit achtergestelde milieus, de kans krijgen gebruik te maken van de mechanismen en procedures voor uitwisseling en een tijdelijk verblijf in een ander land.

1.9 De lidstaten moeten elke gelegenheid aangrijpen om informatie en goede praktijkervaringen op het vlak van het opsporen en ondersteunen van hoogbegaafde leerlingen en studenten uit te wisselen.

1.10 De ondernemingsgeest van hoogbegaafde kinderen en jongeren moet worden aangewakkerd, in een context van verantwoordelijkheid en solidariteit, waarbij het welzijn van de hele samenleving voor ogen wordt gehouden.

2. Algemene context

2.1 Een van de drie hoofddoelstellingen van de Europa 2020-strategie voor slimme, duurzame en inclusieve groei, die door de Commissie in 2010 werd goedgekeurd, is het streven naar slimme groei via de ontwikkeling van een op kennis en innovatie gebaseerde economie. Een goede opleiding voor alle Europeanen is dan ook cruciaal voor de toekomst van de EU; dit houdt o.m. in dat hoogbegaafdheid sneller moet worden opgespoord en beter moet worden ondersteund.

2.2 De lidstaten hebben in hun onderwijsbeleid op dit moment al bijzonder veel oog voor de verschillen tussen leerlingen; zij trachten met andere woorden elke individuele leerling de kans te geven zijn talenten maximaal te ontplooien. Binnen het budget voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften moeten echter meer middelen worden vrijgemaakt voor hoogbegaafde leerlingen.

2.3 Wat herkenning en ondersteuning van hoogbegaafde leerlingen aangaat zijn de verschillen tussen de lidstaten op dit moment enorm. Ook is duidelijk dat de maatregelen en activiteiten ten behoeve van deze leerlingen beter kunnen; met name het gebrek aan specifieke opleiding van docenten speelt in dit verband een rol.

3. Hoogbegaafdheid

3.1 Het begrip

3.1.1 Internationale studies en onderzoeken tonen aan dat hoogbegaafdheid voorkomt in alle maatschappelijke groepen ⁽²⁾. Dat geldt ook voor de bevolking van de EU. Vanuit sociaal, politiek en onderwijsopbouw is het herkennen en begeleiden van hoogbegaafdheid een relatief recente problematiek, waarvan het belang de komende jaren ongetwijfeld zal toenemen. Uit al deze studies blijkt dat snellere herkenning en betere ondersteuning van hoogbegaafdheid de inzet van de hele samenleving vereist, dat wil zeggen beleidsverantwoordelijken, docenten, wetenschappers en onderzoekers, het gezin en de sociale partners.

3.1.2 In de vakliteratuur over hoogbegaafdheid worden verschillende termen gebruikt, zoals vroegrijpheid (betere resultaten dan het gemiddelde van de leeftijdsgenoten), talent (specifieke vaardigheden op een bepaald gebied; wiskunde en muziek zijn maar enkele voorbeelden) en, ten slotte, hoogbegaafdheid. Dit laatste begrip, hoogbegaafdheid, wordt vandaag de dag gedefinieerd als een combinatie van de volgende kenmerken:

- bovengemiddelde intellectuele capaciteiten, zowel algemeen als specifiek; hoewel daarbij traditioneel werd uitgegaan van een IQ van 130 of meer (het gemiddelde IQ ligt op 100), wordt dit criterium de laatste jaren ruimer en flexibeler geïnterpreteerd en wordt rekening gehouden met andere, even belangrijke factoren;
- een hoge mate van toewijding en inzet: doorzettingsvermogen, belangstelling, volhardendheid, zelfvertrouwen, enz.
- een hoge mate van creativiteit, flexibiliteit en oorspronkelijkheid bij het onderzoeken, vragen stellen, en oplossen en aanpakken van problemen en moeilijkheden.

⁽²⁾ De maatschappelijke groep die het vaakst wordt bestudeerd zijn schoolplichtige kinderen en jongeren; naar schatting zou 2 tot 15 % van de scholieren hoogbegaafd zijn, afhankelijk van de criteria die worden gehanteerd. Traditioneel werd daarbij uitgegaan van een IQ vanaf 130 of meer (ongeveer 2 % van de bevolking). Vandaag is men het er echter over eens dat dit criterium te eng is en dat het IQ maar een van de factoren is aan de hand waarvan hoogbegaafdheid kan worden vastgesteld. Tegenwoordig geldt een ruimere interpretatie van het begrip hoogbegaafdheid en wordt ook rekening gehouden met kenmerken als creativiteit, originaliteit en het vermogen om verbanden te leggen, gevolgtrekkingen te maken en te extrapoleren. Zo komt het dat hoogbegaafden volgens recente ramingen wel 10 tot 15 % van de bevolking vertegenwoordigen, hoewel in de meer algemeen aanvaarde schattingen wordt gesproken van 5 à 10 %. Voor wie meer wil weten zijn er de nu al klassieke studies ter zake van Joseph Renzulli of, recenter, van Borland, J.H. *Myth 2. The gifted constitute 3 % to 5 % of the population; Gifted child quarterly*, 53, 2009; Miraca, G., *Exceptionally gifted children*, New York, Routledge, 2004; Robson, D., *High IQ kids: collected insights, information and personal stories from the experts*, Free spirit publishing, 2007.

Hoewel hoogbegaafde scholieren en studenten normaliter goede resultaten halen, komt het ook relatief vaak voor dat zij stranden. Hoogbegaafdheid is geen statisch gegeven maar verwijst naar mogelijkheden; om deze te kunnen benutten zijn maatschappelijke erkenning en begeleiding noodzakelijk. Is dat niet het geval, dat dreigen die kansen verloren te gaan.

3.1.3 Alle wetenschappelijke studies verwijzen naar de multidimensionele aard van hoogbegaafdheid: het gaat om een breed en polyvalent begrip. Hoogbegaafdheid is méér dan een bepaald IQ. Er moet ook rekening worden gehouden met kenmerken als oorspronkelijk en creatief denken. Bovendien spelen de sociaal-culturele context en de gezinsomstandigheden een grote rol. In bepaalde gevallen gaat hoogbegaafdheid gepaard met een stoornis, zoals autisme of een motorische handicap.

3.1.4 Hoogbegaafde leerlingen en volwassenen zijn terug te vinden in alle lagen van de bevolking, ongeacht geslacht en sociale achtergrond. Wel moet rekening worden gehouden met het feit dat bij de herkenning van hoogbegaafdheid de volgende aspecten een rol spelen, zodat eventueel tegenwicht kan worden geboden:

- Hoogbegaafdheid wordt vaker herkend bij leerlingen uit de middenklasse en de hogere sociale klassen, omdat die gezinnen beter vertrouwd zijn met het fenomeen en kinderen op educatief en schools vlak meer worden gestimuleerd. Ook gebeurt het wel dat de school lage verwachtingen heeft van een bepaalde leerling, wat de herkenning van hoogbegaafde leerlingen uit kansarme milieus bemoeilijkt.
- Hoewel hoogbegaafde leerlingen en volwassenen over het algemeen discreet zijn en liever anoniem blijven, wordt hoogbegaafdheid bij mannen vaker herkend dan bij vrouwen; dat heeft te maken met culturele en ontwikkelingspsychologische factoren, waardoor hoogbegaafde meisjes en vrouwen niet snel uit de schaduw zullen treden ⁽³⁾.

⁽³⁾ Zo bleek het percentage mannelijke leerlingen dat tussen 1999 en 2012 deelnam aan een verrijkingsprogramma voor hoogbegaafde leerlingen in Madrid (Spanje) onveranderlijk rond de 70 % te liggen, terwijl vrouwelijke leerlingen nooit meer dan 30 % vertegenwoordigden. Zie hierover verder: Pérez, L. Domínguez P. y Alfaro, E. (coords.) *Actas del Seminario: situación actual de la mujer superdotada en la sociedad*, Madrid, Consejería de Educación, 2002.

3.1.5 Bij dat alles mag echter niet worden vergeten dat hoogbegaafde leerlingen en jongeren net als de rest van de schoolbevolking een zeer heterogene groep vormen.

3.1.6 Zo zijn er leerlingen die ondanks hun hoogbegaafdheid moeite hebben hun school af te maken en vastlopen, bv. omdat zij geen of onvoldoende specifieke begeleiding krijgen of omdat zij er niet in slagen zich aan te passen. Ook gebeurt het maar al te vaak dat hoogbegaafde leerlingen buiten de groep vallen, wat het risico op slechte resultaten nog verhoogt. Om schooluitval tegen te gaan is het van het grootste belang dat hoogbegaafdheid wordt herkend en dat de leerlingen in kwestie worden begeleid. Op die manier zal ook het aantal studenten met een hogere opleiding toenemen, wat een van de basisdoelstellingen inzake onderwijs is van de *Europa 2020-strategie voor slimme, duurzame en inclusieve groei*.

3.2 Herkennen en begeleiden van hoogbegaafde leerlingen

3.2.1 Een betere begeleiding van hoogbegaafdheid houdt verschillende stappen in: eerst en vooral herkenning, dan een uitgebreide psychopedagogische en sociale evaluatie om hoogbegaafdheid te bevestigen of uit te sluiten en ten slotte een plan van aanpak, dat zowel in het kader van formeel als van informeel leren kan worden gevolgd.

3.2.2 Over het algemeen wordt ervan uitgegaan dat hoogbegaafdheid in een aanzienlijk aantal gevallen niet wordt herkend. Al aan het einde van de kleutertijd of in de eerste klas van de lagere school kan hoogbegaafdheid worden opgespoord. Net zoals dat voor andere leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften geldt, is het belangrijk dat hoogbegaafdheid zo vroeg mogelijk wordt vastgesteld, zodat kan worden nagegaan wat de beste aanpak is en slechte resultaten en schooluitval worden voorkomen. Hoewel herkenning ook later in de schoolcarrière of het leven nog mogelijk is, moge het duidelijk zijn dat het vroegtijdig herkennen van tekenen van hoogbegaafdheid en een psychopedagogisch onderzoek van potentieel hoogbegaafde leerlingen van bijzonder belang is.

3.2.3 Meestal komt men tot de vaststelling dat een leerling hoogbegaafd is omdat de ouders of leraren opmerken dat het kind zich onderscheidt van zijn of haar leeftijdgenootjes of onaanpast gedrag vertoont. Dit vermoeden, dat later moet worden bevestigd of ontkracht, kan gebaseerd zijn op de volgende kenmerken:

- taalgebruik: uitgebreide woordenschat, nauwkeurige woordkeuze, complexe zinstructuur;
- zeer goed begrip van complexe en abstracte ideeën; het kind denkt op een voor zijn leeftijd hoog niveau;

- de vragen die het kind stelt zijn ongebruikelijke, origineel of ingewikkeld, en geven blijk van grote rijpheid en doelgerichtheid;

- het kind beschikt over het vermogen om problemen van alle kanten te bekijken en systematisch aan te pakken;

- het leert snel en gemakkelijk als iets zijn belangstelling wegdraagt;

- het kind geeft blijk van grote creativiteit bij het bedenken of maken van dingen en het vinden van oplossingen voor bepaalde problemen.

3.2.4 Bij heel jonge kinderen (vier à vijf jaar) moet bijzonder voorzichtig worden omgesprongen met de diagnose van hoogbegaafdheid, omdat vroegrijpheid of ouders die schoolse vaardigheden sterk stimuleren ertoe kunnen leiden dat al te snel wordt gedacht aan hoogbegaafdheid, zodat een voorbarige of onjuiste diagnose gesteld wordt. Het kan in dergelijke gevallen nuttig zijn het kind opnieuw te testen op het moment dat de kenmerken van hoogbegaafdheid meer in het oog gaan springen, of het kind juist meer naar de middelmaat toegroeit.

3.2.5 De sociale en economische problemen en tekortkomingen in kansarme milieus of lage verwachtingen van de school maken dat hoogbegaafdheid minder snel wordt ontdekt. Van daar dat met extra aandacht moet worden gekeken naar de ontwikkeling van kinderen en jongeren uit kansarme milieus, zodat zij de nodige begeleiding kunnen krijgen en hoogbegaafde leerlingen worden herkend.

3.2.6 Vaak wordt er een verkeerd beeld geschetst van hoogbegaafde leerlingen en jongeren. Zo mag er niet klakkeloos van worden uitgegaan dat:

- hoogbegaafde kinderen eruit springen op alle ontwikkelingsgebieden, emotioneel rijp zijn, zichzelf helemaal in de hand hebben, zelfstandig en verantwoordelijk zijn en het hun leraren naar de zin willen maken;

- zij in alle vakken uitmunten; docenten nemen gewoonlijk aan dat briljante leerlingen op alle vlakken briljante resultaten halen;

- hoogbegaafde kinderen sterk gemotiveerd zijn op school en zich inzetten en belangstelling tonen voor elke taak.

3.2.7 Als ouders en leraren vermoeden dat een kind hoogbegaafd is, moeten specifieke testinstrumenten worden ingezet. De psychopedagogische testen moeten worden uitgevoerd door deskundigen, die daarbij kunnen samenwerken met de leraren. Er moet een zo gevarieerd en compleet mogelijke evaluatie worden gemaakt (waarbij zowel de school als het sociale milieu en het gezin in aanmerking worden genomen en op verschillende manieren informatie wordt verzameld), zodat de leerlingen los van hun sociale en thuissituatie kunnen worden beoordeeld. Deze uitgebreide en veelzijdige beoordeling kan dan de basis vormen voor het definitieve psychopedagogische rapport, dat de hypothese van hoogbegaafdheid bevestigt of ontkracht.

3.3 Begeleiding van hoogbegaafde leerlingen

3.3.1 Als de diagnose van hoogbegaafdheid eenmaal bevestigd is, dan moeten deze kinderen en jongeren de juiste begeleiding krijgen. Sleutelwoorden daarbij zijn:

- een stimulerende omgeving waarin het kind zijn talenten kan ontplooien;
- autonomie en zelfcontrole;
- het gevoel deel uit te maken van een groep vrienden en klasgenoten;
- het gevoel te worden aanvaard en vertrouwd door de omgeving;
- onderwijs dat is aangepast aan de behoeften en het leer-tempo van het kind;
- een flexibel aanbod, dat verdieping van de stof mogelijk maakt;
- toegang tot bijkomende stof, waarmee het gewone aanbod wordt verrijkt;
- flexibiliteit op het vlak van lesuren, activiteiten, bronnen, materiaal en groep;
- betrekken van de leerling bij de planning van zijn leerproces.

3.3.2 De verschillende pedagogische modellen en onderwijs-systemen spelen elk op hun eigen manier in op de behoeften van hoogbegaafde leerlingen. Zo kan onderscheid worden gemaakt tussen twee soorten onderwijs:

a) gedifferentieerd onderwijs: binnen de school worden homogene groepen samengesteld op grond van kennis en kunnen van de leerlingen;

b) inclusief onderwijs: de groepen zijn heterogeen; de school gebruikt lesmethoden die zijn aangepast aan de verschillende leerlingen binnen de groep.

3.3.3 Inclusief onderwijs is op dit moment het meest gangbare model in de EU. Daarbij krijgen leerlingen tijdens de eerste jaren gemeenschappelijk onderwijs, met de nodige aandacht voor diversiteit, en wordt vermeden voortijdig homogene groepen te vormen. Een dergelijk aanpak is niet in tegenspraak met de proefprojecten die bepaalde lidstaten organiseren in een latere fase, na het aflopen van de leerplicht of wanneer het einde van de middelbare schooltijd nadert en een universitaire opleiding dichterbij komt, en die gericht zijn op de ontplooiing van specifieke talenten, of waarbij meer homogene groepen worden samengesteld van hoogbegaafde leerlingen en leerlingen met uitzonderende schoolresultaten. Naar alle waarschijnlijkheid is dat de richting die het onderwijs in de toekomst zal uitgaan: inclusief onderwijs in een eerste fase, proefprojecten met homogene groepen in de hogere klassen of na het verstrijken van de leerplichtige leeftijd.

3.3.4 Hieronder worden een aantal maatregelen opgesomd die scholen zouden kunnen overwegen voor hoogbegaafde leerlingen. Een aantal daarvan zijn niet-specifiek en voor alle leerlingen nuttig.

— Gewone maatregelen.

- Aanbieden van lesmateriaal met wisselende moeilijkheidsgraad, flexibele groepen, afwisseling en verdieping van de gewone stof.
- Verrijking van de stof op maat van de leerling en geregeld door de leerling zelf, rekening houdend met zijn of haar motivatie en belangstelling.

— **Minder gangbare maatregelen.** Aanpassing van het curriculum door de stof voor bepaalde leerlingen te verdiepen en/of te verrijken: individuele aanpassingen van het curriculum.

— **Buitengewone maatregelen.** Vermindering van de duur van de schooltijd: een leerling kan klassen overslaan en les volgen met oudere leerlingen; dergelijke maatregelen zijn uitzonderlijk, het gaat om zowat 3 % van de hoogbegaafde leerlingen.

3.3.5 Ook kunnen hoogbegaafde leerlingen deelnemen aan buitenschoolse activiteiten, waarbij minder regels gelden dan op school en zij in contact komen met hoogbegaafde leerlingen van andere scholen. Er is een enorm en gevarieerd aanbod aan dergelijke buitenschoolse activiteiten, die zouden kunnen worden ondersteund door de overheid en de EU.

3.3.6 Deze twee vormen van pedagogische begeleiding – bij het formeel en het informeel leren – sluiten elkaar niet uit. Integendeel, om hoogbegaafde jongeren beter te begeleiden zijn de twee noodzakelijk: hoogbegaafde leerlingen moeten tijdens de schooluren extra aandacht krijgen van de school zelf, net als alle andere leerlingen met specifieke behoeften, en daarnaast moeten zij ook extra begeleiding krijgen, binnen of buiten de school.

3.3.7 Wat de ondersteuning van hoogbegaafde leerlingen op school betreft is er nog heel wat werk aan de winkel. Daartoe moeten de basis- en vervolgopleiding van leraren aanzienlijk worden verbeterd, zodat zij meer oog hebben voor de verschillen tussen leerlingen in het algemeen en met name hoogbegaafdheid sneller herkennen en de kinderen in kwestie beter kunnen begeleiden.

3.3.8 Alle jongeren in de EU, en met name hoogbegaafde jongeren, moeten de kans krijgen hun talenten te ontplooiën, en dat is niet enkel een zaak van het onderwijs. Er dient ook een sociaal en economisch beleid te worden uitgestippeld dat hoogbegaafde kinderen en jongeren al vroeg de kans geeft zich te bewijzen en werk te vinden op hun niveau. Hierbij is een cruciale rol weggelegd voor Europa: het is immers zaak te voorkomen dat de knapste koppen wegtrekken, op zoek naar een plek waar zij hun vaardigheden kunnen inzetten.

4. Begeleiding van hoogbegaafde leerlingen in een Europese context

4.1 Totaalbeeld

4.1.1 De afgelopen jaren hebben diverse studies een beeld geschetst van de situatie op het gebied van hoogbegaafdheid in de hele EU ⁽⁴⁾. Daaruit leren we het volgende:

- Over het algemeen lijken onderzoekers het erover eens dat het onderwijs anders en beter kan, en dat meer aandacht moet uitgaan naar de verschillen tussen (hoogbegaafde) leerlingen.
- In de onderwijswetgeving in de verschillende landen wordt wel verwezen naar hoogbegaafdheid, maar het antwoord op de vraag of deze leerlingen specifieke begeleiding nodig hebben is lang niet eensluidend.
- Het begrip hoogbegaafdheid krijgt langzaam een bredere betekenis en heeft niet langer uitsluitend betrekking op in-

telligentie; tegenwoordig worden ook de creativiteit en originaliteit gemeten, en wordt belang gehecht aan de informatie die leraren en gezinsleden verschaffen over het functioneren op school, op sociaal vlak en in gezinsverband.

- Ondersteuning van hoogbegaafde leerlingen is meer gericht op buitenschoolse activiteiten in het kader van informeel leren dan op de lesstof of activiteiten tijdens de lessen op school. Wedstrijden en prijsvragen waarbij bepaalde concrete talenten worden ingezet (bv. op wetenschappelijk, technologisch, sport- of muziekgebied) zijn schering en inslag; activiteiten die specifiek gericht zijn op hoogbegaafdheid in het algemeen zijn er veel minder.
- Er is nog heel wat ruimte voor verbetering van de basis- en vervolgopleiding van leraren, die vertrouwd moeten worden gemaakt met het herkennen en begeleiden van hoogbegaafde leerlingen.

4.2 Wetgeving en onderwijsbeleid

4.2.1 In alle EU-landen bestaan particuliere verenigingen van specialisten en/of gezinnen die buitenschoolse activiteiten organiseren om hoogbegaafde leerlingen de kans te geven hun talenten zo veel mogelijk te ontplooiën. Bovendien zijn er in een aantal lidstaten ook activiteiten die worden opgezet door – of in samenwerking met – de onderwijsautoriteiten.

4.2.2 Hieronder volgt een overzicht van de beleidsmaatregelen op het gebied van hoogbegaafdheid in de verschillende EU-lidstaten:

- Bijna alle lidstaten hebben in hun wetgeving maatregelen opgenomen die betrekking hebben op hoogbegaafde leerlingen; een aantal landen houdt het bij algemene maatregelen voor alle leerlingen, zonder speciale aandacht voor hoogbegaafde leerlingen of leerlingen met bijzondere talenten; hun streefdoel is uit elke leerling het beste te halen.
- Een meerderheid kiest voor heterogene groepen waarin leerlingen met uiteenlopende vaardigheden samenzitten; daarbij wordt getracht elke leerling binnen de groep individuele aandacht te geven. Sommige landen werken met homogene groepen: de leerlingen worden ingedeeld op grond van hun vaardigheden en resultaten; wel is het zo dat het hierbij in bepaalde gevallen enkel om talent op kunst- of sportgebied gaat.

⁽⁴⁾ Zie voor een meer gedetailleerd overzicht van de manier waarop de EU-lidstaten omgaan met hoogbegaafdheid de volgende werken: „La atención a los alumnos con altas capacidades en la Unión Europea”, in *De todo un poco*, nummer 11, jaarlijkse publicatie van het verrijkingprogramma voor hoogbegaafde leerlingen van Madrid blz. 21-29, Madrid 2009. *Gifted Learners. A survey of educational policy and provision* Europees Agentschap Ontwikkeling van onderwijs voor leerlingen met specifieke behoeften, 2009. Eurydice (2006), „Specific Educational Measures to promote all Forms of Giftedness at School in Europe”. Brussel: Eurydice. Monks, F.J., Pflüger, R. „Gifted Education in 21 European Countries: Inventory and Perspective”, Universiteit Nijmegen, 2005.

— In de meeste landen is in de wetgeving voorzien in maatregelen op het gebied van versoepeling of versnelling, dat wil zeggen dat een leerling lessen kan volgen op een niveau dat hoger ligt dan zijn of haar leeftijd, maar van uniforme criteria is geen sprake. Een handvol lidstaten biedt hoogbegaafde leerlingen uit het secundair onderwijs de kans om deel te nemen aan op maat gesneden projecten en cursussen op de universiteit.

4.3 Lerarenopleiding

4.3.1 Ondanks de moeilijke economische situatie, die ook het onderwijs treft, en de moeilijkheden waarmee leraren elk dag weer te maken krijgen, moeten leraren tijdens hun opleiding beter vertrouwd worden gemaakt met hoogbegaafdheid. Dat geldt zowel voor de basis- als voor de vervolgopleiding.

4.3.2 De meeste lidstaten hebben in het officiële curriculum van hun lerarenopleiding een specifiek onderdeel opgenomen dat betrekking heeft op het omgaan met hoogbegaafdheid. Dit onderdeel kan op zichzelf staan of deel uitmaken van een algemeen hoofdstuk over aandacht voor de verscheidenheid van de leerlingen.

4.3.3 In nauwelijks de helft van de lidstaten biedt de overheid een vervolgopleiding voor leraren aan. Naast deze officiële vervolgopleiding zijn er ook opleidingen die worden aangeboden door particuliere instellingen.

4.3.4 Uit dit overzicht van de situatie in de verschillende lidstaten blijkt kortom overduidelijk dat er op de volgende gebieden nog het een en ander kan worden verbeterd:

— De basis- en vervolgopleiding moet leraren een realistischer beeld geven van hoogbegaafde leerlingen, hen beter vertrouwd maken met het fenomeen en met de bestaande methoden voor het herkennen en begeleiden van deze leerlingen.

— De opleiding van docenten moet worden uitgebreid met de volgende aspecten: de waarden van het humanisme; de realiteit van het multiculturalisme; educatief gebruik van informatie- en communicatietechnologie; en, ten slotte, het stimuleren van creativiteit, innovatie en zin voor initiatief.

— Er moeten gemeenschappelijke procedures komen voor het afnemen van de psychopedagogische testen en voor het interpreteren van de sociale en gezinsfactoren aan de hand waarvan wordt nagegaan of een leerling hoogbegaafd is. Het is zaak hoogbegaafdheid zo vroeg mogelijk te herkennen, maar ook later in de schoolcarrière en zelfs bij mensen die al tot de arbeidsmarkt zijn toegetreden is het belangrijk dat signalen in die richting worden opgevangen.

— In het kader van informeel leren moeten er maatregelen komen voor de ondersteuning van hoogbegaafde leerlingen en leerlingen met uitzonderlijke talenten, zowel binnen als buiten de school; dat kan via verrijkingprogramma's.

— Ten slotte moeten ook mechanismen en procedures worden ingevoerd om hoogbegaafden vlotter toegang te geven tot een leven lang leren; dit geldt m.n. voor de toegang tot de universiteit en het volgen van een universitaire studie.

Brussel, 16 januari 2013

De voorzitter
van het Europees Economisch en Sociaal Comité
Staffan NILSSON

Advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité over het thema „De genderdimensie in de Europa 2020-strategie” (initiatiefadvies)

(2013/C 76/02)

Rapporteur: **Joana AGUDO I BATALER**

Co-rapporteur: **Grace ATTARD**

Het Europees Economisch en Sociaal Comité heeft op 12 juli 2012 besloten overeenkomstig artikel 29, lid 2, van zijn reglement van orde een initiatiefadvies op te stellen over

De genderdimensie in de Europa 2020-strategie.

De afdeling Werkgelegenheid, Sociale Zaken en Burgerschap, die met de voorbereidende werkzaamheden was belast, heeft haar advies op 20 december 2012 goedgekeurd.

Het Comité heeft tijdens zijn op 16 en 17 januari 2013 gehouden 486e zitting (vergadering van 17 januari 2013) het volgende advies uitgebracht, dat met 200 stemmen vóór en 6 tegen, bij 4 onthoudingen, is goedgekeurd.

1. Conclusies en aanbevelingen

1.1 Het EESC verwelkomt en steunt het principe dat de Strategie „Europa 2020 – Een strategie voor slimme, duurzame en inclusieve groei” ⁽¹⁾ en de „Strategie voor de gelijkheid van vrouwen en mannen” ⁽²⁾ elkaar dienen te versterken. Daartoe is integratie van de genderdimensie (*gendermainstreaming*) en van specifieke maatregelen in de doelstellingen, tenuitvoerlegging, follow-up en evaluatie van het beleid dat in het kader van de Europa 2020-strategie wordt ontwikkeld, een absolute noodzaak.

1.2 Het EESC vindt dat er beslist iets gedaan moet worden aan het feit dat in geen enkel van de zeven vlaggenschipinitiatieven van de Europa 2020-strategie gericht aandacht aan de genderdimensie wordt geschonken. De genderdimensie dient dan ook systematisch in de nationale hervormingsprogramma's (NHP's) en in het Europese semester meegenomen te worden, vooral nu de economische situatie in Europa met zich meebrengt dat maatregelen beter uitgevoerd en middelen beter ingezet moeten worden; gebrek aan gendergelijkheid heeft immers een weerslag op de economische groei.

1.3 Het EESC steunt de landenspecifieke aanbevelingen, waarin de Commissie de lidstaten aanspoort om de begrotingen voor de NHP's aan te passen om ervoor te zorgen dat het beginsel van gendergelijkheid bij de beleidsmaatregelen in acht wordt genomen. Belangrijk is dat er bij de herziening en follow-up van de programma's door de Raad voor wordt gezorgd dat deze aanbevelingen toegepast (blijven) worden en de vorderingen op het gebied van gendergelijkheid zichtbaar worden gemaakt. Dit vergt een consistente inzet van de communautaire fondsen, met name het Europees Sociaal Fonds.

1.4 Het EESC pleit ervoor dat binnen het volgende meerjarig financieel kader 2014-2020 gericht middelen ten behoeve van

de rechten van vrouwen en gendergelijkheid worden uitgetrokken. Het vindt dat de financiering toereikend en zichtbaar moet zijn om de toepassing en transparantie te waarborgen, opdat er op alle bevoegdheidsniveaus van de EU meer steun voor gendermaatregelen, -activiteiten en -projecten komt.

1.5 Rekening houdend met het feit dat de concrete situatie per land, regio en sector verschilt, moeten er maatregelen worden getroffen om de maatschappelijke situatie van vrouwen te verbeteren en hun arbeidsparticipatie te vergroten, waaronder het steunen van startende ondernemers. Het kwantitatieve en kwalitatieve potentieel van vrouwen dient op de verschillende terreinen van de Europa 2020-strategie bevorderd te worden: innovatie, onderzoek, onderwijs en opleiding, digitale samenleving, klimaat en groene economie, energie, mobiliteit, concurrentie, werkgelegenheid, kwalificaties, sociale uitsluiting en armoede.

1.6 Het EESC wijst op de waarde van de inzet en deelname van de sociale partners op Europees, nationaal, regionaal, lokaal en sectorniveau en in alle implementatiefasen van de verschillende beleidsmaatregelen om de noodzakelijke vorderingen op het gebied van gendergelijkheid in alle landen van de Europese Unie te waarborgen. Sociale dialoog en collectieve arbeidsovereenkomsten zijn essentiële instrumenten om de nationale hervormingsplannen aan te vullen met een genderdimensie. Een belangrijk voorbeeld hiervan is het actiekader voor gendergelijkheid van de Europese sociale partners, dat in de Europa 2020-strategie weerspiegeld zou moeten worden.

1.7 Het EESC onderstreept hoe belangrijk het is dat elk van de zeven vlaggenschipinitiatieven van een genderdimensie wordt voorzien. Dit vergt kennis van de specifieke en verschillende situaties van mannen en vrouwen m.b.t.: de arbeidsmarkt en een leven lang leren; toegang tot alle onderwijs- en werkniveaus; armoede en risico op uitsluiting; toegankelijkheid en gebruik van de nieuwe technologieën in de digitale sector; en deelname aan opleidings-, onderzoeks- en productieniveaus, met

⁽¹⁾ COM(2010) 2020 final.

⁽²⁾ COM(2010) 491 final, hierna „Genderstrategie” genoemd.

name in de opkomende sectoren. Extra aandacht moet uitgaan naar de digitale kennis van vrouwen, die te weinig vertegenwoordigd zijn in de informaticasector. Daarnaast is het beslist noodzakelijk dat de Commissie en de lidstaten waar mogelijk gebruik maken van de bestaande genderindicatoren en anders nieuwe indicatoren ontwikkelen.

1.8 Gezien de ernstige situatie rond jeugdwerkloosheid en voortijdig schoolverlaten in de meeste lidstaten, die voor vrouwen anders uitpakt dan voor mannen, is het absoluut zaak dat de genderdimensie nader in de ontwikkeling van het jeugdbeleid wordt geïntegreerd.

1.9 Het EESC roept de lidstaten op om rekening te houden met de specifieke aanbevelingen van de Commissie en maatregelen te nemen om de werkgelegenheid onder vrouwen in alle landen in zowel kwantitatief als kwalitatief opzicht te verbeteren. Daartoe dient de toegang tot en kwaliteit van betaalbare openbare voorzieningen voor kinderopvang en voor ouderen verbeterd te worden, moet de loonkloof worden gedicht en dienen er maatregelen getroffen te worden om gezinsleven, privéleven en werk te verenigen (ouderschapsverlof en betaald verlof).

1.10 Het EESC wijst er nogmaals op dat overeenkomsten en maatregelen ten behoeve van de gezondheid en veiligheid van zwangere vrouwen en van vrouwen die net kinderen hebben gekregen, met de Europa 2020-strategie gesteund en kracht bijgezet moeten worden, in samenwerking met de sociale partners. Het EESC steunt het voorstel van de Commissie om maatregelen te nemen ten behoeve van een minimale duur van het zwangerschapsverlof van achttien weken ⁽³⁾.

1.11 Ook al zijn de gevolgen ervan in ieder land, regio en sector weer anders merkbaar, de crisis heeft het leven van mensen in ieder geval veranderd en bepaalde samenlevings- en gezondheidsproblemen verergerd. Er dient dan ook extra aandacht uit te gaan naar maatregelen om de negatieve effecten (stress, geweld en pesten op het werk en binnen het gezin) te verzachten ⁽⁴⁾. In dit verband moeten de handen ineen worden geslagen om gendergelijkheid in de samenleving te bevorderen, structurele ongelijkheden weg te nemen en de rollen van en stereotiepe opvattingen over mannen en vrouwen te veranderen.

1.12 Vooral in die sectoren en ondernemingen die in de Europa 2020-strategie van strategisch en toekomstig belang worden beschouwd, moeten er meer vrouwen op het niveau van de besluitvorming komen; hieraan dient prioriteit te worden gegeven. Het EESC zal binnenkort een advies uitbrengen over het voorstel van de Europese Commissie om bindende EU-maatregelen in te voeren om deze participatie te vergroten.

1.13 Het EESC maakt zich zorgen over de bezuinigingen op de sociale diensten en bescherming voor de minst begunstigde groepen en de groepen die door sociale uitsluiting en armoede worden bedreigd. De maatregelen in het kader van de Europa

2020-strategie zouden dan ook gericht moeten zijn op bestrijding van het toenemende aantal vrouwen dat onder de armoedegrens leeft en op integratie van vrouwen door middel van, op de korte termijn, stimulansen om deel te nemen aan de arbeidsmarkt, en, op de lange termijn, toegang tot basisopleiding en nieuwe competenties, gebruik van nieuwe technologieën en nieuwe vormen van arbeidsorganisatie om werk en privéleven met elkaar te combineren. Het EESC vindt het na 60 jaar Europese integratie onaanvaardbaar om de permanente loonkloof tussen mannen en vrouwen een aanpassingsvariabele te laten zijn en om de werkonzekerheid voor vrouwen steeds groter te laten worden. De lidstaten zouden in hun NHP's met spoed maatregelen moeten opnemen om vrouwen stabiel werk te verschaffen met een behoorlijk loon en pensioen.

1.14 Willen de Europa 2020-strategie en de Genderstrategie hun doelstellingen bereiken, dan is het van prioritair belang dat alle belanghebbende partijen en de samenleving in het algemeen duidelijk wordt gemaakt dat het noodzakelijk is de inspanningen op te voeren om op de weg naar gendergelijkheid voortuitgang te blijven boeken. Dit betekent in de eerste plaats dat de coördinatie en samenwerking binnen en tussen alle Europese instellingen – het Europees Parlement, de Commissie, de Raad, de Europese Centrale Bank, alsook het EESC en het Comité van de Regio's – verbeterd dient te worden en in de tweede plaats dat de genderspecten in de samenstelling ⁽⁵⁾ en de dagelijkse werkzaamheden van de afdelingen, groepen en commissies van deze instellingen op alle niveaus geïntegreerd dienen te worden.

2. Inleiding

2.1 De Europa 2020-strategie, die in 2010 werd goedgekeurd, stippelde de route uit voor groei van de Europese Unie in een gecompliceerde economische context waarin de eerste tekenen van de financiële en politieke problemen waarmee de Unie thans te kampen heeft, reeds te bespeuren waren. De Europa 2020-strategie bevat een reeks maatregelen om de lidstaten in staat te stellen op doeltreffende en uniforme wijze het hoofd te bieden aan de uitdagingen die de crisis met zich meebrengt en tegelijkertijd een slimmer, duurzamer en inclusiever groeimodel in te voeren.

2.2 Daarnaast werd er een nieuw proces m.b.t. de economische governance opgezet, het „Europese semester”, dat een tweeledig doel heeft: de evaluatie van het begrotings- en het structuurbeleid van de lidstaten synchroniseren en controle uitoefenen op de toepassing van de strategie.

2.3 Tegelijkertijd werd de Genderstrategie uitgebracht, die het werkprogramma van de Commissie op het gebied van de gelijkheid van vrouwen en mannen bevat. Dit beleidsvoorstel is de opvolger van de routekaart voor de gelijkheid van vrouwen en mannen ⁽⁶⁾ en vormt de belangrijkste inspanning die tot op heden is ondernomen om een geheel van strategische doelstellingen en indicatoren m.b.t. genderkwesties vast te stellen.

⁽³⁾ PB C 277 van 17.11.2009, blz. 102-108.

⁽⁴⁾ PB C 351 van 15.11.2012, blz. 21-26.

⁽⁵⁾ Samenstelling van het EESC: 343 leden, onder wie 81 vrouwen (23,6 %). Per groep: groep I: 112 leden, onder wie 22 vrouwen (22,1 %); groep II: 120 leden, onder wie 32 vrouwen (26,8 %); groep III: 111 leden, onder wie 27 vrouwen (24,3 %).

⁽⁶⁾ COM(2006) 92 final en PB C 354 van 28.12.2010, blz. 1-7.

2.4 Sinds 1996 hanteert de EU een tweeledige aanpak op het gebied van gendergelijkheid: het nemen van gerichte maatregelen om de huidige discriminatie van vrouwen te bestrijden en het integreren van de genderdimensie in de beleidsvorming (*gendermainstreaming*) ⁽⁷⁾.

2.5 Het EESC steunt het principe dat de toepassing van de Europa 2020-strategie in overeenstemming met de Genderstrategie dient te zijn om de uitdagingen rond de crisis doeltreffend aan te kunnen pakken; beide strategieën versterken elkaar immers. Het EESC is het dan ook eens met het EP, dat zich in deze zin heeft uitgesproken. Ook in het Europees pact voor gendergelijkheid (2011-2020) ⁽⁸⁾, dat door de Raad in maart 2011 is goedgekeurd, wordt erop gewezen dat de twee strategieën nauw met elkaar verbonden zijn en wordt gepleit voor het combineren van instrumenten om uit de crisis te geraken.

3. De Europa 2020-strategie – een analyse van de genderdimensie

3.1 Noch in de Europa 2020-strategie, noch in enig vlaggenschipinitiatief wordt specifieke aandacht aan gendergelijkheid geschonken. De genderdimensie wordt evenmin genoemd in de vijf kwantificeerbare doelstellingen, behalve waar het om het werkgelegenheidsniveau gaat; daarbij wordt gepleit voor een grotere arbeidsparticipatie van vrouwen. Dit alles staat in schril contrast met de beginselen die in het inleidende gedeelte van de Europa 2020-strategie uiteengezet worden. Daarin staat namelijk dat respect voor gendergelijkheid even belangrijk is als economische, sociale en territoriale solidariteit, respect voor het milieu en culturele verscheidenheid om de economische crisis te boven te komen.

3.2 Diverse Europese instellingen, organisaties van het maatschappelijk middenveld en sociale partners hebben vaak genoeg gewezen op de noodzaak om gendergelijkheid tot een van de prioriteiten van de nieuwe strategie voor actie te maken en als een cruciale factor voor concurrentievermogen en groei te beschouwen. Het EP heeft te kennen gegeven dat de strategie zich ook moet richten op volwaardige deelname van vrouwen aan de arbeidsmarkt en het beroeps onderwijs en moet voorzien in een programma dat tot doel heeft de loonverschillen tussen mannen en vrouwen uit te vlakken.

3.3 De formulering van de Europa 2020-strategie werd niet unaniem gesteund en werd ook bekritiseerd: de inhoud zou te algemeen zijn, de structuur te ingewikkeld en er zou te veel aandacht naar economische aspecten en geen aandacht naar de sociale aspecten uitgaan. Wat gendergelijkheid betreft wordt in vergelijking met de eerdere werkgelegenheidsstrategieën duidelijk een stap achterwaarts gezet. Het enige aspect dat zichtbaar en expliciet aan de orde komt is het werkgelegenheidsniveau onder vrouwen, maar daarbij worden de kwalitatieve aspecten van werk en de verschillende uitgangssituaties op de

arbeidsmarkt duidelijk over het hoofd gezien. Zelfs de aparte kwantitatieve doelstellingen voor mannen en vrouwen die in de Lissabonstrategie nog voorkwamen, zijn nu verdwenen.

3.4 Het EESC is van mening dat noch de doelstellingen van de Europa 2020-strategie noch die van de Genderstrategie gerealiseerd zullen worden als er geen concrete maatregelen worden getroffen om de situatie van de vrouw in de samenleving en op het werk te verbeteren. Het kwantitatieve en kwalitatieve potentieel van vrouwen dient op de verschillende terreinen van de Europa 2020-strategie beslist bevorderd te worden. Als er in het kader van de zeven vlaggenschipinitiatieven geen concrete maatregelen worden getroffen, zal er geen vooruitgang geboekt kunnen worden m.b.t. de prioriteiten van de Europa 2020-strategie: zonder een genderbeleid is een slimme, duurzame en inclusieve groei niet te realiseren.

3.5 De meerwaarde van het werk van vrouwen voor de economie, die bijvoorbeeld zou ontstaan door de professionalisering van de persoonlijke dienstverlening ⁽⁹⁾, en de concrete obstakels die zij tegen komen, niet alleen op de arbeidsmarkt (toegang op alle niveaus en in alle leeftijdscategorieën, carrièreverloop, continuïteit, enz.) maar ook in de samenleving, m.b.t. al die sociale aspecten die in de Genderstrategie als cruciaal worden bestempeld, dient in de hervormingsplannen van de verschillen lidstaten erkend te worden. Om de crisis te boven te komen en de nieuwe uitdagingen aan te kunnen gaan dienen in het kader van de Europa 2020-strategie specifieke programma's, plannen en maatregelen ter bevordering van de gendergelijkheid vastgesteld te worden. Dit is een onmogelijke opgave als niet bekend is welke uiteenlopende effecten de crisisbestrijdingsmaatregelen in de verschillende uitgangssituaties kunnen hebben.

3.6 Het baart het EESC zorgen dat concrete maatregelen en specifieke indicatoren voor mannen en vrouwen ontbreken. Dit alles betekent dat niet kan worden nagegaan of er vorderingen m.b.t. de Europa 2020-strategie zijn gemaakt en dat eventuele vorderingen niet geëvalueerd kunnen worden. Het betekent ook dat het Europese semester niet over de nodige instrumenten beschikt om de ongelijkheid te bestrijden, uitgaande van het feit dat de gendersituatie per land, sector en terrein verschilt.

3.7 De Europa 2020-strategie zou doeltreffende instrumenten moeten verschaffen om de rol van vrouwen bij de groei van de Unie en de maatschappelijke meerwaarde van vrouwen te evalueren. Het EESC heeft dit al eerder verwoord in een advies ⁽¹⁰⁾, dat aansluit bij een studie in opdracht van het Zweedse voorzitterschap ⁽¹¹⁾. In deze studie wordt er onder meer op gewezen dat gelijkheid op de arbeidsmarkt een toename van het bruto binnenlands product (bbp) van de lidstaten van gemiddeld 27 % zou kunnen opleveren.

⁽⁷⁾ Gendermainstreaming: „Gendergelijkheid deel te laten uitmaken van deze overheersende (mainstream) trend in de maatschappij, zodat vrouwen en mannen in gelijke mate profiteren. Dit betekent dat elke stap van het beleid – ontwerp, implementatie, toezicht en evaluatie – wordt bekeken met als doel de gelijkheid tussen vrouwen en mannen te bevorderen.” Bron: Europese Commissie, EQUAL gids over gendermainstreaming.

⁽⁸⁾ PB C 155 van 25.5.2011, blz. 10-13.

⁽⁹⁾ PB C 21 van 21.1.2011, blz. 39.

⁽¹⁰⁾ PB C 318 van 23.12.2009, blz. 15-21.

⁽¹¹⁾ Gender equality, economic growth and employment, Åsa Löfström (<http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=3988&langId=en>).

4. Prioriteiten van de Strategie voor de gelijkheid van vrouwen en mannen (2010-2015)

4.1 In de Genderstrategie, die in 2010 is goedgekeurd, wordt aangegeven dat er een nauw verband bestaat met de Europa 2020-strategie wat betreft de uitvoering van alle aspecten en kerninitiatieven van de Europa 2020-strategie, met name bij het vaststellen en uitvoeren van adequate nationale maatregelen, door middel van technische ondersteuning en met behulp van de structuurfondsen en andere grote financieringsprogramma's zoals het zevende kaderprogramma voor onderzoek. In het kader van de werkgelegenheidsrichtsnoeren en de evaluatie van het nationale werkgelegenheidsbeleid zal de Commissie nauwlettend toezicht houden op het nationale beleid om gendergelijkheid op de arbeidsmarkt te bevorderen en de sociale integratie van vrouwen te stimuleren.

4.2 In de strategie wordt ook gewezen op de rol van mannen bij het bevorderen van gendergelijkheid; zij dienen daarbij te worden betrokken om de noodzakelijke veranderingen tot stand te brengen in de verschillende rollen die mannen en vrouwen in de samenleving, zowel binnen het gezin als op het werk, vervullen.

4.3 In de Genderstrategie worden acties vastgesteld m.b.t. vijf in het Vrouwenhandvest vastgestelde prioritaire gebieden, en daarnaast m.b.t. horizontale kwesties: a) gelijke economische zelfstandigheid; b) gelijke beloning voor gelijk of gelijkwaardig werk; c) gelijkheid in besluitvorming; d) waardigheid, integriteit en bestrijding van gendergerelateerd geweld; e) gendergelijkheid in externe acties; f) horizontale vraagstukken (rolpatronen, wetgeving, governance en gendergelijkheidsinstrumenten).

4.4 Het EESC is het met de Commissie eens dat de instrumenten van de EU, zoals de eengemaakte markt, financiële steunverlening en de instrumenten van het externe beleid, volledig gemobiliseerd moeten worden om de problemen aan te pakken en de doelstellingen van de Europa 2020-strategie te bereiken. Het vindt echter wel dat de samenhang tussen de toepassing van de beginselen van de Genderstrategie en de implementatie van de belangrijkste instrumenten van de Europa 2020-strategie in de gaten moet worden gehouden. Dit geldt met name voor de zeven vlaggenschipinitiatieven en de richtsnoeren, omdat deze zowel in de EU als in de lidstaten uitgevoerd zullen worden.

5. De genderdimensie in de zeven vlaggenschipinitiatieven ⁽¹²⁾

5.1 „Een agenda voor nieuwe vaardigheden en banen”

5.1.1 In zijn advies „Jaarlijkse groeianalyse” ⁽¹³⁾ wees het EESC er reeds op dat er bij het scheppen van banen meer nadruk op de kwaliteit moet komen te liggen. In het licht van de crisis en de economische en sociale gevolgen daarvan moeten de EU-instellingen en de lidstaten er nu voor zorgen dat er vorderingen in deze richting gemaakt blijven worden.

5.1.2 Bij de tenuitvoerlegging van dit initiatief dient volgens het EESC rekening gehouden te worden met de huidige situatie van vrouwen op de arbeidsmarkt. Vrouwen maken namelijk weliswaar 44 % van de Europese beroepsbevolking uit, maar blijven in een aantal opzichten een aparte en kwetsbare positie innemen: lager werkgelegenheidsniveau, loonverschillen,

over- of ondervertegenwoordiging in bepaalde sectoren, weinig startende vrouwelijke ondernemers, deeltijdwerk (75 % van het totaal), tijdelijke arbeidscontracten, gebrek aan goede kinderopvangmogelijkheden, loopbaanproblemen, ondervertegenwoordiging in posities met grote economische of politieke verantwoordelijkheid, ongelijke toegang tot verschillende specialisaties op het gebied van onderwijs, beroepsopleiding en universitair onderwijs.

5.1.3 Het werkgelegenheidsniveau is gestegen van 51 % in 1997 tot 62 % in 2011. Deze toename is vooral te zien in die sectoren waar al relatief veel vrouwen werken en waar de aanpassingsmaatregelen hard aankomen. En ook al treft de economische crisis in de Europese Unie ieder land op een andere manier, de situatie van vrouwen en de broze vorderingen op het vlak van de gelijkheid van mannen en vrouwen worden er in ieder geval door verslechterd. Het EESC vindt dat de nodige ondersteunende maatregelen getroffen moeten worden om te voorkomen dat de ongelijkheid op de arbeidsmarkt tijdens de crisis toeneemt.

5.1.4 Met name het Europees Sociaal Fonds dient alle activiteiten die in de lidstaten ontplooid worden, te programmeren, te monitoren en te evalueren om er zo op toe te zien dat er vorderingen met de Genderstrategie worden gemaakt.

5.2 „Jeugd in beweging”

5.2.1 Dit initiatief heeft hoofdzakelijk betrekking op werkgelegenheid en opleiding. Het is dan ook nauw verbonden met het vorige initiatief: het is gericht op versterking van de mobiliteit op het gebied van opleiding, modernisering van het hoger onderwijs, bevordering en validering van formeel en informeel leren en het garanderen van doeltreffende, langdurige investeringen in onderwijs en beroepsopleiding.

5.2.2 Voor het EESC is de jeugdwerkloosheid een van de meest zorgwekkende ontwikkelingen in Europa. Deze bedraagt nu 20 % en het percentage werkloze jonge vrouwen – vooral laagopgeleide – is zelfs nog hoger.

5.2.3 Ouderschap heeft voor vrouwen heel andere gevolgen op de arbeidsmarkt dan voor mannen. Van de vrouwen met kinderen onder de 12 jaar werkt slechts 64,7 %, tegenover 89,7% van de mannen. Hoe groter het aantal kinderen, hoe groter het verschil. Door het gebrek aan kinderopvangmogelijkheden en de scheve verdeling van gezinstaken is het voor vrouwen moeilijk om werk en privé te verenigen, hetgeen hun loopbaanontwikkeling sterk beperkt.

5.2.4 De doelstellingen die de Raad van Barcelona in 2002 m.b.t. de beschikbaarheid van kinderopvangplaatsen heeft vastgesteld, zijn door weinig lidstaten bereikt, en de huidige situatie dreigt verder te verslechteren door de bezuinigingen op deze openbare dienstverlening.

5.2.5 Verontrustend is ook het aantal jongere vrouwen die geen werk hebben en geen onderwijs of opleiding volgen (NEET's). Volgens Eurostat gaat het om 20 % van het aantal vrouwen, tegenover 13 % van het aantal mannen. Terugdringing van het aantal vroegtijdige schoolverlaters is een van de doelstellingen van de Europa 2020-strategie en valt onder dit initiatief.

⁽¹²⁾ Het EESC heeft over elk van de vlaggenschipinitiatieven advies uitgebracht.

⁽¹³⁾ (PB C 132 van 3.5.2011, blz. 26-28).

5.2.6 Het EESC vindt dat bij de tenuitvoerlegging van dit vlaggenschipinitiatief rekening gehouden moet worden met de huidige situatie van jonge vrouwen die in andere dan hierboven genoemde opzichten kwetsbaar zijn: lage basisopleiding, slechtere toegang tot het soort opleiding dat in de nieuwe kennismaatschappij vereist is, onvoldoende erkenning van competenties en onvoldoende loopbaanbegeleiding en financiële problemen bij het opzetten van een eigen bedrijf of activiteit. Er moeten dan ook maatregelen worden getroffen die specifiek op jonge vrouwen zijn gericht.

5.3 „Europees platform tegen armoede”

5.3.1 Dit vlaggenschipinitiatief behelst het volgende: sociale-innovatieprogramma's opstellen en uitvoeren ten behoeve van de kwetsbaarste groepen, met name door achtergestelde gemeenschappen innovatieve kansen te bieden op het gebied van onderwijs, opleiding en arbeid, discriminatie (bv. van gehandicapten) bestrijden en met een nieuwe agenda voor de integratie van immigranten komen die hun in staat moet stellen hun potentieel ten volle te benutten. Ook wordt voorgesteld te beoordelen hoe adequaat en houdbaar de socialezekerheids- en pensioenstelsels zijn en te onderzoeken hoe de toegang tot de gezondheidszorg kan worden verbeterd. Het EESC staat terughoudend tegenover „sociale innovatie”. De daarmee opgedane ervaringen zijn per definitie onvolledig en slecht bruikbaar in andere situaties. Dit concept berust tegelijkertijd op het (wettelijk vastgelegde) subsidiariteitsbeginsel en op sociologische begrippen als billijkheid. Een lokaal antwoord op de behoefte van een kleine groep kan nuttig zijn, maar mag niet in de plaats komen van de gelijkheid en rechtvaardigheid die de grote, collectieve socialezekerheidsstelsels bieden ⁽¹⁴⁾.

5.3.2 In de Europa 2020-strategie staat dat de lidstaten daartoe het volgende moeten doen: maatregelen vaststellen en uitvoeren die aansluiten bij de specifieke situatie van risicogroepen en de socialezekerheids- en pensioenstelsels ten volle inzetten om voldoende inkomenssteun en toegang tot gezondheidszorg te waarborgen. De toename van de werkloosheid en inactiviteit, het gebrek aan economische zekerheid, de lage lonen, de bezuinigingsmaatregelen en de verlaging van sociale uitkeringen en gezinstoelagen zijn factoren die vooral vrouwen treffen. In de eerste plaats worden zij geraakt op de arbeidsmarkt: er worden banen geschrapt in de publieke sector en de openbare dienstverlening, sectoren waar relatief veel vrouwen werkzaam zijn. Maar ook als burgers en gebruikers worden zij getroffen; juist vrouwen maken gebruik van diensten van algemeen belang, waarin nu gesneden wordt.

5.3.3 Meer dan 70 % van het aantal laagbetaalde werknemers in Europa is vrouw. In de meeste lidstaten leeft 17 % van de vrouwen onder de armoedegrens, net als 15 % van de mannen – een cijfer dat eveneens zorgwekkend hoog is. Armoede en sociale marginalisering gaan hand in hand met uitsluiting van de arbeidsmarkt. Periodes van werkloosheid en onzeker werk, fenomenen die vaak voorkomen onder vrouwen en met name onder laaggeschoolde vrouwen, hebben dus niet alleen onmiddellijk, maar ook op middellange en lange termijn negatieve gevolgen.

5.3.4 De bezuinigingen en de crisis hebben vooral gevolgen voor alleenstaande ouders, weduwes, gehandicapte vrouwen, slachtoffers van gendergerelateerd geweld, oudere vrouwen en emigrantenvrouwen; zij lopen een groter risico op sociale uitsluiting wanneer bescherming en specifieke steunmaatregelen ontbreken.

5.4 „Een Digitale Agenda voor Europa”

5.4.1 Doel van dit initiatief is de toegang tot en het gebruik van informatietechnologie, en dan in het bijzonder internet, door alle Europese burgers te bevorderen, vooral door middel van maatregelen om digitale vaardigheden te verbeteren en internet toegankelijker te maken.

5.4.2 Daartoe moeten de lidstaten strategieën voor snel internet opstellen, en publieke middelen, waaronder die uit de structuurfondsen, gebruiken voor gebieden waar de particuliere investeringen onvoldoende zijn, en de introductie en het gebruik van moderne onlinediensten bevorderen (zoals e-overheid, onlinegezondheidszorg, slimme woning, digitale vaardigheden, beveiliging) ⁽¹⁵⁾.

5.4.3 Het EESC maakt zich zorgen over het feit dat er geen naar geslacht uitgesplitste statistische gegevens beschikbaar zijn, omdat er zo geen goed beeld verkregen kan worden van de situatie van vrouwen in sectoren die verband houden met de nieuwe technologie of van de mate waarin deze nieuwe technologie door vrouwen gebruikt wordt. Er zou onderzoek gedaan moeten worden om de situatie van vrouwen op dit gebied – ook als gebruikers van diensten – te beoordelen, zodat de informatie en opleiding die in de Europa 2020-strategie worden voorgesteld, beter afgestemd kunnen worden.

5.5 „Innovatie-Unie”

5.5.1 Dit vlaggenschipinitiatief heeft onder meer tot doel de banden tussen onderwijs, bedrijfsleven, onderzoek en innovatie te bevorderen en het ondernemerschap te stimuleren. De lidstaten moeten hun nationale en regionale O&O-systemen hervormen om expertise en intelligente specialisatie te bevorderen, prioriteit geven aan kennisuitgaven, de samenwerking tussen universiteiten, onderzoekscentra en ondernemingen aanmoedigen, ervoor zorgen dat er voldoende natuurwetenschappers, wiskundigen en ingenieurs worden opgeleid, en in het schoolcurriculum een centrale plaats inruimen voor creativiteit, innovatie en ondernemerschap.

5.5.2 Vrouwen kunnen en moeten daarbij een cruciale rol vervullen. Hoewel in 2010 al 60 % van het aantal universitair afgestudeerden uit vrouwen bestond, is dat nog niet terug te zien in de arbeidsplaatsen die zij bezetten. Voorts is één op de drie starters vrouw en maken vrouwen 13,7 % van de raden van bestuur van grote beursgenoteerde ondernemingen uit en slechts 3 % van de voorzitters van deze raden.

⁽¹⁴⁾ PB C 143 van 22.5.2012, blz. 88-93.

⁽¹⁵⁾ PB C 318 van 29.10.2011, blz. 9-18.

5.5.3 In de meeste landen blijft sprake van een horizontale segregatie op grond van de specialisatie van de opleiding: wetenschap, techniek, wiskunde, technologie. Juist ook op deze opleidingen worden de toekomstige economische en onderzoeksleiders gerekruteerd, met name in de masters- en doctoraatprogramma's, die moeilijker toegankelijk zijn voor vrouwen. Het is dan ook absoluut noodzakelijk dat er maatregelen worden getroffen om deze belemmeringen uit de weg te ruimen.

5.5.4 Vrouwen zijn op het besluitvormingsniveau in de wetenschappelijke wereld, het bedrijfsleven en de dienstverlening nog altijd ondervertegenwoordigd. Slechts 18 % van de topposities op universiteiten wordt door vrouwen bezet. Door middel van de arbeidsmogelijkheden en de toewijzing van onderzoeksmiddelen moet ervoor gezorgd worden dat vrouwen verder kunnen doorgroeien op dit terrein en dat de Europese samenleving beter in staat wordt gesteld om zich duurzaam te ontwikkelen.

5.6 „Efficiënt gebruik van hulpbronnen”

5.6.1 Doel van dit initiatief is een herziene versie van het actieplan voor energie-efficiëntie goed te keuren en uit te voeren en een omvangrijk programma voor een efficiënt gebruik van hulpbronnen te stimuleren (met steun voor kleine en middelgrote ondernemingen en huishoudens). Hierbij moeten de structuurfondsen en andere fondsen worden gebruikt om nieuwe financieringsbronnen aan te boren met behulp van succesvolle innovatieve investeringsregelingen; dit moet leiden tot andere consumptie- en productiepatronen.

5.6.2 Energie en klimaat zijn geen neutrale thema's: energiegebruik, toegang tot drinkwater, recycling, warmtebronnen om huizen te verwarmen en van stroom te voorzien, respect voor het milieu en milieubehoud zijn enkele voorbeelden van terreinen waarop vrouwen een essentiële rol spelen. Zonder gerichte maatregelen die op inzicht in de feitelijke situatie zijn gebaseerd en die op de verschillende doelgroepen, met name vrouwen, zijn afgestemd, is het ondenkbaar dat consumptiepatronen veranderd kunnen worden.

5.6.3 Dit is ook erkend door de Raad Werkgelegenheid, Sociaal Beleid, Volksgezondheid en Consumentenzaken (EPSCO) in zijn conclusies van juni 2012, waarin werd gewezen op de cruciale rol die vrouwen op het vlak van duurzame ontwikkeling vervullen. Het EESC onderschrijft de conclusie van de Raad dat vrouwen net als mannen een doorslaggevende invloed kunnen uitoefenen op besluiten die het milieu aangaan, met name in het kader van het klimaatbeleid. Hier liggen nieuwe kansen voor vrouwen; zij kunnen een sleutelrol vervullen en hun persoonlijke en economische situatie verbeteren door actief te worden in de opkomende groene economie, een sector die van cruciaal belang is voor ontwikkeling en nieuwe banen.

5.6.4 Op ondernemingsniveau is de verticale discriminatie in deze sector onverminderd groot. 33 % van de leidinggevende functies wordt nu bezet door vrouwen, tegenover 31 % in 2001, maar deze functies zijn vooral te vinden in de dienstverlening en de handel en veel minder in de industrie, bouw en energiesector.

5.6.5 Aangezien er nauwelijks onderzoek is gedaan en er maar weinig gegevens beschikbaar zijn, ontbreekt een goed beeld van de feitelijke situatie van vrouwen en van de maatregelen die nodig zijn om het percentage vrouwen op het vlak van duurzame ontwikkeling te verhogen. Het EESC hecht belang aan investeringen, maar er dient ook aandacht uit te gaan naar het bestrijden van stereotiepe denkbeelden en naar oplossingen en maatregelen op het vlak van positieve discriminatie. Het gaat hier immers om een groeisector en als de uitgangssituatie al discriminerend is, bestaat het gevaar dat de verschillen en de sociale kloof nog groter zullen worden.

5.6.6 Een van de prioriteiten van de Genderstrategie is het externe optreden, enerzijds door middel van de programma's voor samenwerking met de aangrenzende regio's in het kader van het Europese nabuurschapsbeleid, waarbij met name te denken valt aan de Euromed-regio, anderzijds door middel van het optreden van de EU op wereldwijde fora. Er dient speciale aandacht uit te gaan naar vrouwelijke immigranten uit derde landen en naar vrouwelijke migranten uit de Europese Unie en uit buurlanden. Het mislukken van Rio+20 uit oogpunt van duurzame ontwikkeling en vrouwenrechten is zorgwekkend. In cruciale kwesties als het verband tussen gezondheid en seksuele en reproductieve rechten, het recht van vrouwen om eigendom te bezitten en grond te erven, klimaatverandering en groene banen is geen enkele vooruitgang bereikt.

5.7 „Industriebeleid in een tijd van mondialisering”

5.7.1 Dit vlaggenschipinitiatief speelt een sleutelrol bij de tenuitvoerlegging van de mainstreamingsaspecten van de Genderstrategie: loontransparantie, initiatieven ten behoeve van gelijke lonen, maatregelen om vrouwen aan te sporen voor een niet-traditioneel beroep te kiezen zijn enkele van de belangrijkste acties die in de strategie worden voorgesteld en die in samenhang met dit vlaggenschipinitiatief uitgevoerd kunnen worden.

5.7.2 Binnen Europa bedraagt de loonkloof tussen mannen en vrouwen gemiddeld 17 %, variërend van 5 % tot 31 % tussen de lidstaten. Deze situatie wordt veroorzaakt door verschillende, met elkaar samenhangende factoren, zoals de lagere waarde die wordt toegekend aan het werk in sectoren waar relatief veel vrouwen werkzaam zijn, de sterke segregatie tussen mannen en vrouwen op de arbeidsmarkt en het feit dat vrouwen om diverse redenen hun loopbaan onderbreken. Met de crisis wordt de situatie er bovendien niet beter op.

5.7.3 De kloof tussen mannen en vrouwen qua werkgelegenheidsniveau en lonen is in sommige gevallen weliswaar verkleind, maar dit komt helaas niet doordat de situatie van vrouwen in dit opzicht is verbeterd, maar doordat de vraag in sectoren waar vooral mannen werkzaam zijn (bouw, industrie, financiën) is gekrompen – een direct gevolg van de crisis. Het Comité wil in dit verband herinneren aan een van de doelstellingen van Europese integratie uit het VWEU, nl. „de gestage verbetering van de levensomstandigheden en de arbeidsvoorwaarden, zodat de onderlinge aanpassing daarvan op de weg van de vooruitgang wordt mogelijk gemaakt”⁽¹⁶⁾, en wel voor alle burgers.

⁽¹⁶⁾ Art. 151 VWEU.

5.7.4 Het EESC acht het noodzakelijk dat er maatregelen worden getroffen om de groei in deze sectoren die in moeilijkheden verkeren weer aan te zwengelen, naast maatregelen om de segregatie op de arbeidsmarkt tegen te gaan. Er zouden vooral meer vrouwen werkzaam moeten zijn op het gebied van wetenschap, technologie, techniek en wiskunde. Daarnaast zouden ervoor gezorgd moeten worden dat sectoren waarin relatief veel vrouwen werken, zoals huishoudelijk werk, gezondheidsdiensten en zorgverlening, meer gewaardeerd worden.

6. Genderdimensie van de nationale hervormingsplannen en het Europese semester

6.1 Het Europese semester voor beleidscoördinatie is het nieuwe, door de lidstaten goedgekeurde instrument om toezicht te houden op de implementatie van de Europa 2020-strategie. In het Europees pact voor gendergelijkheid wordt aanbevolen om de nationale hervormingsprogramma's te ontwikkelen en uit te voeren met oog voor het genderperspectief en in deze programma's ook gendermaatregelen op te nemen. Daarnaast worden Commissie en Raad verzocht een genderperspectief te verwerken in de jaarlijkse groeianalyse, de conclusies en de landenspecifieke aanbevelingen.

6.2 In april 2012 werden aan twaalf lidstaten landenspecifieke aanbevelingen gedaan, o.m. ten aanzien van de genderdi-

mensie van de nationale actieplannen. De Commissie heeft concrete hervormingen voorgesteld m.b.t.: vergroting van de arbeidsparticipatie van vrouwen, meer en betere diensten in de kinderopvang en op scholen, die de hele dag open zouden moeten zijn, en de zorgvoorzieningen voor ouderen, waaronder de zorg voor en opvang van andere afhankelijke personen.

6.3 De meeste aanbevelingen zijn gericht op het verhogen van het werkgelegenheidsniveau van vrouwen. Daarbij wordt echter voorbijgegaan aan de factoren die het verkrijgen van goed betaalde banen met goede arbeidsomstandigheden voor vrouwen en een eerlijke verdeling van de gezinstaken tussen mannen en vrouwen in de weg staan. Slechts één land – Oostenrijk – kreeg de aanbeveling om de loonverschillen aan te pakken, hoewel daarvan ook in alle andere lidstaten nog altijd sprake is.

6.4 Het EESC acht het zorgwekkend dat sommige aanbevelingen een nadelig effect op de gendergelijkheid kunnen hebben: de pensioenhervormingen, de voorstellen om de mechanismen voor aanpassing van de lonen en pensioenen te herzien, de verhoging van de pensioenleeftijd zonder te kijken naar het aantal gezonde levensjaren, en het voorstel om fiscale stimulan- sen voor tweeverdieners in te voeren.

Brussel, 17 januari 2013

De voorzitter
van het Europees Economisch en Sociaal Comité
Staffan NILSSON

Advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité over „Piraterij op zee: een krachtiger EU-optreden” (initiatiefadvies)

(2013/C 76/03)

Rapporteur: **Anna BREDIMA**

Het Europees Economisch en Sociaal Comité heeft op 12 juli 2012 besloten om overeenkomstig artikel 29, lid 2, van zijn reglement van orde een initiatiefadvies op te stellen over het thema

Piraterij op zee: een krachtiger EU-optreden

(initiatiefadvies).

De afdeling Vervoer, Energie, Infrastructuur en Informatiemaatschappij, die met de voorbereidende werkzaamheden was belast, heeft haar advies op 26 november 2012 goedgekeurd.

Het Comité heeft tijdens zijn op 16 en 17 januari 2013 gehouden 486e zitting (vergadering van 16 januari) het volgende advies uitgebracht, dat met 147 stemmen vóór en 1 tegen, bij 8 onthoudingen, is goedgekeurd.

1. Conclusie

1.1 Piraterij op zee is een ernstig probleem en daar is niet iedereen in het Europees maatschappelijk middenveld zich van bewust. Het EESC zou willen dat het maatschappelijk middenveld en de Europese publieke opinie meer oog hebben voor dit probleem en de lidstaten en de EU-instellingen ertoe aanzetten om concrete actie te ondernemen ter bestrijding van piraterij. In 2011 stond de *World Maritime Day* in het teken van de strijd tegen piraterij. Het gaat hier om een veelzijdig probleem, dat een totaalaanpak vereist en geen doekje voor het bloeden. Piraterij is geen ver-van-mijn-bedshow die ergens in de Indische Oceaan plaatsvindt en alleen gevolgen heeft voor de schepen die worden aangevallen en hun bemanningsleden. Piraterij heeft in velerlei opzichten gevolgen voor Europese consumenten en belastingbetalers en is niet „iets waar we mee moeten leren leven”.

Het EESC vindt dat de EU-instellingen en de lidstaten concrete politieke bereidheid moeten tonen om een permanente oplossing te vinden voor piraterij.

1.2 De EU kan putten uit een uniek arsenaal aan instrumenten, variërend van handels- en ontwikkelingssteun tot militaire aanwezigheid, hulp bij staatsopbouw en wederopbouw.

1.3 Het EESC is blij dat de VN-Veiligheidsraad en de EU hebben besloten om de operatie EU/Navfor-Atalanta te verlengen tot december 2014 en het actieterrain uit te breiden tot het oosten en zuiden van de Indische Oceaan en de kustlijn van Somalië. EU/Navfor zou een robuuster mandaat met ruimere inzetregels moeten krijgen. Het EESC vindt dat de EU-lidstaten een krachtig signaal moeten blijven geven met betrekking tot het aantal schepen dat ter beschikking wordt gesteld voor deze operatie.

1.4 De recente koppeling van het Regionaal Samenwerkingsverdrag inzake de bestrijding van piraterij en gewapende overvallen op zee in Azië (Recaap) aan de gedragscode van Djibouti,

en het sluiten van bilaterale overeenkomsten betreffende de vervolging van piraten tussen de EU en Kenia, de Seychellen, Mauritius en andere landen zijn erg belangrijk.

1.5 Het EESC steunt het opzetten van een missie voor de opbouw van regionale maritieme capaciteit door de Europese Dienst voor extern optreden (EDED). Deze missie, EUCAP NESTOR genaamd, zal de landen in de Hoorn van Afrika helpen met het ontwikkelen van een masterplan voor de bestrijding van piraterij, het opstellen van wetgeving ter zake en het bieden van capaciteitsondersteuning aan de kustwacht.

1.6 Het EESC verzoekt de EU-lidstaten en de landen die toetredingsonderhandelingen voeren of een associatie-overeenkomst hebben gesloten met de EU om juridische actie te ondernemen tegen piraterij en piraten op volle zee te vervolgen, overeenkomstig artikel 105 van het Verdrag van de Verenigde Naties inzake het recht van de zee van 10 december 1982.

1.7 Het EESC raadt schepen aan om de herziene *Best Management Practices* (BMP 4) voor zelfbeschermingsmaatregelen aan boord van schepen toe te passen. Het EESC verzoekt de lidstaten die overwegen toestemming te verlenen voor het inzetten van gekwalificeerde particuliere gewapende bewakers voor de bescherming van kwetsbare schepen om zich aan de desbetreffende richtsnoeren van de Internationale Maritieme Organisatie (IMO) te houden en een strak rechtskader te definiëren waarin o.m. de voorwaarden voor de verantwoordelijkheid van de commandant van het schip worden vastgelegd, met name in het geval van een vuurgevecht. Het inzetten van gewapende particuliere bewakers is geen oplossing op zich en mag niet de norm worden; het dient alleen ter aanvulling van de BMP. Het zou een goede zaak zijn als lidstaten konvooien onder militair escorte zouden organiseren en, onder auspiciën van de VN, militaire eenheden aan land zouden stationeren (eenheden ter bescherming van schepen, *Vessel Protection Detachments* - VPDs), die aan boord van een schip kunnen gaan tijdens het doorkruisen van zeer gevaarlijke gebieden.

1.8 Het EESC is tegen beperkingen op het betalen van losgeld, omdat dat contraproductief kan werken en gijzelaars nog meer in gevaar kan brengen. Losgeld moet vooralsnog een instrument blijven om zeevarenden die als menselijk schild worden gebruikt veilig thuis te brengen. Het EESC veroordeelt het executeren of martelen van zeevarenden, een praktijk die door piraten wordt gebruikt om de betaling van losgeld af te dwingen.

1.9 Het EESC denkt dat de sleutel tot de oplossing van het probleem ligt in het opsporen en stopzetten van de betrokken geldstromen. Het is dan ook blij dat geldschietters in het vizier worden genomen en dat gegevensbestanden aan elkaar worden gekoppeld om meer inzicht te krijgen in het ondernemingsmodel van piraten. Er moet in de EU een zwarte lijst worden opgesteld van financiële instellingen die betrokken zijn bij het witwassen van geld van piraten. Het werk van Europol en Eurojust moet worden toegejuicht in dit verband.

1.10 Het EESC verzoekt de Europese instellingen om iets te doen aan de escalatie van gewapende overvallen op zee (*armed robbery at sea* - ARAS) en oliediefstal in West-Afrika en de Golf van Guinee. Aangezien deze overvallers heel anders te werk gaan dan de Somalische piraten, is er behoefte aan specifieke maatregelen voor deze regio. Drie miljoen vaten olie en 50% van de internationale containerhandel worden dagelijks vervoerd langs piratengebieden in de Indische Oceaan.

1.11 Het EESC benadrukt dat de 218 zeevarenden die momenteel worden gegijzeld, dringend moeten worden bevrijd en pleit ook voor anti-piraten training voor zeelieden zodat zij zichzelf kunnen beschermen en voor medische voorzieningen voor gegijzelde zeelui. Drie internationale verdragen (het Internationaal Verdrag betreffende de normen voor zeevarenden inzake opleiding, diplomering en wachtdienst uit 2010, de Internationale Code voor de beveiliging van schepen en havenfaciliteiten uit 2004 en het Maritiem Arbeidsverdrag uit 2006) vormen de rechtgrondslag voor cursussen voorafgaand aan de inscheping, training en oefeningen aan boord, repatriëring, compensatie, contacten met de familie en slachtofferhulp aan vrijgelaten zeevarenden. Het EESC dringt er bij de EU op aan deze Verdragen uit te breiden en nieuwe, gedetailleerde richtsnoeren op te stellen voor het welzijn van zeevarenden die het slachtoffer zijn geworden of kunnen worden van piraterij en het welzijn van hun familie. De EU moet het voortouw nemen in de aanpassing van deze internationale verdragen, zodat wordt voorzien in maatregelen voor zeelieden die zijn gegijzeld.

1.12 De verkiezingen van 20 augustus 2012 waren een cruciaal moment in de geschiedenis van de verzwakte staat Somalië. Het EESC verbindt zich ertoe medewerking te verlenen aan toekomstige EU-maatregelen ter ondersteuning van de opbouw van een maatschappelijk middenveld in dit land, zoals dat ook in andere Afrikaanse landen is gebeurd.

1.13 Het EESC zou graag zien dat de EU gecoördineerde actie onderneemt om een deel van de ontwikkelingshulp of andere middelen te besteden aan opleidingsprogramma's voor jonge vissers en aan de promotie van duurzame landbouw en ondernemerschap. Als de levensomstandigheden in Somalië goed zijn, wordt een loopbaan als piraat wellicht minder aantrekkelijk voor jonge Somaliërs.

2. Piraterij: een veelzijdig probleem

2.1 Waarom piraterij een complex verschijnsel is

2.1.1 Na vijf jaar van toenemende piratenaanvallen op handelschepen in de Golf van Aden, het Somalisch Bassin, de Arabische Zee en de Indische Oceaan lijkt het probleem van piraterij - als je de statistieken mag geloven - onder controle. Maar niets is minder waar; kijk maar naar het imitatie-effect en de toename van piraterij in West-Afrika. Piraterij is helaas een wereldwijd probleem dat zich ook voordoet in Indonesië, de straat van Malakka en de straat van Singapore, de Zuid-Chinese Zee en Zuid-Amerika. Volgens de laatste gegevens (van 24 september 2012) hebben zich 50 incidenten voorgedaan in Somalië, 34 in de Golf van Guinee en 51 in Indonesië.

2.1.2 Door het gebruik van moederschepen kunnen de piraten vaker succes boeken. Doordat zij hun tactiek voortdurend aanpassen en over apparatuur beschikken om hun doelen nauwkeuriger te bepalen en over middelen om de citadel aan boord van schepen open te breken, gaan zij steeds agressiever, geavanceerder en gewelddadiger te werk, wat soms resulteert in de dood van bemanningsleden.

2.1.3 Piraterij begint als een maritiem probleem, maar wordt al gauw een humanitair, handels- en wereldwijd economisch probleem, dat gevolgen heeft voor consumenten overal ter wereld. De kosten ervan kunnen hoog oplopen indien de bevoorradingsketen van goederen en energie wordt onderbroken omdat de wereldgemeenschap er niet in slaagt om piraten doeltreffend aan te pakken of de vakbonden van zeevarenden weigeren om nog langer door de getroffen gebieden te varen. Jaarlijks varen 18 000 schepen door deze gebieden. Piraterij in de Golf van Aden/Hoorn van Afrika vormt een strategische bedreiging voor de EU omdat het het verkeer op de belangrijkste route van Europa naar Azië treft. Bedrijven maken steeds vaker gebruik van de zeeroute rond Kaap de Goede Hoop om het Suezkanaal te vermijden. Piraterij is een zeer lucratieve criminele *business* geworden en een aantrekkelijke loopbaan voor jongeren in de regio. De kosten ervan staan niet in verhouding tot het aantal piraten dat erbij betrokken is (in Somalië ongeveer 1 500). Piraterij belemmert de voedselhulp van de EU aan de slachtoffers van de droogte in Afrika op een kritisch moment. De marineschepen die in de Indische Oceaan aanwezig zijn, worden vergeleken met „een patrouille van 20 politieauto's die heel Europa in de gaten moeten houden”.

2.1.4 Het is ontoelaatbaar dat piraterij ongestraft blijft en de internationale openbare orde wordt verstoord (UNCLOS-Verdrag van 1982), en de EU moet blijf geven van een sterke politieke wil om dit probleem met wortel en tak uit te roeien. De VN-Contactgroep piraterij voor de kust van Somalië heeft een lans gebroken voor een wereldwijde strategie, bestaande uit preventieve en afschrikkende maatregelen, operationele sturing voor betere samenwerking tussen de zeemachten, vervolging van piraten en opsporing van hun financiële middelen.

2.1.5 De EU, die verantwoordelijk is voor 40% van de wereldwijde scheepvaart, kan het zich niet permitteren dat de piraterij uit de hand loopt. EU-commissaris voor vervoer, Siim Kallas, zei hierover: „Piraterij op zee vormt een reële bedreiging voor het vervoerbeleid van de EU.” Ook de buitenlandse handel van de EU, de energievoorziening en –veiligheid, het welzijn van de zeevarenden en de humanitaire hulpverlening worden bedreigd.

2.2 De kosten van piraterij op menselijk vlak

2.2.1 In 2011 werden meer dan zeven zeelieden vermoord en 39 verwond door piraten. In 2012 werden (tot 24 september) wereldwijd zes zeelieden vermoord en 448 gegijzeld na 225 aanvallen en 24 kapingen. Op 30 juni 2012 kaapten piraten 11 schepen met 218 bemanningsleden in Somalië. Sinds 2007 zijn meer dan 43 zeevarenden gedood en 2 653 gegijzeld in piratenaanvallen voor de Somalische kust.

2.2.2 Internationale organisaties van reders en zeevarenden (bijv. de Internationale Koopvaardijkamer [ICS], de Associatie van reders van de Europese Gemeenschap [ECSA], de Europese Transportarbeidersfederatie [ETF], het *Asian Shipowners' Forum* [ASF], de *Save Our Seafarers* [SOS], een groepering van 31 internationale zeevaartorganisaties) hebben de handen ineen geslagen om via de media aandacht te vragen voor de kosten, op menselijk en economisch vlak, van piraterij en om op het hoogste niveau contact te zoeken met politici en bedrijven. Het ASF maakte op 24 mei 2012 bekend dat in de afgelopen zeven jaar 62 zeelieden zijn omgekomen als gevolg van piratenacties en dat 4 000 bemanningsleden van circa 200 door Somaliërs gekaapte schepen werden gegijzeld. Hoewel het aantal piratenaanvallen in de Indische Oceaan voor het eerst in vijf jaar (2007-2012) is gedaald, is het aantal zeelieden dat in de afgelopen twee jaar werd gedood verdrievoudigd (Sultan AHMED BIN SULAYEM, bestuursvoorzitter van DP World, 30 juni 2012). Er is dus geen reden om achterover te leunen.

2.2.3 Om piraterij te beteugelen moet in de eerste plaats iets aan preventie van de misdaad worden gedaan en niet aan preventie van de betalingen die worden gedaan om de slachtoffers

van die misdaad vrij te krijgen. De dood van zeevarenden mag niet worden aanvaard als „randschade” in de oorlog tegen piraterij (Nautilus International).

2.3 De kosten van piraterij op economisch vlak

2.3.1 Twee rapporten over de financiële consequenties van piraterij zijn vermeldenswaardig:

2.3.2 „*The Economic Cost of Maritime Piracy*” (december 2010), waarin de rechtstreekse kosten onder de loep worden genomen: losgeld, verzekeringspremies, alternatieve vaarroutes via Kaap de Goede Hoop, afschrikingsmaatregelen, gewapende bewakers, drie marinemissies, vervolging, financiering van organisaties die piraterij bestrijden, humanitaire kosten. De totale jaarlijkse kosten worden geschat op 7 tot 12 miljard US-dollar. Volgens de *One Earth Foundation* werd er in 2009-2010 naar schatting 830 miljoen US-dollar aan losgeld betaald en werd er jaarlijks tussen de 360 miljoen en 2,5 miljard US-dollar uitgegeven aan afschrikkingmaatregelen/particuliere gewapende bewaking.

2.3.3 „*The Economics of Piracy*” (mei 2011), waarin de „waardketen” van de piraterij wordt bestudeerd: de omzet van piraten, geldschietters, boekhouders, wapenleveranciers. Hieruit blijkt dat piraterij een keuze is die veel meer kan opleveren dan het bbp per hoofd in Somalië (het inkomen van een piraat bedraagt soms 67-157 keer meer dan het gemiddelde inkomen van een Somaliër). In dit rapport wordt met name ingegaan op de noodzaak meer controle uit te oefenen op het informele banksysteem (Hawala). Hierbij gaat het om een bedrag van naar schatting 4,9 tot 8,3 miljard US-dollar per jaar.

3. EU-maatregelen

3.1 Europese instellingen

3.1.1 In hun gezamenlijke verklaring inzake een partnerschap ter bestrijding van zeepiraterij en gewapende roofovervallen in het westelijk deel van de Indische Oceaan (Londen, 15 mei 2012) hebben de Europese Raad en de Internationale Maritieme Organisatie (IMO) bevestigd dat zij hun capaciteit voor het bestrijden van zeepiraterij en gewapende overvallen en het verbeteren van maritiem beheer in het westelijk deel van de Indische Oceaan willen opvoeren. De „gedragscode van Djibouti” is een middel bij uitstek geworden om 18 landen in Oost-Afrika te helpen met het vinden van een regionale oplossing voor het probleem. De EU heeft bovendien drie jaar lang financiële steun verleend aan het Internationale Maritieme Bureau (IMB) ten behoeve van de activiteiten van het *IMB Piracy Reporting Centre*, dat zich bezighoudt met het uitbannen van piraterij en gewapende overvallen op schepen.

3.1.2 De internationale contactgroep voor piraterij onderzoekt mogelijkheden om een eind te maken aan praktijken waarbij Somalische netwerkcoördinatoren het losgeld van soms wel 300 tot 500 miljoen euro incasseren en het vervolgens op een bankrekening zetten – mogelijk zelfs bij Europese banken. Het EESC dringt erop aan dat dergelijke losgeldbedragen worden achterhaald en in beslag worden genomen zodat piraterij geen aantrekkelijke bezigheid meer is.

3.1.3 Na de goedkeuring van het strategisch kader voor de Hoorn van Afrika is de aanwijzing van een speciale vertegenwoordiger die de EU-actie in de regio coördineert een stap in de goede richting.

3.1.4 Het EESC neemt met voldoening kennis van de resolutie van het Europees Parlement van 10 mei 2012 betreffende piraterij op zee, die streeft naar betere coördinatie van de EU-acties ter bestrijding van piraterij en voor de wederopbouw van Somalië als soevereine staat.

3.1.5 Sinds 2008 heeft het EESC in een reeks adviezen zijn bezorgdheid geuit over de proliferatie van gewapende overvallen en piraterij in Zuid-Oost Azië en Afrika⁽¹⁾. Het verzocht de Commissie om toereikende rechterlijke bevoegdheden en wetgeving te promoten om de huidige straffeloosheid van zeeroof aan te pakken en beklemtoonde dat de bewapening van zeevarenden volstrekt onaanvaardbaar is voor het Comité. Het EESC verzocht de Commissie en de lidstaten dringend de anti-piraterij-opleiding voor zeevarenden onder de loep te nemen.

3.1.6 Tijdens zijn conferentie over de aantrekkelijkheid van beroepen in de zeevaart (7 maart 2010) constateerde het EESC dat piraterij een van de redenen is om geen beroep in de zeevaart te ambiëren, alle campagnes ter bevordering van de aantrekkelijkheid van deze beroepen ten spijt.

3.2 Europese Sociale Partners (ECSA/ETF)

3.2.1 De Associatie van reders van de Europese Gemeenschap (ECSA) en de Europese Transportarbeidersfederatie [ETF] hebben in een gezamenlijke verklaring (31 juli 2012) hun

⁽¹⁾ EESC-advies over *Een geïntegreerd maritiem beleid voor de Europese Unie*, PB C 211 van 19.8.2008, blz. 31.

EESC-advies over *Strategische doelstellingen en aanbevelingen voor het zeevervoersbeleid van de EU tot 2018*, PB C 255 van 22.9.2010, blz. 103.

EESC-advies over *Naar de integratie van de maritieme bewaking: Een gemeenschappelijke gegevensuitwisselingsstructuur voor het maritieme gebied van de EU*, PB C 44 van 11.2.2011, blz. 173.

EESC-advies over *Partnerschap Europese Unie-Afrika — Afrika en Europa met elkaar verbinden: naar een nauwere samenwerking op het gebied van vervoer*, PB C 18 van 19.1.2011, blz. 69.

EESC-advies over een *minimumopleidingsniveau van zeevarenden*, PB C 43 van 15.2.2012, blz. 69.

EESC-advies over het *Verdrag betreffende maritieme arbeid / verantwoordelijkheden van vlaggen- en havenstaten*, PB C 299 van 4.10.2012, blz. 153.

bezorgdheid uitgesproken over de aanhoudende aanvallen, ondanks succesvolle internationale en Europese inspanningen, en hebben de uitroeiing van piraterij hoog op de agenda van de *Sectoral Social Dialogue Committee for Maritime Transport* (SSDC) geplaatst.

4. Een meer gecoördineerde EU-reactie

4.1 Piraterij als complex, veelzijdig probleem kan alleen worden opgelost met een gecoördineerde totaalaanpak te land en ter zee. Als zeer gerespecteerde partij in de regio op diplomatiek, handels-, vervoers-, militair en humanitair gebied bekleedt de EU een unieke positie om een dergelijke aanpak te volgen.

4.2 Zeevarenden blijven een hoge prijs betalen. Alle inspanningen moeten gericht zijn op het afwenden van gevaar voor hun fysieke, mentale en psychologische integriteit. De Internationale Koopvaardijkamer (ICS) heeft richtsnoeren voor goede praktijken opgesteld voor scheepvaartmaatschappijen, voor het verstrekken van steun aan getroffen zeelieden en hun families.

4.3 Aangezien de onderliggende oorzaken van piraterij een langetermijnoplossing aan land vergen, is capaciteitsopbouw in Somalië van cruciaal belang om een eind te maken aan de straffeloosheid en de rechtsstaat te herstellen. EU-vlaggenstaten moeten zich meer inzetten voor een betere coördinatie van de zeestrijdkrachten en de vervolging van de piraten.

4.4 Sinds piraterij in 2007 opnieuw de kop heeft opgestoken is er behoefte aan de politieke wil om dit onderwerp bovenaan de politieke agenda van de EU te plaatsen en meer middelen uit te trekken voor meer militaire lucht- en zeevaartuigen. De Europese Dienst voor extern optreden (EDEO) en de Europese Commissie moeten samenwerken met de Europese Raad om de bakens uit te zetten voor actie ter bestrijding van piraterij en voor capaciteitsopbouw in Somalië. De Wereldbank, Interpol en Europol kunnen helpen bij het achterhalen van losgeld.

4.5 Met het oog op de aanpassing van de anti-piraterijwetgeving in de EU-lidstaten dient het volgende in overweging te worden genomen:

- aangezien piraterij in sommige landen uit het strafrecht is verdwenen, moet er een duidelijker rechtskader komen, dat aangeeft welke rechtbanken bevoegd zijn voor de vervolging van piraten;

- een verbod op losgeld kan onbedoelde effecten hebben en nog meer levens in gevaar brengen. Daarom moet de betaling van losgeld zijn toegestaan in de EU;

- de lidstaten moeten particuliere gewapende bewakers met speciale bevoegdheden kunnen inzetten op voorwaarde dat er een strak rechtskader komt op basis waarvan o.a. de opleiding van deze bewakers onder de verantwoordelijkheid van de lidstaat van hun herkomst valt en waarin wordt aangegeven in hoeverre de commandant van het schip verantwoordelijkheid draagt, vooral wanneer het vuur wordt geopend;
- de EU moet samen met kuststaten in de regio nagaan welke problemen worden veroorzaakt door de doorreis van schepen met gewapende bewakers aan boord.

Brussel, 16 januari 2013

De voorzitter
van het Europees Economisch en Sociaal Comité
Staffan NILSSON

Advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité over „De invoering van een Europees sociaal keurmerk” (verkennd advies)

(2013/C 76/04)

Rapporteur: **Ariane RODERT**

Op 3 juli 2012 heeft het Europees Parlement, overeenkomstig artikel 304 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VWEU), het Europees Economisch en Sociaal Comité verzocht om een verkennend advies uit te brengen over

De invoering van een Europees sociaal keurmerk.

De afdeling Werkgelegenheid, Sociale Zaken, Burgerschap, die met de voorbereidende werkzaamheden was belast, heeft haar advies op 20 december 2012 goedgekeurd.

Het Comité heeft tijdens zijn op 16 en 17 januari 2013 gehouden 486e zitting (vergadering van 16 januari 2013) het volgende advies uitgebracht, dat met 128 stemmen vóór en 1 stem tegen, bij 9 onthoudingen, is goedgekeurd.

1. Conclusies en aanbevelingen

1.1 Het EESC is blij dat het de gelegenheid krijgt om advies uit te brengen over het voorstel van de parlementaire Commissie werkgelegenheid en sociale zaken inzake een proef met een Europees sociaal keurmerk in 2013. Sinds het Comité om advies werd verzocht, is de situatie echter veranderd, want in de tekst die de Begrotingscommissie van het Europees Parlement op 4 oktober 2012 heeft aangenomen, komt dit proefproject niet voor.

1.2 Het EESC staat in principe achter het idee om de sociale dimensie in Europa te versterken en vindt ook dat maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) moet worden erkend en gestimuleerd. MVO mag echter geenszins in de plaats komen van de sociale rechten die zijn vastgelegd in de wettelijke of internationale instrumenten waarin de sociale dialoog een centrale rol speelt.

1.3 Daarom moet om te beginnen verder worden verduidelijkt wat de meerwaarde is van dit voorstel, welke termijnen men in gedachten heeft en hoe dit voorstel zich verhoudt tot de beleidsdoelstellingen. Deze doelstellingen zijn belangrijk, maar in de huidige omstandigheden zouden zij efficiënter kunnen worden gerealiseerd door middel van strengere en beter uitgevoerde sociale wetgeving.

1.4 Hoewel het hier een belangrijk initiatief betreft, is het voorstel wellicht te ingewikkeld in een tijd dat de EU een crisis doormaakt, met hoge werkloosheid en een stijgend aantal faillissementen. Een sociaal keurmerk voor MVO heeft alleen betrekking op het vrijwillige onderdeel van maatschappelijk verantwoord ondernemen, dat echter op grond van de uiteenlopende wetgevingen verschillend gestalte krijgt per lidstaat, omdat het bij de Europese regels alleen om minimumnormen gaat. Het zou geen goed idee zijn om bedrijven nu extra verplichtingen op te leggen. Dat zou de kloof tussen bedrijven van verschillende omvang en tussen verschillende EU-landen alleen maar groter maken in plaats van verkleinen.

1.5 Ook moet aandacht worden besteed aan parallelle initiatieven, zoals sociale etikettering in het kader van sociaal ondernemerschap (zoals omschreven in het initiatief voor sociaal ondernemerschap), zulks om verwarring te voorkomen. In verband hiermee beveelt het EESC aan de resultaten af te wachten van de toekomstige initiatieven van de Commissie op het gebied

van sociale etikettering in het kader van sociaal ondernemerschap en hieruit lering te trekken. Voorts moet in dit voorstel rekening worden gehouden met andere overlappende initiatieven, zoals de nieuwe MVO-prijzen, sociale overwegingen bij openbare aanbestedingen e.d.

1.6 Het EESC vindt bovendien dat de geloofwaardigheid, legitimiteit en haalbaarheid van een vrijwillig sociaal keurmerk beter moeten worden aangetoond. Om vertrouwen te wekken in een nieuw Europees etiketteringssysteem en dit systeem bekendheid te geven moet een omvangrijk accrediterings- en monitoringssysteem worden opgezet, en het is maar de vraag of dit opweegt tegen de voordelen van een extra etiketteringssysteem. In het licht hiervan raadt het EESC aan om eerst de bestaande etiketteringssystemen in de verschillende lidstaten uitgebreid in kaart te brengen en dan pas te kijken of de invoering van een nieuw Europees sociaal keurmerk wel gewenst is. Verder zou het goed zijn, een overzicht te maken van goede praktijken en van de lessen die uit minder geslaagde praktijken kunnen worden getrokken. Daarom is het EESC eerder voorstander van een verbetering van de bestaande etiketteringssystemen en uitbreiding hiervan met een onderdeel „sociale verantwoordelijkheid” (voor zover dat nog niet het geval is).

1.7 Ook moet meer aandacht worden besteed aan de reeds bestaande systemen en aan de bedrijven die daarvan gebruik maken, terwijl andere bedrijven moeten worden aangespoord om hier ook gebruik van te gaan maken; dat is beter dan weer een nieuw systeem op te zetten waaraan consumenten en bedrijven moeten wennen. Los daarvan moet worden overwogen om, in ieder geval op middellange termijn, een Europese informatiecampagne rond Europese etikettering op te zetten om consumenten en burgers hiervan meer bewust te maken.

1.8 Mocht op een bepaald moment toch worden besloten tot de invoering van een Europees sociaal keurmerk, dan moet ervoor worden gezorgd dat dit niet te veel afwijkt van de internationaal erkende standaardisering (anders ontstaat er verwarring), maar dat het een typisch Europees tintje heeft, nl. respect voor sociale rechten.

2. Inleiding

2.1 De parlementaire Commissie werkgelegenheid en sociale zaken heeft voorgesteld in 2013 een proef met een Europees sociaal keurmerk te lanceren, maar in de lijst met proefprojecten

voor 2013 die de Begrotingscommissie van het EP in oktober ⁽¹⁾ heeft opgesteld komt deze proef niet voor. Hierdoor is een nieuwe situatie ontstaan en daarom zal in dit advies hoofdzakelijk worden ingegaan op het leveren van input voor het voorgestelde proefproject.

2.2 De gedachte achter het voorstel is een sociaal Europa tot stand te helpen brengen, waarin de bestaande sociale en arbeidsrechtelijke minimumnormen beter worden gehandhaafd. Doel is het scheppen van banen te stimuleren, jeugdwerkgelegenheid te ondersteunen en armoede te bestrijden door een progressief systeem voor de toekenning van een „Europees sociaal keurmerk” in te voeren.

2.3 Het Europees Parlement heeft het EESC verzocht zich met name te buigen over (a) de eventuele gevolgen en voordelen van het keurmerk voor verschillende beleidsgebieden, (b) het soort bedrijven dat hierin op vrijwillige basis geïnteresseerd zou zijn, (c) de mogelijke opties voor het opzetten van een progressief keurmerk, (d) de criteria waaraan moet worden voldaan om in aanmerking te komen voor het keurmerk en (e) wat moet worden gedaan om de bewustwording te vergroten.

2.4 Het sociale keurmerk dat door de Commissie werkgelegenheid is voorgesteld, wordt op vrijwillige basis en gratis verstrekt. Alle bedrijven in de EU, met name kmo's ⁽²⁾ en zko's ⁽³⁾ komen hiervoor in aanmerking. Het doel is een meer sociaal verantwoordelijk Europa tot stand te brengen door ervoor te zorgen dat alle bedrijven in de EU strenge sociale normen hanteren. Met dit voorstel wordt ook gestreefd naar harmonisering van de bestaande etiketteringssystemen en naar de invoering van een beoordelingschaal voor het in kaart brengen van eventuele verbeteringen. Het idee is om de interne maatschappelijke verantwoordelijkheid van elk bedrijf te toetsen aan de hand van een reeks sociale criteria en op basis hiervan een sociaal keurmerk van een bepaald niveau toe te kennen.

3. Algemene opmerkingen

3.1 Het EESC vindt alle pogingen om de sociale dimensie en de sociale waarden in Europa te versterken belangrijk, maar de **toegevoegde waarde, timing en focus** van dit project moeten goed in de gaten worden gehouden en er dient rekening te worden gehouden met soortgelijke initiatieven die op dit vlak al zijn ontplooid. Het EESC zou daarom graag duidelijkere argumenten te horen krijgen voor de toegevoegde waarde van een dergelijk initiatief, wie daarbij gebaat is, en wat de bijdrage ervan aan de EU-wetgeving is.

3.2 Het EESC heeft onlangs in zijn advies over maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) ⁽⁴⁾ opgemerkt dat MVO pas in het streven naar duurzame ontwikkeling. In dit advies wordt ook gesteld dat onderscheid moet worden gemaakt tussen „sociale verantwoordelijkheid” (d.w.z. alleen op de werkplek) en „maatschappelijke verantwoordelijkheid” (die verder gaat dan alleen de werkplek).

3.3 Op basis van deze definities lijkt het door de Commissie werkgelegenheid voorgestelde sociale keurmerk betrekking te hebben op „sociale verantwoordelijkheid”. Aangezien het keurmerk betrekking heeft op alle ondernemingen in de EU, dient

rekening te worden gehouden met de lopende werkzaamheden van de Europese Commissie op het vlak van de EU-strategie 2011-2014 ter bevordering van maatschappelijk verantwoord ondernemen ⁽⁵⁾, waarin soortgelijke aspecten al aan de orde komen.

3.4 Het is belangrijk te beklemtonen, zoals het EESC in het verleden heeft gedaan, dat de sociale verantwoordelijkheid van bedrijven **onder geen beding mag worden gebruikt als vervanging voor de sociale rechten die zijn neergelegd in wettelijke of internationale instrumenten**, die in de eerste plaats onder de verantwoordelijkheid van de lidstaten vallen. Veel bedrijven nemen overigens vrijwillig meer verantwoordelijkheid op zich en daarom is het belangrijk te onderstrepen dat het aanvaarden van meer sociale verantwoordelijkheid dan in de statuten wordt voorgeschreven, dient te worden erkend en aangemoedigd. Het EESC is van mening dat elk bedrijf zelf dient te bepalen hoe het de wettelijk voorgeschreven instrumenten om maatschappelijke verantwoordelijkheid aan de dag te leggen aanvult. Een sociaal keurmerk voor MVO bergt het gevaar in zich dat in plaats van sociale innovatie het streven naar certificering centraal komt te staan.

3.5 Het idee van een sociaal keurmerk is al eerder genoemd in het kader van de werkzaamheden van de Europese Commissie op het gebied van sociaal ondernemen, waaraan het EESC actief heeft bijgedragen in de vorm van een aantal adviezen ⁽⁶⁾. In de mededeling *Naar een Single Market Act* ⁽⁷⁾ wordt verwezen naar sociale keurmerken in verband met sociaal ondernemerschap en sociaal ondernemen. Dit werd later opgenomen als kernactie in de mededeling van de Commissie over het initiatief voor sociaal ondernemerschap ⁽⁸⁾, dat streeft naar betere kansen voor sociale ondernemingen om onder dezelfde voorwaarden als andere ondernemingen te functioneren, te concurreren en te groeien. Een van de voorstellen in dit initiatief was een openbare databank op te zetten van keurmerken en certificaten om de stakeholders meer bewust te maken van de verschillende vormen van etikettering voor sociale ondernemingen in de EU en de verschillende keurmerken beter met elkaar te kunnen vergelijken. De Commissie is ook van plan om in de nabije toekomst een studie te laten uitvoeren naar sociale ondernemingen om in kaart te brengen welke sociale keurmerken voor sociale ondernemingen worden gebruikt en welke vorm zij aannemen, evenals naar andere zaken, regels en modellen die specifiek zijn voor dit soort ondernemingen.

3.6 Het EESC is dan ook van mening dat de **ophanden zijnde inventarisatie, waarnaar wordt verwezen in het initiatief voor sociaal ondernemerschap, moet worden ondernomen voorafgaande aan en los van** de inspanningen om tot een ruimere definitie van sociale etikettering voor ondernemingen te komen. Deze inventarisatie moet volgens het EESC eerst worden afgerond alvorens een uitgebreider etiketteringssysteem wordt overwogen, omdat een inventarisatie van de bestaande keurmerken voor sociale ondernemingen waardevolle informatie kan opleveren over de mogelijkheden en voordelen van een systeem dat ruimer van opzet is. Bovendien moeten andere, aanverwante initiatieven, zoals het opnemen van sociale overwegingen in openbare aanbestedingen, de nieuwe MVO-prijzen en platforms op het gebied van keurmerken voor sociale ondernemingen, eerst de kans krijgen om te rijpen voordat nieuwe activiteiten worden gelanceerd.

⁽¹⁾ Begrotingscommissie van het Europees Parlement, 4 oktober 2012.

⁽²⁾ Kleine en middelgrote ondernemingen (het mkb).

⁽³⁾ Zeer kleine ondernemingen (micro-ondernemingen).

⁽⁴⁾ PB C 229, 31.7.2012, blz. 77.

⁽⁵⁾ COM(2011) 681 final.

⁽⁶⁾ PB C 24, 28.1.2012, blz. 1 en PB C 229, 31.7.2012, blz. 44.

⁽⁷⁾ COM(2010) 608 final.

⁽⁸⁾ COM(2011) 682 final.

3.7 Het EESC wil beklemtonen dat het belangrijk is om een duidelijk onderscheid te maken tussen het voorstel van de Commissie werkgelegenheid (met betrekking tot de sociale verantwoordelijkheid van ondernemingen) en het initiatief voor sociaal ondernemerschap: deze hebben verschillende doelstellingen en moeten daarom verschillend worden behandeld. Het EESC verzoekt de Commissie werkgelegenheid daarom met klem om een andere term te gebruiken in haar voorstel, **teneinde verdere spraakverwarring te voorkomen**. Dit verzoek is des te dringender door het bestaan van erkende spelers op het veld van sociaal ondernemen, die al een patent hebben op het gebruik van deze term als label voor sociaal ondernemen, zoals het keurmerk voor sociaal ondernemen (*Social Enterprise Mark*)⁽⁹⁾.

4. Bijzondere opmerkingen naar aanleiding van de vragen van de Commissie werkgelegenheid

4.1 Doel van het voorgestelde proefproject voor een sociaal keurmerk is bedrijven ertoe aan te sporen om, in hun streven naar meer sociale verantwoordelijkheid, verder te gaan dan wat zij statutair verplicht zijn. Dit initiatief is van vitaal belang, maar wij vragen ons af of de baten van een Europees sociaal keurmerk in het huidige economische klimaat wel opwegen tegen de kosten ervan. De beleidsdoelstellingen van het voorstel zijn het scheppen van banen, het stimuleren van jeugdwerkgelegenheid en het bestrijden van armoede. Dat is allemaal van essentieel belang voor Europa, maar het EESC vreest dat het verband van deze doelstellingen met een vrijwillig sociaal keurmerk te zwak is om effect te kunnen sorteren. Bovendien denkt het dat deze doelstellingen nog altijd efficiënter worden verwezenlijkt door de wetgeving aan te scherpen en beter te handhaven en door de open coördinatiemethode op sociaal vlak te vernieuwen en te versterken.

4.2 Het EESC vindt het ook belangrijk erop te wijzen dat voorstellen op dit gebied ervan uit moeten gaan dat sterke, concurrerende ondernemingen van essentieel belang zijn voor het realiseren van economische groei en, bijgevolg, het scheppen van duurzame voorwaarden voor betere sociale normen.

4.3 In het voorstel is ook sprake van een getrapte, progressieve rangschikking, gebaseerd op hoe goed een bedrijf voldoet aan een reeks sociale criteria, zoals behoorlijke salarissen, sociale zekerheid, gezondheidszorg, gendergelijkheid, kinderopvang, tewerkstellen e.d. Gezien de huidige economische crisis en de grote problemen waarmee bepaalde landen te kampen hebben, is het EESC bang dat een dergelijke progressieve rangschikking **de kloof tussen bedrijven van verschillende omvang en tussen verschillende EU-landen alleen maar groter zal maken in plaats van kleiner**. Een progressieve rangschikking zal niet werken, mits het systeem zodanig is opgezet dat het niet alleen geschikt is voor grote multinationals, maar ook met name voor kmo's en zko's.

4.4 Bovendien is een label alleen nuttig als het bekend en erkend is. Daarom moeten er informatiecampagnes worden opgezet om duidelijk te maken op welk vlak kmo's en zko's die een label hebben gekregen, hun betrokkenheid hebben getoond. Wat als sociale vooruitgang wordt gezien, moet derhalve in detail worden besproken met het oog op de hier spelende subsidiariteit, alsook met het oog op verschillende nationale tradities en modellen op het gebied van bijstand en sociale zekerheid. Deze **dialogo moet worden gevoerd met de sociale partners**

en andere stakeholders, zoals consumentenorganisaties, zowel op Europees als op nationaal niveau.

4.5 In het kader van de inspanningen van de EU om het gemakkelijker te maken een bedrijf op te starten en te runnen, zijn een heleboel vereenvoudigingen en groeibevorderende maatregelen doorgevoerd om te voorkomen dat de sociale verantwoordelijkheid van ondernemingen, de sociale rechten van werknemers of de mogelijkheden van bedrijven om te groeien en te concurreren worden ondermijnd. Hoewel er op het gebied van sociale rechten nog een lange weg te gaan is, twijfelt het EESC of een vrijwillig systeem een goede manier is om de sociale verantwoordelijkheid te verbeteren. Het wil ook opmerken dat een etiketteringssysteem, ook al is het gratis, **middelen vergt** die beter kunnen worden gebruikt in bedrijven die in deze crisis toch al zwaar onder druk staan.

4.6 Als onderdeel van de inspanningen om de sociale verantwoordelijkheid te verbeteren is het ook noodzakelijk om eens kritisch te kijken naar het aantal niveaus waarop een bedrijf verantwoordelijk is voor sociale rechten, bijv. op het punt van samenwerking met leveranciers buiten de EU. Tenzij er duidelijkheid is over deze verantwoordelijkheid, zal het niet mogelijk zijn om vertrouwen te wekken in het keurmerk. Ook dient aandacht te worden besteed aan de **mogelijke impact op de handel en op importeurs**.

4.7 Een andere belangrijke vraag is de **legitimiteit van een gestandaardiseerd keurmerk**. Uit eerdere ervaringen is gebleken dat dit soort relatief normerende initiatieven, die van bovenaf worden opgelegd, in het algemeen weinig weerklank vinden bij consumentenbewegingen of andere stakeholders, hetgeen een absolute voorwaarde is als het keurmerk effect wil hebben. Het Fairtrade-keurmerk⁽¹⁰⁾ is een goed voorbeeld van een keurmerk dat door de consumentensector zelf is geïntroduceerd en dat als richtsnoer kan dienen. Ook voorbeelden van etiketteringsregelingen die kennelijk niet goed hebben gewerkt, moeten uitgebreider worden bestudeerd⁽¹¹⁾.

4.8 Het is belangrijk na te gaan hoe een nieuw keurmerk vertrouwen kan wekken. De consumenten zien nu al door de bomen het bos niet meer: er bestaat een bonte reeks etiketteringsregelingen waarvan in veel gevallen niet duidelijk is wat ze betekenen. Het is onmogelijk om dit allemaal bij te houden. Daar nog een nieuwe regeling aan toevoegen en consumenten vragen om een gefundeerde keuze te maken, vergt wellicht te veel van hen. In plaats van een nieuw sociaal keurmerk in te voeren is het misschien de moeite waard om **na te gaan of de bestaande etiketteringsystemen kunnen worden uitgebreid met een onderdeel „sociale verantwoordelijkheid”** (voor zover dat al niet het geval is). Hetzelfde geldt voor de vraag in hoeverre een keurmerk het vertrouwen van de belegger kan vergroten. De Commissie zal bijvoorbeeld gebruik maken van initiatieven op het gebied van sociale investeringen om richtsnoeren te ontwikkelen voor de verslaggeving over de sociale resultaten die met deze inspanningen zijn bereikt; het EESC heeft deze aanpak van essentieel belang genoemd met het oog op investeringen in sociale ondernemingen⁽¹²⁾ en vindt dat hieraan ook in het kader van dit initiatief aandacht moet worden besteed.

⁽¹⁰⁾ <http://www.fairtrade.net>

⁽¹¹⁾ Zoals het Belgische sociale keurmerk en het Franse sociale en milieukeurmerk.

⁽¹²⁾ PB C 229, 31.7.2012, blz. 55.

⁽⁹⁾ <http://www.socialenterprisemark.org.uk>

4.9 Er moet ook aandacht worden besteed aan de sociale, technische en praktische problemen die zich voordoen bij het opzetten van een complex systeem op Europees niveau. Er zijn al verschillende certificeringssystemen voor uiteenlopende soorten sociale labels; de meeste daarvan hebben de zichtbaarheid en het belang van sociale kwesties binnen bedrijven vergroot⁽¹³⁾. In verband met het voorstel van de Commissie werkgelegenheid moet bijzondere aandacht worden besteed aan ISO 26000⁽¹⁴⁾, waarin de meeste criteria die in het voorstel worden genoemd, aan bod komen en die al door veel bedrijven zijn omarmd. Er is ook nog een reeks andere erkende internationale normen⁽¹⁵⁾. Het proefproject moet uitwijzen of het zin heeft om weer een nieuw etiketteringssysteem op te zetten of dat het **beter is meer bekendheid te geven aan de bestaande systemen en bedrijven aan te moedigen hiervan gebruik te maken**, alsook de systemen te verbeteren, bijv. op basis van verbeterindicatoren.

4.10 Om verwarring te voorkomen moet ervoor worden gezorgd dat het Europees sociaal keurmerk niet te veel afwijkt van de internationaal erkende normering, maar dat het een typisch Europees tintje heeft: respect voor sociale rechten.

4.11 Veel van de voorgestelde criteria voor het sociaal keurmerk behoren tot de **sociale dialoog**, tot terreinen waarover de sociale partners overleg plegen en tot een besluit komen, of tot de toepasselijke nationale wetgeving, hetgeen betekent dat het on gepast zou zijn om deze criteria te rangschikken. Het EESC wijst erop dat de sociale dialoog ook tot goede praktijken heeft geleid en tot richtsnoeren op dit gebied, doordat de sociale verantwoordelijkheid van bedrijven een bijdrage levert aan deze sociale dialoog en hier een aanvulling op vormt.

4.12 Het is een ingewikkelde aangelegenheid en een uitdaging om een lijst met sociale criteria op te stellen die geschikt zijn voor alle soorten bedrijven, nationale situaties en omstandigheden. Er bestaan momenteel, naast de EU-regelingen, een heleboel nationale systemen en tradities met betrekking tot veel van deze sociale aspecten, zoals kinderopvangregelingen, ouderschapsverlof, gezondheidszorg, minimumlonen enz. Daarom moet in het proefproject bij het beoordelen van het nut van een keurmerk **rekening worden gehouden met eventuele**

problemen op het vlak van subsidiariteit, evenals met de voorgestelde criteria.

4.13 Om vertrouwen te wekken in het keurmerk moet niet alleen de bekendheid ervan onder bedrijven, investeerders en consumenten worden vergroot, maar moet er ook een efficiënt **monitoringsysteem** worden opgezet. Een keurmerk is een momentopname van hoe goed een bedrijf aan de criteria voldeed op het moment dat het zijn aanvraag indiende. Zonder een onafhankelijke instantie die verantwoordelijk is voor de toekenning van, het toezicht op en de termijnen voor het keurmerk, kan er geen vertrouwen worden gewekt of sociale vooruitgang worden geboekt. Daarom moet rekening worden gehouden met het risico van misbruik en onregelmatigheden en dient er een procedure te komen voor bedrijven die hun keurmerk moeten inleveren. Om een geschikt monitoringsysteem te ontwikkelen zijn middelen en procedures nodig, en daarom is het belangrijk dat goed wordt gekeken of de verwachte voordelen op sociaal vlak wel opwegen tegen de toenemende bureaucratie en complexiteit.

4.14 Het EESC vraagt zich af of het wel verstandig is om een sectorbreed etiketteringssysteem op te zetten voor alle Europese lidstaten. Er zijn significante verschillen tussen bedrijven voor wat betreft hun vermogen om de beoogde doelstellingen te bereiken, en het is onmogelijk om een controleorgaan in het leven te roepen dat iedereen recht doet. Daarom stellen wij voor **een ruimer MVO-concept te ontwikkelen**, met een keurmerk dat betrekking heeft op allerlei activiteiten en processen en niet alleen op de bedrijven zelf.

4.15 Het EESC wil er daarom op hameren dat als er op een bepaald moment een proefproject op dit gebied wordt gestart, de **doelgroep voor het keurmerk** moet worden betrokken bij de opzet ervan. Het zou nuttig zijn om aan de hand van een studie duidelijk te maken wat er allemaal komt kijken bij de invoering van een sociaal keurmerk (monitoring, geldigheidsduur, kwijtraken van het keurmerk, frequentie van de beoordelingen, verbeterindicatoren enz.). Een proefproject moet ook uitwijzen of een Europees sociaal keurmerk haalbaar is en de gewenste resultaten kan helpen bereiken.

Brussel, 16 januari 2013

De voorzitter
van het Europees Economisch en Sociaal Comité
Staffan NILSSON

⁽¹³⁾ Bijvoorbeeld Global Compact, EMAS, Business Social Compliance Initiative, Global Reporting.

⁽¹⁴⁾ <http://www.iso.org/iso/home/standards/iso26000.htm>

⁽¹⁵⁾ OESO-richtsnoeren voor multinationale ondernemingen, de Tripartiete Verklaring van de IAO, het *Global Compact* van de VN.

III

(Vorbereidende handelingen)

EUROPEES ECONOMISCH EN SOCIAAL COMITÉ

486e PLENAIRE ZITTING OP 16 EN 17 JANUARI 2013

Advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité over de mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's — Akte voor de interne markt II — Samen voor nieuwe groei

(COM(2012) 573 final)

(2013/C 76/05)

Rapporteur: **Martin SIECKER**

Corapporteurs: **Benedicte FEDERSPIEL** en **Ivan VOLEŠ**

De Europese Commissie heeft op 19 december 2012 besloten om, overeenkomstig art. 304 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie, het Europees Economisch en Sociaal Comité te raadplegen over de

Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's - Akte voor de interne markt II - Samen voor nieuwe groei

COM(2012) 573 final.

De afdeling Interne Markt, Productie en Consumptie, die was belast met de desbetreffende voorbereidende werkzaamheden, heeft haar advies goedgekeurd op 8 januari 2013.

Tijdens zijn 486e zitting van 16 en 17 januari 2013 (vergadering van 16 januari) heeft het Europees Economisch en Sociaal Comité het volgende advies uitgebracht, dat werd goedgekeurd met 162 stemmen vóór en 24 tegen, bij 18 onthoudingen:

1. Conclusies en aanbevelingen

1.1 Het EESC herinnert eraan ⁽¹⁾ dat de interne markt een van de fundamenteën van de Europese integratie is en het vermogen bezit om de Europese stakeholders directe voordelen te bieden en een duurzame groei van de economieën in Europa te genereren. In de huidige economische crisis is een goed functionerende, toekomstgerichte interne markt niet alleen wenselijk, maar zelfs essentieel is voor de politieke en economische toekomst van de Europese Unie.

1.2 Tegen de achtergrond van de nog altijd aanslepende economische crisis en andere problemen, zoals de gevolgen van de deregulering van de financiële markten voor de nationale begrotingen van de lidstaten, de reële economie, de armoede en de werkgelegenheid in de EU ⁽²⁾, klinkt de optimistische toon die de Commissie in haar mededeling over de voltooiing van de interne markt aanslaat, nogal misplaatst. Naar de mening van het EESC heeft de Commissie te weinig oog gehad voor de onbedoelde negatieve neveneffecten van de interne markt. Als er te uitgesproken en nadrukkelijk - maar voorbarig - wordt

gewezen op behaalde successen, kan dit de Europese burgers irriteren. Het gevolg zou kunnen zijn dat de interne markt in haar ontwikkeling eerder wordt afgeremd dan een nieuwe dynamiek krijgt. De Commissie zou zich realistischer moeten opstellen en naar meer evenwicht in haar communicatie moeten streven.

1.3 De mogelijkheid om de interne markt op basis van oude en nieuwe richtsnoeren beter te laten functioneren, wordt ernstig bedreigd door de enorme stijging van de werkloosheid (tot 28 miljoen), waardoor vooral jongeren in de EU worden getroffen. Het aantal kleine en middelgrote ondernemingen (kmo's) dat failliet is gegaan, loopt in de honderdduizenden en 120 miljoen burgers, d.w.z. ongeveer een kwart van de hele bevolking in de EU, lopen het risico tot armoede te vervallen en sociaal te worden uitgesloten. Dit heeft op grote schaal gevolgen voor de vraag en de consumptie in de EU. Naast de geformuleerde kernacties zullen de EU en de lidstaten nog meer moeten doen om de financiële, economische en budgettaire crisis te boven te komen en het potentieel van de interne markt ten volle te benutten.

⁽¹⁾ PB C 24, 28.1.2012, blz. 99.

⁽²⁾ http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/3-03122012-AP/EN/3-03122012-AP-EN.PDF

1.4 Het EESC dringt er bij het Parlement, de Commissie en de Raad op aan om snel, maar zonder daarbij de kwaliteit op het spel te zetten, tot handelen over te gaan, zodat de betrokken wetgevingsvoorstellen nog voor het verstrijken van het huidige mandaat van het Parlement en de Commissie, in het voorjaar van 2014, kunnen worden goedgekeurd. Het EESC zou heel graag willen dat de nodige vaart wordt gezet achter de tenuitvoerlegging van de in de mededeling over de governance van de interne markt voorgestelde maatregelen, die bedoeld zijn om in het algemeen de tenuitvoerlegging van EU-regelgeving te verbeteren.

2. Algemene opmerkingen: „Voor een sociale markteconomie met een groot concurrentievermogen”

2.1 De Commissie heeft voor de tweede fase van de Akte voor de interne markt (hierna SMA genoemd) twaalf nieuwe kernacties vastgesteld om de interne markt beter te laten functioneren. Het EESC is tevreden dat het voorafgaande aan de publicatie van de mededeling is geconsulteerd en dat de Commissie enkele van de aanbevelingen van het Comité heeft overgenomen in de SMA II. Daarentegen is het teleurgesteld over het feit dat er dit keer geen formele openbare raadpleging is gehouden en dat bij de informele raadpleging niet alle betrokken partijen gelijkelijk aan bod zijn gekomen.

2.2 Ondanks de positieve bijdrage die de interne markt sinds haar oprichting heeft geleverd aan de groei van de economie en het scheppen van nieuwe arbeidsplaatsen, hebben niet alle stakeholders de kans gekregen om ten volle te profiteren van de geboden mogelijkheden, ongeacht of het nu gaat om bedrijven, werknemers, consumenten, burgers of andere actoren. De Commissie heeft het over 2,77 miljoen extra banen, maar zegt niets over het onzekere karakter van een deel van deze banen⁽³⁾. weten dat er sinds het voorjaar van 2008, toen de gevolgen van de economische crisis zich in heel Europa deden gevoelen, zo'n 10 miljoen arbeidsplaatsen verloren zijn gegaan en het ziet er naar uit dat we het dieptepunt nog niet hebben bereikt⁽⁴⁾.

2.3 Hoewel de Commissie aangeeft wat aan de basis ligt van de gemaakte keuzes (agenda voor betere regulering, kostprijzen van het niet-bestaan van Europa), is er niet altijd in alle Europese instellingen evenveel begrip voor de urgentie van sommige van deze keuzes. Zo kondigt de Commissie met betrekking tot de mobiliteit van werknemers een initiatief ter ontwikkeling van het EURES-portaal aan, terwijl in de Raad nog altijd wordt getalmd met de goedkeuring van enkele andere hierop betrekking hebbende cruciale activiteiten.

2.4 Het EESC is van mening dat de Commissie onvoldoende oog heeft gehad voor de onbedoelde negatieve neveneffecten van de interne markt. Met haar regulering van de financiële markten heeft de EU geen eind kunnen maken aan het falende toezicht noch iets kunnen doen aan een vorm van ondernemerschap die gericht is op de korte-termijnbelangen van een uitverkoren groep aandeelhouders. Er zal meer aandacht moeten worden besteed aan de verbetering van het ondernemingsbestuur. Uitbreiding van de transparantie en verantwoordingsplicht dienen de hoogste prioriteit te krijgen want aldus wordt

ervoor gezorgd dat de interne markt kan bijdragen tot de ontwikkeling van een rechtskader waarbinnen de legitieme belangen van alle stakeholders worden gerespecteerd.

2.5 Opvallend is de stelligheid waarmee de Commissie beweert dat deze twaalf nieuwe hefbomen zullen bijdragen tot groei, werkgelegenheid en herstel van het vertrouwen in de interne markt. Naar de mening van het EESC toont de geschiedenis van de ontwikkeling van de interne markt aan dat een aantal maatregelen die in het verleden zijn genomen, op de korte termijn veel effect hebben gehad. Als er al te uitgesproken en nadrukkelijk - maar voorbarig - wordt gewezen op behaalde successen, kan dit de Europese burgers irriteren, met name als harde bewijzen uit effectbeoordelingen ontbreken. Het gevolg zou kunnen zijn dat de interne markt in haar ontwikkeling eerder wordt afgeremd dan een nieuwe dynamiek krijgt⁽⁵⁾. De Commissie zou zich realistischer moeten opstellen en naar meer evenwicht in haar communicatie moeten streven.

2.6 Helaas wordt in de SMA I en II onderschat hoe belangrijk het is dat er vertrouwen wordt gewekt op het gebied van rechtshandhaving. Het EESC zit nog altijd te wachten op een efficiënt rechtsinstrument voor collectief verhaal waarop alle Europese consumenten een beroep kunnen doen. Liberalisering van de markt en uitbreiding van de concurrentie mogen dan centrale doelstellingen van het interne-marktbeleid zijn en er in belangrijke mate toe bijdragen dat consumenten vrijelijk een keuze kunnen maken, toch hebben deze consumenten tegelijkertijd ook behoefte aan een solide kader waarmee hun rechten bij de afname van producten en diensten worden beschermd en op een efficiënte wijze worden afgedwongen. Uit een aantal studies is gebleken dat de implementatie van de verschillende EU-instrumenten traag verloopt en dat de rechtshandhaving nog altijd zwak ontwikkeld is, vooral in grensoverschrijdende gevallen, zodat de Commissie dringend moet komen met voorstellen voor bindende maatregelen ter invoering van nieuwe handhavinginstrumenten.

2.7 Het valt te betreuren dat maar één van de twaalf initiatieven wordt opgevoerd als een maatregel ter bescherming van de consument, ondanks het feit dat verschillende hefbomen verstreckende gevolgen hebben voor het dagelijkse leven van consumenten⁽⁶⁾. Hopelijk is een en ander geen weerspiegeling van de algemene visie van de Commissie op het consumentenbeleid. Om een interne markt tot stand te brengen waarvan iedereen profiteert, is er behoefte aan een ruime blik, waarbij consumenten niet worden gezien als iets bijkomends in het kader van ondernemingsbeleid, maar eerder als onafhankelijke spelers (vgl. de rapporten van Monti en Grech). Het EESC is met de Commissie van mening dat, na alle vijftig voorstellen voor aanvullende acties en de eerste serie van twaalf hefbomen, de mogelijkheden van de interne markt nog altijd niet ten volle worden benut. Vanuit het standpunt van de consument bezien

⁽³⁾ FLASH-IT, Policy Research Alert 5 – Employment, oktober 2012.
⁽⁴⁾ Eurostat News release, 31 oktober 2012.

⁽⁵⁾ Monti 2010: „Dat zou de grondslag voor economische integratie en groei in de hele EU aantasten, juist op een moment dat het opkomen van nieuwe mondiale grootmachten en het opdoemen van ernstige milieu-uitdagingen meer dan ooit een samenhangende EU, in het belang van de Europese burger en met het oog op een effectief mondiaal bestuur, noodzakelijk maken”.

⁽⁶⁾ Resolutie van het Europees Parlement van 14 juni over de „Toekomst van de Single Market Act”.

had de Commissie meer nadruk kunnen en moeten leggen op het prioriteren van consumentvriendelijke initiatieven, zoals eerder ook benadrukt in een van de adviezen van het EESC (7).

2.8 Verder is het EESC onaangenaam getroffen door het feit dat er in deze mededeling weinig aandacht is voor sociaal partnerschap. Er kan geen sprake zijn van een herstel van vertrouwen als de sociale partners alleen maar op het bevoegdheids-terrein van DG Werkgelegenheid worden betrokken bij het beleid. De sociale partners dienen eveneens inspraak te krijgen bij verschillende activiteiten die onder de bevoegdheid van DG Markt vallen.

2.9 Zoals het EESC in eerdere adviezen heeft uiteengezet moet elk voorstel voor grensoverschrijdende transacties door consumenten stapsgewijs worden verwezenlijkt en moet eerst worden gedacht aan transnationale verkoopovereenkomsten (B2B) die als proefprojecten kunnen dienen. In afwachting van de goedkeuring van een voorstel voor B2C- transacties mogen er geen initiatieven van facultatieve aard worden genomen met betrekking tot transnationale verkoopovereenkomsten.

3. De eerste twaalf hefbomen en de hierin ontbrekende elementen – een overzicht

3.1 De Commissie heeft inmiddels voor elf van de twaalf kernacties wetgevende voorstellen ingediend en het EESC heeft hierover adviezen uitgebracht (8). Het EESC roept het Parlement, de Commissie en de Raad op om snel, maar zonder de kwaliteit op het spel te zetten, tot handelen over te gaan, zodat de betrokken wetgevingsvoorstellen nog voor het verstrijken van het huidige mandaat van het Parlement en de Commissie, in het voorjaar van 2014, kunnen worden goedgekeurd. De lidstaten dienen de goedgekeurde wetgeving correct over te nemen en te handhaven om gelijke concurrentieverhoudingen te waarborgen, terwijl obstakels die onterecht zijn opgeworpen en een discriminerend karakter hebben, uit de weg moeten worden geruimd, zodat de interne markt naar behoren kan functioneren.

3.2 Intrekking van de Monti II-verordening biedt geen oplossing voor de problemen die het gevolg zijn van de arresten van het Europese Hof van Justitie inzake de detachering van werknemers. Er zal hier beslist een oplossing moeten komen, omdat werknemers op dit moment niet volledig gebruik kunnen maken van hun rechten. De Commissie zal moeten voorkomen dat elementaire sociale rechten worden ingeperkt door economische vrijheden. Ze zou moeten nadenken over het voorstel om in de Europese Verdragen een protocol inzake sociale vooruitgang op te nemen. In een dergelijk protocol zal uitsluitel moeten worden gegeven over de relatie tussen elementaire sociale rechten en economische vrijheden en duidelijk moeten worden gesteld dat de interne markt niet een doel op zich is, maar tot stand is gebracht om sociale vooruitgang voor alle burgers te verwezenlijken (logisch voortvloeiend uit de tenuitvoerlegging van artikel 3 (3) van de geconsolideerde versie van het Verdrag betreffende de Europese Unie). Ook zal hierin duidelijk moeten worden vastgelegd dat economische vrijheden en mededingingsregels niet mogen prevaleren boven elementaire

sociale rechten en de doelstelling van sociale vooruitgang en zeker niet mogen worden opgevat als een vrijbrief voor ondernemingen om nationale wetten en praktijken op het gebied van sociale zekerheid en werkgelegenheid te omzeilen of om oneerlijke concurrentie op het gebied van lonen of arbeidsomstandigheden te bedrijven.

3.3 Ten aanzien van het herstel van het vertrouwen bij de burgers heeft het EESC gewezen op een aantal maatregelen die het in de SMA I miste. Maatregelen die ook nu nog altijd niet zijn opgenomen, hebben betrekking op: de herziening van de auteursrechtenrichtlijn; de heffingen van copyright; webneutraliteit; het protocol inzake sociale vooruitgang; micro-ondernemingen en gezinsbedrijfsjes; steun voor het opstarten van nieuwe bedrijven en de doorgroei van bestaande; te hoge schuldenlasten en interbancaire overschrijvingen (ter consolidering van de werking van de eengemaakte Europese betalingsruimte oftewel SEPA).

4. De 12 nieuwe hefbomen

4.1 Vervoer

Het EESC is tevreden over de maatregelen ter verbetering van de spoor-, zee- en luchtverbindingen binnen de interne markt, maar mist een holistische aanpak, omdat het Commissievoorstel niet voorziet in acties die betrekking hebben op diensten voor het goederenvervoer over het spoor, op wegvervoer (dat het grootste aandeel van het transport van goederen en personen voor zijn rekening neemt) en op multimodaal vervoer (ter bevordering van de algehele efficiency).

4.1.1 Spoor

De manier waarop de privatisering van het spoorvervoer wordt beschreven en verdedigd, doet geen recht aan het feit dat in belangrijke Europese regio's ook andere dan puur economische overwegingen in aanmerking moeten worden genomen als men het openbaar vervoer een kans wil geven om te overleven. Als het alleen nog maar draait om winstgevendheid, wordt de openbare functie van het spoorvervoer op de helling gezet. Het volstaat niet om het al dan niet welslagen van privatiseringen puur af te meten aan de omvang van de gerealiseerde besparingen. De kwaliteit en de veiligheid voor het personeel en het publiek dienen voorop te staan.

4.1.2 Water

Een waarachtig eengemaakte markt voor de scheepvaart kan alleen worden verwezenlijkt als ervoor wordt gezorgd dat zij gelijke kansen krijgt t.o.v. andere vervoerswijzen. Hiertoe zijn resolute maatregelen nodig ter vereenvoudiging van de administratieve procedures (i.c. de douaneformaliteiten) als de scheepvaart zich uitsluitend op EU-wateren afspeelt. Goederen van binnen de EU moeten op een andere wijze worden behandeld dan goederen uit derde landen (met name door gebruikmaking van het elektronische manifest), zodat de bureaucratische rompslomp wordt teruggedrongen en de verantwoordelijkheid bij de expediteurs komt te liggen. Als principe moet worden aangehouden dat goederen die bij binnenkomst in de EU aan een inspectie zijn onderworpen, niet nog eens hoeven te worden gecontroleerd als ze in een andere EU-haven arriveren.

(7) PB C 299, 4.10.2012, blz. 165.

(8) PB C 24, 28.1.2012, blz. 99.

Eenzijds zou dit kunnen bijdragen tot een onbelemmerd scheepvaartverkeer binnen de EU, en anderzijds tot de totstandkoming van de zo gewenste maritieme snelwegen: de cruciale zeeverbindingen tussen EU-havens in combinatie met andere vervoerswijzen. Het EESC werkt momenteel aan een advies over „Blauwe groei” en zal begin 2013 een aantal praktische voorstellen presenteren.

4.1.3 Lucht

Al erkent het EESC het belang van maatregelen om iets te doen aan de versnippering van het Europese luchtruim, toch moet het tot zijn leedwezen constateren dat het voorstel voor een herziening van de passagiersrechtenverordening, waarin de vergoedingen en bijstand aan passagiers bij instapweigering, annulering of langdurige vertraging worden geregeld, nog altijd op zich laat wachten. De EU-wetgeving op dit terrein dient te worden gepreciseerd en gemoderniseerd als het gaat om het toepassingsgebied ervan en de interpretatie van enkele algemene bepalingen. Het EESC dringt tevens bij de Commissie aan op een wetgevingsvoorstel waarin van luchtvaartmaatschappijen wordt geëist dat ze instaan voor de bescherming van alle passagiers bij faillissementen van luchtvaartmaatschappijen, en optreden tegen de zich uitbreidende praktijk van oneerlijke bedingen, de ondoorzichtige vaststelling van tarieven en de moeilijkheden die consumenten ondervinden als ze schadeloos willen worden gesteld. Een en ander kan worden verwezenlijkt door luchtvaartmaatschappijen te verplichten, zich te houden aan systemen voor alternatieve geschillenbeslechting, alsmede aan de besluiten van de nationale luchtvaartautoriteiten.

4.2 Energie

In menige lidstaat is het bij gebrek aan concurrentie nog altijd niet mogelijk om te kiezen tussen verschillende energieleveranciers. Overall in Europa schort het nog aan een betaalbare dienstverlening, een adequate klachtenbehandeling, de mogelijkheid om offertes en prijzen te vergelijken, de voorwaarden om gemakkelijk over te stappen naar een andere leverancier en de transparantie van tarieven en contractvoorwaarden. Het EESC roept de Commissie en de Raad op, nauw toezicht uit te oefenen op de nationale kleinhandelsmarkten voor energie en, mocht dit nodig zijn, onmiddellijk actie te ondernemen om ervoor te zorgen dat het derde energiepakket op efficiënte wijze en met oog voor het belang van de burgers wordt geïmplementeerd. De lidstaten dienen de daartoe strekkende bepalingen in het derde pakket in de vorm van eigen wetten over te nemen, en wel zodanig dat hierdoor kwetsbare burgers worden geholpen en energiearmoede in het land wordt tegengegaan. Betrokkenheid van de consument is een absolute vereiste voor een succesvolle hantering van slimme meters die mogelijkheden scheppen voor energie-efficiëntie. Er blijven evenwel nog tal van kwesties onopgelost, zoals bv. de vraag of de potentiële voordelen wel opwegen tegen de kosten voor de consument, alsook hoe de gegevensbescherming kan worden verzekerd. In het belang van alle energieverbruikers moeten deze kwesties zo spoedig mogelijk worden aangepakt.

4.3 Mobiliteit van burgers

De Commissie is sterk geporteerd voor mobiliteit. Mobiliteit is evenwel geen doel op zich. Het vraagt veel van mensen om hun geboortestreek te verlaten en vergelijkingen met de VS gaan niet

altijd op. Werknemers en zelfstandigen die uiteindelijk besluiten hun heil elders te zoeken, krijgen vaak te maken met moeilijkheden bij de erkenning van hun diploma's, lange werktijden, slechte arbeidsomstandigheden, discriminatie, een onbillijke behandeling en taalbarrières. Verbetering van de arbeidsomstandigheden en bevordering van gelijke behandeling zouden vast onderdeel moeten zijn van een actief Europees arbeidsmarktbeleid. Het EESC is met name teleurgesteld over het feit dat er na meer dan twintig jaar nog altijd geen voortgang is geboekt m.b.t. een zo belangrijke kwestie als de erkenning van beroepsvaardigheden⁽⁹⁾. De mobiliteit van leerlingen, stagiairs en jonge ondernemers in Europa dient te worden bevorderd.

4.4 Toegang tot financiële middelen

De voorgestelde maatregelen om de toegang tot investeringsfondsen op lange termijn te vergemakkelijken zijn een stap in de goede richting. Toch zal dit de problemen die kmo's ondervinden vanwege een gebrek aan werkkapitaal, niet wegnemen. Het zou fout zijn als deze bedrijven, die de ruggengraat vormen van de EU-economie, als gevolg van de strengere regels voor bankreserves zouden worden gediscrimineerd bij het verkrijgen van toegang tot kapitaal⁽¹⁰⁾. In dit verband wil het EESC verwijzen naar zijn eerdere adviezen over de toegang van kmo's tot kapitaal⁽¹¹⁾. Het ware aan te bevelen, hier gebruik te gaan maken van revolverende instrumenten die kunnen voorzien in dergelijke kredieten, waardoor kmo's gemakkelijk toegang zouden krijgen tot financiële middelen zonder buitensporige zakelijke onderpanden⁽¹²⁾. De borgstelling voor deze kredieten moet op nationaal of Europees niveau worden geregeld. De lidstaten zouden ook nog moeten nadenken over andere opties, zoals belastingvrijstellingen voor particuliere beleggers en familieleden die geld steken in het opstarten van een kmo of de doorgroei ervan gedurende enkele jaren, en andere stimulansen. Deze maatregelen zijn bedoeld als aanvulling op het in de SMA I geformuleerde voorstel inzake het vrije grensoverschrijdende verkeer van Europees risicokapitaal, dat gericht is op innovatieve bedrijven en niet geldt voor andere soorten kmo's.

4.5 Ondernemingsklimaat

Het voorstel inzake de modernisering van de insolventieregels is een goede zaak, omdat dit bevorderlijk is voor het ondernemingsklimaat, waarbij m.n. ondernemers een tweede kans wordt geboden. Kmo's, en dan vooral micro-ondernemingen, hebben nog altijd te maken met te veel bureaucratische formaliteiten, die te veel van hen vragen. Wij willen de Commissie aansporen om door te gaan met haar inspanningen ter vermindering van de administratieve lasten en ter vaststelling van kwantitatieve en kwalitatieve doelstellingen. De effectbeoordeling op dit gebied zal voortdurend moeten worden verbeterd. De tot nu toe doorgevoerde evaluaties zijn te sterk op de regelgeving zelf toegespitst en hebben mede daardoor een te „technocratisch” karakter. Zo kan bijvoorbeeld de reglementering in een lidstaat zeer wel zijn ingegeven door de beoogde

⁽⁹⁾ PB C 191, 29.6.2012, blz. 103.

⁽¹⁰⁾ Zie richtlijn Kapitaalvereisten (CRD IV).

⁽¹¹⁾ PB C 351, 15.11.2012, blz. 45.

⁽¹²⁾ Zoals de Seczenyi-kaart in Hongarije. Zie http://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CC8QFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.iapmei.pt%2Fconferencia%2F1_Laslo_Krisan.ppt&ei=DM29UKvHJNGRhQehsoGwDA&usq=AFQjCNHWIFTA7fbjHyT1ShycR1qL7KRQ

kwaliteit van de betreffende dienstverlening en dus in het belang van het welzijn van de burger en bijgevolg niet overbodig zijn ⁽¹³⁾.

4.6 Diensten

Het EESC constateert met voldoening dat de herziening van de richtlijn betalingsdiensten is opgenomen in de SMA II, en benadrukt dat bij deze herziening de aandacht in de eerste plaats dient uit te gaan naar een competitieve en goed functionerende Europese betalingsmarkt waar alle consumenten en ondernemingen baat bij hebben. Het is met name belangrijk dat betalingsdiensten toegankelijk worden gemaakt voor de consument, terwijl er tevens voor moet worden gezorgd dat ze veilig, efficiënt en goedkoop zijn. De herziening zou een bepaling moeten bevatten op grond waarvan het aanrekenen van extra kosten voor de consument bij het gebruik van betalingswijzen in de hele EU wordt verboden. Gebruikers van automatische incasso's zouden onvoorwaardelijke terugbetalingsrechten voor al dan niet toegestane transacties moeten krijgen. Consumenten moeten aanspraak kunnen maken op adequate bescherming ongeacht de gekozen betalingswijze, waarbij rekening zal moeten worden gehouden met de strikte regelgeving op het gebied van consumentenbescherming die op dit ogenblik in bepaalde lidstaten van kracht is. In dit verband moeten de talrijke voordelen voor alle betrokkenen in aanmerking worden genomen, alsook de noodzaak dat de kosten voor kleine en middelgrote ondernemingen die hun klanten deze betaalmethoden aanbieden, redelijk moet blijven. Het EESC is verheugd dat de Commissie van zins is, een wetgevingsvoorstel voor multilaterale afwikkelingsvergoedingen inzake kaartbetalingen in te dienen.

4.7 Een digitale interne markt

Het EESC is ingenomen met het voornemen van de Europese Commissie om bij het ontwikkelen van supersnelle communicatie-infrastructuur de kosten terug te dringen en de efficiëntie op te voeren door de goedkeuring van gemeenschappelijke regels. Het voorstel om de supersnelle breedbandnetwerken te verbeteren, als technische voorwaarde voor de verdere ontwikkeling van elektronische handel, verdient steun. Er is behoefte aan een consistent model voor de kostenberekeningsmethoden waarvan de nationale regelgevende instanties in de hele EU gebruik maken, zodat kan worden gegarandeerd dat de kosten op een redelijk niveau blijven en o.g.v. dezelfde uitgangspunten worden berekend. Door een adequate regulering van de telecommarkten kan de keuzevrijheid van de consument worden verzekerd. Als nieuwe exploitanten in de praktijk geen eerlijke toegang krijgen tot toegangsnetwerken van de nieuwe generatie, zal de keuzevrijheid van de consument m.b.t. de aan de eindverbruiker verleende diensten worden aangetast of ingeperkt. Alle spelers op de markt moeten op basis van gelijkheid toegang hebben tot de infrastructuur en zowel nieuwe als reeds langer opererende exploitanten dient deze toegang tegen een redelijke prijs (op basis van de werkelijke kosten) te worden verzekerd.

4.8 Elektronische facturatie in aanbestedingen

Ondernemingen hebben al langer aangedrongen op een groot-schalig gebruik van elektronische facturaties, bijv. in het geval van grensoverschrijdende transacties. We zijn dan ook sterk

geporteerd voor het voorstel om deze vorm van facturatie algemeen ingang te doen vinden bij aanbestedingsprocedures. Overigens zouden ook de offertes op elektronische wijze moeten worden ingediend, want het ontbreken van deze mogelijkheid is een van de redenen waarom er zo weinig kmo's meedoen aan een openbare aanbesteding die in een andere lidstaat wordt uitgeschreven (zie ook werkprogramma van de Commissie voor 2013).

4.9 Consumenten

4.9.1 Onveilige consumptiegoederen, waaronder producten met CE-markering, circuleren nog altijd op de EU-markt met alle vermijdbare risico's voor de gezondheid en veiligheid van dien. Het EESC constateert dan ook met voldoening dat de Europese Commissie een voorstel zal indienen voor een pakket wetgevende maatregelen op het gebied van productveiligheid, bestaande uit een op alle niet-voedselproducten betrekking hebbend instrument voor markttoezicht, een voorstel voor een nieuwe richtlijn inzake algemene productveiligheid en een meerjarig kaderplan voor markttoezicht. De herziening moet meer duidelijkheid verschaffen over de interactie tussen de verschillende EU-wetgevingen op het gebied van productveiligheid. Met name de verantwoordelijkheden van de producenten moeten worden versterkt en gepreciseerd. Er zal voor moeten worden gezorgd dat de regels overal in de EU op dezelfde wijze worden gehandhaafd, en dat de activiteiten op het gebied van markttoezicht in alle lidstaten effect sorteren.

4.9.2 Er dient expliciet aandacht te worden geschonken aan producten die voor kinderen aantrekkelijk zijn, terwijl het verbod op imitatievoedselproducten van kracht moet blijven. Het EU-beleid moet een substantiële bijdrage leveren aan de bevordering van veiligheid en gezondheid. Ook aan de nadelige concurrentiepositie van EU-bedrijven die geacht worden zich te houden aan de EU-regelgeving, zal iets moeten worden gedaan. Met de herziening van de richtlijn algemene productveiligheid moet ernaar worden gestreefd om effectief te voorkomen dat gevaarlijke producten in de handel worden gebracht. Hiertoe moet er een Europees systeem voor markttoezicht worden ontwikkeld met o.a. doeltreffende controle aan de buitengrenzen van de EU.

4.10 Sociale cohesie en sociaal ondernemerschap

4.10.1 De hier gepresenteerde voorstellen zijn nogal kunstmatig samengevoegd onder bovengenoemde titel. Het EESC seft hoe belangrijk het is om in deze tijden van crisis de nadruk te leggen op de bestrijding van sociale uitsluiting en armoede. In dit verband is sociaal ondernemerschap in beeld gebracht als een sleutelement in de strategie ter bestrijding van de crisis. Het ontbreken van een specifiek aan de ontwikkeling en uitbreiding van de sociale economie en maatschappelijk verantwoord ondernemen gewijde kernactie is dan ook teleurstellend. De hier voorgestelde kernactie nr. 12 biedt geen oplossing voor het steeds meer om zich heen grijpende verschijnsel van sociale uitsluiting en armoede in Europa. Het EESC zou dan ook willen aandringen op een concrete, aan sociaal ondernemerschap gewijde kernactie, gebaseerd op de proactieve aanbevelingen van het EESC, die naar de mening van het Comité een betere aanzet bieden om de sociale cohesie te bevorderen ⁽¹⁴⁾.

⁽¹³⁾ Zie EESC-advies PB C 318, 29.10.2011, blz. 109, § 3.2.

⁽¹⁴⁾ Dit thema komt eveneens aan de orde in een ander EESC-advies: PB C 299, 4.10.2012, blz. 165.

4.10.2 Het EESC is ingenomen met het voorstel om alle burgers toegang te geven tot een elementaire betaalrekening, om tarieven voor bankrekeningen transparant en vergelijkbaar maken en om het overstappen tussen bankrekeningen vereenvoudigen. Hopelijk zal de Commissie dit keer komen met een voorstel voor bindende wetgeving in plaats van de aanbeveling die ze vorig jaar juli heeft gedaan en waarop veel kritiek is gekomen vanwege het vrijblijvende karakter ervan. Het EESC moet vaststellen dat er vanuit het oogpunt van de consument nog veel schort aan de transparantie en vergelijkbaarheid van de tarieven voor betaalrekeningen of dat hiervan zelfs helemaal geen sprake is. De voorgestelde EU-wetgeving zou er zorg voor moeten dragen dat elke consument toegang krijgt tot een elementaire betaalrekening, en dat alle belemmeringen voor de overstap van de ene naar de andere bankrekening uit de weg worden geruimd.

Brussel, 16 januari 2013

De voorzitter
van het Europees Economisch en Sociaal Comité
Staffan NILSSON

BIJLAGE

bij het Advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité

Onderstaand wijzigingsvoorstel is verworpen, maar kreeg minstens een kwart van de uitgebrachte stemmen (art. 39(2) rvo):

a) Par. 3.2 (wijzigingsvoorstel 5)

„3.2 Intrekking van de Monti II verordening biedt geen oplossing voor de problemen die het gevolg zijn van de arresten van het Europese Hof van Justitie inzake de detachering van werknemers. Er zal hier beslist een oplossing moeten komen, omdat werknemers op dit moment niet volledig gebruik kunnen maken van hun rechten. De Commissie zal moeten voorkomen dat elementaire sociale rechten worden ingeperkt door economische vrijheden. Ze zou moeten nadenken over het voorstel om in de Europese Verdragen een protocol inzake sociale vooruitgang op te nemen. In een dergelijk protocol zal uitsluitend moeten worden gegeven over de relatie tussen elementaire sociale rechten en economische vrijheden en duidelijk moeten worden gesteld dat de interne markt niet een doel op zich is, maar tot stand is gebracht om sociale vooruitgang voor alle burgers te verwezenlijken (logisch voortvloeiend uit de tenuitvoerlegging van artikel 3 (3) van de geconsolideerde versie van het Verdrag betreffende de Europese Unie). Ook zal hierin duidelijk moeten worden vastgelegd dat economische vrijheden en mededingingsregels niet mogen prevaleren boven elementaire sociale rechten en de doelstelling van sociale vooruitgang en zeker niet mogen worden opgevat als een vrijbrief voor ondernemingen om nationale wetten en praktijken op het gebied van sociale zekerheid en werkgelegenheid te omzeilen of om oneerlijke concurrentie op het gebied van lonen of arbeidsomstandigheden te bedrijven. De Commissie is gekomen met twee wetgevende voorstellen ter verbetering en versterking van de omzetting, de toepassing en de naleving in de praktijk van de richtlijn betreffende de terbeschikkingstelling van werknemers. Het eerste voorstel, dat betrekking heeft op de naleving van Richtlijn 96/71/EG en bedoeld is om de bescherming van tijdelijk in het buitenland gedetacheerde werknemers op te voeren door verbetering van de voorlichting, de administratieve samenwerking en de controle, is nog onderwerp van discussie. Het tweede voorstel, inzake de uitoefening van het recht om collectieve actie te voeren in de context van de vrijheid van vestiging en de vrijheid van dienstverrichting (Monti II), is ingetrokken.

Wat betreft het principe van de gelijkwaardigheid van elementaire sociale rechten en economische vrijheden is het EESC van mening dat dit in de eerste plaats geregeld dient te worden in het kader van het primaire recht van de EU. Het EESC stelt vast dat de derde considerans van de preambule en met name artikel 151 van het VWEU spreken over het verbeteren van de levensomstandigheden en arbeidsvoorwaarden, “zodat de onderlinge aanpassing daarvan op de weg van vooruitgang wordt mogelijk gemaakt”, en het dringt uitdrukkelijk aan op opnemings van een “Protocol inzake Sociale Vooruitgang” in de Europese Verdragen. De bedoeling hiervan is om het principe van de gelijkwaardigheid van elementaire sociale rechten en economische vrijheden juridisch te verankeren en aldus vast te leggen dat de sociale grondrechten noch door economische vrijheden noch door mededingingsregels naar de achtergrond mogen worden gedrongen, alsmede om expliciet te formuleren wat de EU-doelstelling van verwezenlijking van sociale vooruitgang inhoudt (1).”

Motivering

Volgt mondeling.

Stemuitslag

Stemmen vóór: 77

Stemmen tegen: 114

Onthoudingen: 11

(1) PB C 376, 22.12.2011, blz. 74.

Advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité over de mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's — Een versterkt partnerschap voor topkwaliteit en groei voor de Europese onderzoeksruimte

(COM(2012) 392 final)

(2013/C 76/06)

Rapporteur: **Daniela RONDINELLI**

De Commissie heeft op 17 juli 2012 besloten om het Europees Economisch en Sociaal Comité (hierna: EESC) overeenkomstig artikel 304 van het VWEU te raadplegen over de

Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's - Een versterkt partnerschap voor topkwaliteit en groei voor de Europese onderzoeksruimte

COM(2012) 392 final.

De afdeling Interne Markt, Productie en Consumptie, die met de voorbereidende werkzaamheden was belast, heeft haar advies goedgekeurd op 8 januari 2013.

Het EESC heeft tijdens zijn op 16 en 17 januari 2013 gehouden 486e zitting (vergadering van 16 januari) onderstaand advies uitgebracht, dat met 120 stemmen vóór, bij 2 onthoudingen, werd goedgekeurd.

1. Conclusies en aanbevelingen

1.1 De verwezenlijking van de Europese Onderzoeksruimte (EOR) is een doelstelling waaraan voorrang moet worden verleend. Met een EOR kunnen de economische groei, de economische, sociale en culturele ontwikkeling en de wetenschappelijke uitmuntendheid van en in de EU, alsook de samenhang tussen lidstaten, regio's en ondernemingen worden bevorderd. Het financieringsbeleid waarin met Horizon 2020 is voorzien, zou het ijkpunt moeten zijn voor de verwezenlijking van deze doelstelling.

1.2 Het EESC heeft in meerdere adviezen ⁽¹⁾ zijn visie op de EOR gegeven. Ook is het al met de Commissie, het Europees Parlement en de Raad een discussie en een uitvoerige gedachte-wisseling over dit onderwerp aangegaan. Het is dus tevreden dat er nu een Mededeling op tafel ligt.

1.3 Het deelt de mening van de Commissie dat „groei” als een prioritaire doelstelling van de EOR moet worden aange-merkt. Gezien de ernst van de heersende economische en sociale crisis is die verwijzing van doorslaggevend belang voor het maatschappelijk middenveld.

1.4 Volgens het EESC moet het vrije verkeer van onderzoekers, wetenschappelijke kennis en technologie de „vijfde vrijheid” van de eengemaakte markt worden.

1.5 Het EESC ziet de totstandbrenging van de EOR als een doorlopend proces. De daarvoor gestelde termijn (2014) is echter te ambitieus, al was het maar omdat veel landen in Europa

momenteel bezuinigingsmaatregelen doorvoeren waarbij ook wordt gekopt op de nationale subsidies voor onderzoek en innovatie.

1.6 Het EESC is ingenomen met het voorstel om de EOR tot stand te brengen door middel van een versterkt partnerschap waarvoor van voorbeelden van geslaagde methoden (en dus niet van regelgeving) wordt uitgegaan, maar plaatst vraagtekens bij het vrijwillige, niet-bindende en informele karakter van de memoranda van overeenstemming die met de organisaties worden gesloten.

1.7 Nationale stelsels waardoor onderzoek doeltreffend en concurrerend wordt, zijn ondenkbaar zonder een sterke politieke wil. Dergelijke stelsels kunnen beter in praktijk worden gebracht door evaluaties door vakgenoten (*peer reviews*), die moeten worden gebaseerd op kwaliteitsbeoordelingen door het onderzoeksteam, de betrokken structuren en de bereikte resultaten.

1.8 Volgens het EESC moet met overheids-geld gefinancierd onderzoek met voorrang worden gewijd aan sectoren die van bijzonder belang zijn voor het welzijn van Europa's burgers. Ook moet worden doorggegaan met de publieke financiering van projecten waarvoor in Europa grote en algemene samenwerkingsverbanden zijn opgezet.

1.9 Het EESC dringt er bij de Commissie en de lidstaten op aan om het nodige te doen waardoor de belemmeringen voor de totstandbrenging van de EOR uit de wereld worden geholpen. Die belemmeringen zijn gerelateerd aan het ontbreken van een Europese arbeidsmarkt voor onderzoekers, hun arbeidsomstandigheden en mobiliteit, en het stelsel van sociale zekerheid.

1.10 Het is hoog tijd voor betere regelingen voor de pensioenen en pensioenfondsen van onderzoekers die deelnemen aan transnationale projecten. Ook is wenselijk dat er een Europees fonds voor aanvullende pensioenen in het leven wordt geroepen waarmee de verliezen wordt gedekt, c.q. vergoed die het gevolg zijn van de overgang van het ene naar het andere land en van het ene naar het andere stelsel van sociale zekerheid.

⁽¹⁾ PB C 95 van 23.4.2003, blz. 48; PB C 218 van 11.9.2009, blz. 8; PB C 306 van 16.12.2009, blz. 13; PB C 132 van 3.5.2011, blz. 39; PB C 318 van 29.10.2011, blz. 121; PB C 181 van 21.6.2012, blz. 111, PB C 299 van 4.10.2012, blz. 72; PB C 229 van 31.7.2012, blz. 60; PB C 44 van 15.2.2013, het EESC-advies „Sleuteltechnologieën”, het EESC-advies „Internationale samenwerking inzake onderzoek en innovatie” en het EESC-advies „Toegang tot wetenschappelijke informatie - overheidsinvesteringen”. (Zie bladzijde 43, 48 van dit Publicatieblad).

1.11 De nieuwe initiatieven die door de Commissie worden voorgesteld, mogen alle inspanningen om de administratieve rompslomp voor onderzoekers in de EOR te verminderen, niet in gevaar brengen of teniet doen.

1.12 Het EESC drukt de Commissie en de lidstaten eens te meer op het hart om een einde te maken aan de discriminatie, ongelijkheden en genderverschillen waaronder academici, wetenschappers en onderzoekers nog steeds te lijden hebben. Het is met name ingenomen met het besluit om voor alle comités die de criteria voor de beoordeling van projecten moeten vaststellen, uitwerken en/of herzien of die bepalen welk werkbeleid in universitaire, onderzoeks- of wetenschappelijke centra wordt toegepast, een quorum van 40 % vrouwen in te voeren.

1.13 Het valt toe te juichen dat de Commissie voorstelt om ter ondersteuning van e-wetenschap een stappenplan uit te werken voor de ontwikkeling van e-infrastructuur. Het EESC verwijst in dit verband naar zijn advies ⁽²⁾ over de Mededeling ⁽³⁾ betreffende de toegang tot onderzoeksresultaten en wetenschappelijke kennis, alsook de instandhouding en verspreiding daarvan.

1.14 Prominenten uit de wereld van onderzoek en wetenschap ⁽⁴⁾ hebben een oproep gedaan aan de staatshoofden en regeringsleiders en aan de voorzitters van de instellingen van de EU, omdat Europa het zich in hun ogen niet kan veroorloven om zijn grootste talenten en beste onderzoekers en docenten te verliezen, vooral als het daarbij om jongeren gaat. EU-subsidies zijn volgens hen beslist noodzakelijk om nationale subsidiëring doeltreffender te maken en het pan-Europese en wereldwijde concurrentievermogen te vergroten. Het EESC staat achter deze oproep en wil dan ook dat niet wordt bezuinigd op de desbetreffende post op de begroting voor 2014-2020.

1.15 Maatschappelijke organisaties die met de EOR te maken hebben, moeten onverkort en daadwerkelijk worden betrokken bij de nu al aangekondigde kaart van de op de prioritaire gebieden te ondernemen acties, de overdracht van de bevindingen van wetenschappelijke en onderzoeksprojecten en de eindbeoordeling van de resultaten van de Mededeling.

1.16 In het licht van het voorgaande zou het EESC willen dat in zijn midden een speciale groep wordt aangewezen om in de diverse te doorlopen fasen van de totstandbrenging van de EOR (beoordeling, monitoring en besluitvorming) voor de andere EU-instellingen als referentiepunt te dienen.

2. Inleiding

2.1 Het EESC heeft zich in tal van adviezen uitgesproken over de EOR. Die visie is nog altijd even actueel en steekhoudend. Het EESC stemt in met onderhavige Mededeling over een versterkt partnerschap voor de EOR: daarin wordt duidelijk gemaakt dat het hoog tijd is voor de EU en de lidstaten om hun verplichtingen na te komen en uit te breiden. De voordeelingen die de lidstaten hebben gemaakt, zijn ongelijk verdeeld

en in sommige lidstaten komt het proces maar langzaam op gang. Vernieuwend in deze Mededeling is dat de samenwerking tussen de Commissie en de lidstaten daarin wordt uitgebreid naar aan de EOR gerelateerde organisaties ⁽⁵⁾. Volgens het EESC is er behoefte aan een **bredere, versterkte samenwerking die effect sorteert**.

2.2 Volgens de Commissie is de totstandbrenging van de EOR bevorderlijk voor economische groei, wetenschappelijke uitmuntendheid en samenhang tussen regio's, landen en samenlevingen. Het EESC stemt daarmee in, ook al moet dan wel tegelijkertijd worden gezorgd voor de noodzakelijke wisselwerking tussen wetenschap en markt, innovatie en bedrijfsleven, nieuwe vormen van arbeidsorganisatie en een wereld van de wetenschap met steeds meer onderlinge verbindingen.

2.3 In de huidige context van een wereldcrisis is er behoefte aan nauwgezetere en voortvarendere maatregelen om de kwalijke gevolgen van nationale versnippering bij de uitwerking en uitvoering van onderzoeksbeleid te boven te komen en een optimaal effect te geven aan activiteiten om de doeltreffendheid van dergelijk beleid te vergroten. Maatregelen die worden genomen, moeten ook leiden tot gezondere en eerlijkere concurrentie, grensoverschrijdende synergiewerking tussen nationale onderzoekstelsels, en de vergemakkelijking van de loopbanen en de mobiliteit van onderzoekers en van het vrije verkeer van kennis ⁽⁶⁾.

2.4 Uit de openbare raadpleging in de aanloop naar onderhavige Mededeling is het volgende naar voren gekomen:

- de grootste problemen voor **onderzoekers** zijn de weinig aantrekkelijke loopbanen, de beperkte bewegingsvrijheid en het uitblijven van kansen om ideeën uit te wisselen;
- voor **organisaties die onderzoeksactiviteiten financieren en/of zelf uitvoeren** moet meer worden gedaan, meer worden gecoördineerd en beter te werk worden gegaan om uitmuntendheid te bereiken als de grote uitdagingen voor Europa en de wereld worden aangegaan. Daartoe zijn grensoverschrijdende en pan-Europese samenwerking en adequate infrastructuurvoorzieningen voor toegang tot gegevensbanken, onderzoeksresultaten en publicaties beslist noodzakelijk. Maatschappelijke organisaties die zich met onderzoek bezighouden, moet meer inspraak worden gegeven in de besluitvorming over de EOR;
- de **particuliere sector** klaagt in het algemeen over het gebrek aan hoog opgeleide en gekwalificeerde onderzoekers. Ook moet er volgens de industrie beslist meer worden samengewerkt tussen de wereld van onderwijs en wetenschap, en ondernemingen. Volgens de ondernemingen wordt er nu te weinig samengewerkt tussen universiteiten, particuliere sector en ondernemingen;

⁽²⁾ EESC-advies „Toegang tot wetenschappelijke informatie - overheids-investeringen”

⁽³⁾ COM(2012) 401 final

⁽⁴⁾ Open brief van 42 Nobelprijswinnaars en 5 houders van Fieldmedailles, 23 oktober 2012 (<http://erc.europa.eu/>)

⁽⁵⁾ De Commissie heeft op 17 juli 2012 memoranda van overeenstemming gesloten met EARTO (European Association of Research and Technology Organisations); Nordforsk; LERU (League of European Research Universities); EUA (European University Association); Science Europe.

⁽⁶⁾ COM(2010) 546 final

— de **lidstaten** en **partnerlanden** zijn het erover eens dat er concretere maatregelen moeten worden genomen voor de verwezenlijking van de EOR. Hun voorkeur gaat uit naar een werkwijze op grond van *best practices* (in plaats van naar een aanpak op grond van wetgeving).

3. Consolidering van de onderzoekstelsels van de lidstaten die doeltreffender, opener en concurrentiekrachtiger moeten worden

3.1 Volgens de Commissie moeten de onderzoekstelsels van de lidstaten worden geconsolideerd aan de hand van voorbeelden van geslaagde methoden (*best practices*). Het EESC stemt daarmee in en is ingenomen met de stelling dat de middelen moeten worden gegund middels openbare aanbestedingen waarvoor offertes kunnen worden ingediend die door deskundigengroepen (*peer review* ⁽⁷⁾) van de lidstaat zelf, van andere lidstaten of van landen buiten de EU worden beoordeeld. Van de **kwaliteitsbeoordeling** (van de onderzoeksteams, maar ook van de deelnemende instellingen en de bereikte resultaten) moet afhangen welke besluiten er over subsidiëring door de overheid van onderzoekscentra worden genomen. Vaak worden onderzoekers, teams van onderzoekers, onderzoeksvoorstellen en -programma's nog niet getoetst aan vergelijkbare normen, ook al gaat het om projecten en onderzoeksactiviteiten met een vergelijkbare wijze van uitvoering en financiering. Het waardeverlies dat daardoor ontstaat, acht het EESC onaanvaardbaar in een tijd waarin tal van lidstaten aanzienlijk bezuinigen op onderzoek.

3.2 Het EESC weet dat het Europese onderzoek tot het beste ter wereld behoort. Door de onderzoeksresultaten van universiteiten en wetenschappelijke instellingen zijn Europese ondernemingen uitgegroeid tot leiders of voorhoedespelers op het gebied van de technologie, waar zij inmiddels aan de top zijn komen te staan. Daarom vindt het EESC de conclusie die de Commissie uit de effectbeoordeling trekt, nl. dat de kloof tussen Europa, de VS, Japan en andere landen met een ontwikkelde economie alleen maar steeds groter wordt ⁽⁸⁾, problematisch. Daaruit zou kunnen worden afgeleid dat Europa achter raakt bij die andere landen als het gaat om de productie van kennis en dat de koplopers op het gebied van innovatie, bij een aantal indicatoren, een voorsprong hebben op de EU-27. Gezien de wereldcrisis en de daardoor veranderende machtsverhoudingen moet de EOR leiden tot de consolidering van de leiderspositie van de Europese wetenschap. De kwaliteit en mate van uitmuntendheid van die wetenschap moeten vis-à-vis andere internationale actoren als concurrentievoordeel worden ingezet.

3.3 De EU heeft in 2002 besloten dat alle lidstaten samen 3 % van het Europese bbp in O&O moeten investeren ⁽⁹⁾. Het EESC betwijfelt of dit doel, dat steeds weer op mislukkingen

stuit en inmiddels al is verschoven naar 2020, ooit zal worden bereikt en deelt de mening van de Commissie dat „groei” als een prioritaire doelstelling van de EOR moet worden aangemerkt, vooral in het licht van de ernstige sociaaleconomische crisis die de EU momenteel doormaakt. Erg zorgwekkend zijn de vergaande bezuinigingen op de onderzoeksbudgetten.

3.4 Mobiliteit is een pijler van de Europese ruimte voor het hoger onderwijs en als zodanig nauw verweven met de totstandbrenging van de EOR, omdat de vorming van studenten, hoogleraren en onderzoekers daardoor daadwerkelijk wordt verbeterd. De bezuinigingen maken het voor veel onderzoekers moeilijk om voordeel te trekken van de EOR, laat staan dat zij er volledig aan kunnen deelnemen. Het EESC uit zijn bezorgdheid over die genomen besluiten ⁽¹⁰⁾.

3.5 Het EESC is ervan overtuigd dat de nationale onderzoekstelsels zonder een sterke politieke wil onmogelijk doeltreffend en concurrerend kunnen zijn en vraagt de EU en de lidstaten om daadkrachtiger en sneller vooruitgang te boeken bij het nakomen van de aangegane verplichtingen.

3.6 Zo lijkt het erop dat door de overheid gesubsidieerd onderzoek niet langer wordt gericht op sectoren die van strategisch belang zijn voor het welzijn van de burgers. Toch zouden juist daarin specifieke kansen moeten worden gezien voor vernieuwend onderzoek in het kader van de EOR en een samenwerkingsverband voor de hele EU.

3.7 Bij de optimalisering en/of heroverweging van economische steun aan de nationale onderzoekstelsels komt het er op aan zich niet langer te laten leiden door de gekunstelde tweedeling tussen toegepast en fundamenteel onderzoek, waarvan een zekere aantrekkingskracht uitgaat naar sommige lidstaten die willen besnoeien op hun onderzoeksbudget. Die tweedeling vormt een ernstige belemmering voor toegang tot middelen en financiering.

4. Transnationale samenwerking

4.1 De samenwerking voor pan-Europees onderzoek is in de EU toegespitst op een aantal grote initiatieven ⁽¹¹⁾. Toch gaat maar 0,8 % van de overheidssubsidies voor O&O ⁽¹²⁾ naar gezamenlijke programma's van lidstaten (waaronder door de Commissie gesteunde en gefinancierde projecten), ook al is inmiddels bewezen dat het niveau van O&O-activiteiten door transnationale samenwerking kan worden verbeterd, dat daardoor nieuwe sectoren kunnen worden aangesproken en dat er voor gezamenlijke projecten overheids- en particuliere steun kan worden verkregen. **Hoe dan ook is er behoefte aan onderling nauw verweven en over heel Europa verspreide kennisnetwerken.**

⁽⁷⁾ Grondbeginsel van de vrijwillige richtsnoeren met het oog op de randvoorwaarden voor gemeenschappelijke onderzoeksprogramma's, ERAC-GPC, 2010

⁽⁸⁾ In het EU-verslag „Innovation scoreboard 2011” staat dat de VS, Japan en Zuid-Korea een groter rendement hebben dan de EU-27. Ook de landen met een opkomende economie (Brazilië, China en India) veroveren steeds meer terrein en leggen op O&O-gebied steeds meer gewicht in de schaal.

⁽⁹⁾ In 2008 beliepen die investeringen 1,92 % van het Europese bbp, tegen 2,79 % van het bbp van de VS (bron: Eurostat)

⁽¹⁰⁾ Patrizio Fiorilli, woordvoerder van de Commissie voor begrotingszaken, heeft in oktober van dit jaar bekend gemaakt dat de Erasmus-beurzen in gevaar zijn, omdat daarop zowel in EU-verband als in de lidstaten zal worden bezuinigd.

⁽¹¹⁾ Zoals de kaderprogramma's, het Europese ruimtevaartagentschap, het Europees laboratorium voor moleculaire biologie en de Europese organisatie voor kernonderzoek

⁽¹²⁾ GBAORD is de maatstaf waaraan begrotingsmiddelen, overheidsinvesteringen en nationale steunregelingen voor O&O worden afgemeten.

4.2 De meerwaarde en het aanvullende karakter van werk dat samen wordt gedaan, kan mede duidelijk worden gemaakt aan de hand van nieuwe programma's voor de financiering van onderzoek, zoals de in 2012 gelanceerde **subsidiering van synergiewerking ERC** ter ondersteuning van kleine grensoverschrijdende groepen van onderzoekers (meestal in verschillende vakgebieden). Voorwaarde is wel dat de door die programma's geholpen groepen blijken te geven van creativiteit in hun management en erin slagen om aanvullende kennis, capaciteiten en middelen op een nieuwe manier met elkaar te delen.

4.3 Ook zijn er nog steeds belemmeringen waarop buitenlanders stuiten die toegang willen krijgen tot voor Europa belangrijke nationale onderzoekscentra. Idem dito voor de toegang tot de pan-Europese onderzoeksinfrastructuur voor wetenschappers die werkzaam zijn in een lidstaat die daaraan niet deelneemt. In beide gevallen wordt die toegang verleend op grond van de nationale voorkeur. Het EESC is ervan overtuigd dat die belemmeringen de volledige totstandbrenging van de EOR in de weg staan.

4.4 De nu al aangekondigde kaart van de te ondernemen acties zou niet alleen moeten worden gebaseerd op door de lidstaten verstrekte gegevens, maar zou ook de garantie moeten bieden dat maatschappelijke organisaties die gerelateerd zijn aan en/of belang hebben bij de EOR, daaraan daadwerkelijk en doeltreffend kunnen deelnemen.

5. Een arbeidsmarkt die openstaat voor onderzoekers

5.1 Aanwervingen

Ondanks alles wat al is gedaan, zijn er nog steeds obstakels voor open, transparante en voornamelijk op verdienste gebaseerde aanwervingen. De selectiecriteria worden niet altijd naar behoren bekend gemaakt, zoals ook onbekend blijft op grond van welke regels de leden van het beoordelingspanel worden uitgekozen, waardoor die panels meestal niet vergelijkbaar zijn van lidstaat tot lidstaat (bv. het Euraxess-portaal). De Commissie stelt vast dat een aantal onderzoeksopdrachten niet wordt toegewezen op grond van verdienste, alhoewel niet duidelijk is om hoeveel opdrachten het hier precies gaat⁽¹³⁾. De aanbeveling aangaande het Europees Handvest van onderzoekers, de gedragscode voor de aanwerving van onderzoekers en het Europees partnerschap voor onderzoekers⁽¹⁴⁾ hebben weliswaar een tot op zekere hoogte gunstige nationale en institutionele uitwerking gehad, maar de toepassing van het Handvest en de gedragscode verloopt nog altijd te langzaam. Het EESC vreest dat het uitblijven van een beter geïntegreerde en meer garanties

biedende arbeidsmarkt voor onderzoekers kan uitgroeien tot een voor de totstandbrenging van de EOR in 2014 moeilijk te overkomen obstakel.

5.2 Arbeidsvoorwaarden

De arbeidsvoorwaarden voor onderzoekers vertonen grote verschillen van lidstaat tot lidstaat en zijn soms niet interessant genoeg om jongeren aan te trekken, deskundigen in dienst te houden en buitenlandse onderzoekers terug te halen. Er is nog te veel variatie tussen de lidstaten in bevorderingscriteria, loopbaanperspectieven en beloningssystemen. Instellingen onderkennen mobiliteit niet altijd als indicator voor academisch rendement. In de lidstaten die het zwaarst onder de crisis te lijden hebben, wordt nu al vastgesteld dat veel meer jonge onderzoekers en/of deskundigen hun heil elders gaan zoeken, ook buiten Europa. De Commissie mag haar ogen niet sluiten voor dit verlies aan menselijk kapitaal in wetenschap en onderzoek en zou daarom dringend concrete maatregelen moeten nemen om die hersenvlucht, samen met de lidstaten, een halt toe te roepen.

5.3 Mobiliteit

Ook de voorwaarden in verband met de overdraagbaarheid van en toegang tot subsidies en financieringen vormen een obstakel voor de mobiliteit van onderzoekers, die hun nationale subsidies niet altijd kunnen „meenemen” (dit is het geval in dertien lidstaten). Onderzoeksteams mogen niet altijd buitenlandse partners aantrekken voor hun nationale onderzoeksprojecten, omdat de begunstigde nationale instellingen moeten zijn (dit is het geval in elf lidstaten). In vier lidstaten komen buitenlanders niet in aanmerking voor studiebeurzen.

5.4 Sociale zekerheid

Net als in zijn advies over Horizon 2020⁽¹⁵⁾, wijst het EESC ook hier weer op de dringende noodzaak van betere regelingen voor de pensioenen en pensioenfondsen van aan transnationale projecten deelnemende onderzoekers. Ook is wenselijk dat er een Europees fonds voor aanvullende pensioenen in het leven wordt geroepen waarmee de verliezen wordt gedekt, c.q. vergoed die het gevolg zijn van de overgang van het ene naar het andere land en van het ene naar het andere stelsel van sociale zekerheid. Voor sociale voorzieningen wordt meestal uitgegaan van de veronderstelling dat onderzoekers hun hele loopbaan lang voor dezelfde organisatie werken, met als gevolg de geneigdheid om jaren waarin een onderzoeker in een ander land heeft gewerkt, over het hoofd te zien of eenvoudigweg niet mee te tellen. Alle inspanningen die zijn gedaan, zijn duidelijk ontoereikend gebleken om dit vooral voor jongeren erg schadelijke struikelblok uit de weg te ruimen.

6. Gendergelijkheid en genderdimensie in onderzoeksprojecten

6.1 De afgelopen jaren zijn er in nagenoeg alle sectoren steeds meer vrouwelijke onderzoekers bijgekomen, ook al hebben altijd nog te weinig vrouwen een topfunctie, zoals de leiding over onderzoek in wetenschappelijke instituten of

⁽¹³⁾ Er zijn ieder jaar zo'n 40 000 vacatures voor onderzoekers. 9 600 daarvan betreffen hoogleraarschappen (Technopolis 2010)

⁽¹⁴⁾ De Commissie heeft in 2008 de strategie inzake menselijk kapitaal gelanceerd voor de toepassing van het handvest en de gedragscode voor onderzoekers en heeft in 2009 een groep inzake een institutionele strategie voor menselijk kapitaal opgericht. Deze groep moet dienen als platform voor de uitwisseling van voorbeelden van geslaagde methoden tussen belanghebbenden overal in Europa.

⁽¹⁵⁾ PB C 181 van 21.6.2012, blz. 111.

universiteiten⁽¹⁶⁾. Toch is inmiddels voldoende bewezen dat gemengde onderzoeksteams betere resultaten opleveren en het voordeel genieten van meer ervaring, kennis en sociale intelligentie en een rijkere schakering van standpunten. De academische loopbanen van vrouwen worden nog steeds gekenmerkt door vergaande verticale segregatie en het zogenoemde „glazen plafond voor vrouwen” blijft evengoed een realiteit⁽¹⁷⁾.

6.2 Er is in universiteiten en onderzoekscentra nog steeds sprake van een **verschil in beloning tussen vrouwen en mannen**, net zo goed als in andere sectoren van de economie. Debet hieraan zijn o.m. de taakomschrijvingen (die in theorie „neutraal” zijn, maar in werkelijkheid voorbijgaan aan de genderverschillen), de uitblijvende verdeling van de gezinstaken en de aanhoudende (rechtstreekse en indirecte) discriminatie⁽¹⁸⁾. Een en ander betekent dat het wetenschappelijk potentieel van vrouwen wordt ondergewaardeerd en onderbenut, dat vrouwen nog steeds ondervertegenwoordigd zijn en dat er geen genderevenwicht is in de besluitvorming over onderzoek en innovatie.

6.3 Er wordt niet in alle lidstaten een beleid gevoerd om de **genderdimensie te laten meewegen in onderzoek**, wat ten gronde ondermijnend werkt voor de kwaliteit en steekhoudendheid van onderzoeksactiviteiten. Als de participatie van vrouwen billijker wordt, zal dit leiden tot een grotere verscheidenheid aan beschikbare talenten en arbeidskrachten, tot meer andere inbreng in de besluitvorming en tot een kwaliteitssprong in het onderzoek. Zo kunnen hoge kosten en mogelijk zelfs fouten worden voorkomen die het gevolg zouden zijn van het uitblijven van een genderdimensie. Zolang de genderdimensie niet méér in aanmerking wordt genomen, gaat dit ten koste van het met de EOR nagestreefde doel, nl. het bereiken van uitmuntendheid. Meer betrokkenheid van vrouwen is bevorderlijk voor de sociaaleconomische groei in Europa en leidt tot meer uitmuntendheid, grotere prestaties en betere onderzoeksresultaten.

6.4 Het EESC dringt bij de Commissie en de lidstaten aan op meer inspanningen en nog doeltreffendere initiatieven om voorgoed een einde te maken aan de genderverschillen in de wereld van universiteiten, onderzoek en wetenschap. Zo zou met name de belofte moeten worden ingelast dat comités die opdrachten gunnen en de criteria voor de beoordeling van projecten vast-

stellen en/of herzien en die het beleid uitstippelen dat voor werkzaamheden in academische, wetenschappelijke en onderzoekscentra wordt gevoerd, voor minstens 40 % uit vrouwen moeten zijn samengesteld. Een andere maatregel die bij het EESC in goede aarde valt, bestaat in de opstelling, toepassing en beoordeling van actieprogramma's voor gendergelijkheid in universiteiten en onderzoekscentra, maar dan wel op voorwaarde dat vrouwen daarin van meet af aan een actieve en volwaardige rol kunnen spelen.

6.5 Daarenboven zou de Commissie erop moeten toezien dat het maatschappelijk middenveld inspraak krijgt in de uit te werken aanbeveling. Die aanbeveling moet richtsnoeren omvatten voor de institutionele wijzigingen die nodig zijn om daadwerkelijk te zorgen voor gendergelijkheid in universiteiten en onderzoekscentra.

7. Een optimale verspreiding, toegankelijkheid en overdracht van wetenschappelijke kennis, ook met behulp van digitale instrumenten

7.1 De Commissie heeft in april 2008 een aanbeveling voor het beheer van de intellectuele eigendom bij de overdracht van kennis⁽¹⁹⁾ uitgevaardigd. Daarin stond een gedragscode voor universiteiten en andere openbare onderzoekscentra⁽²⁰⁾. Die gedragscode volstaat echter niet voor de verwezenlijking van de doelstellingen van de aanbeveling.

7.2 Toegang tot wetenschappelijke gegevens is een *conditio sine qua non* voor succesvol onderzoek, de bevordering van innovatie en Europa's concurrentievermogen. Daaronder valt ook de overdracht van kennis tussen onderzoekers, tussen samenwerkingsverbanden van onderzoekers (en dan vooral tussen onderzoekers en ondernemingen) en tussen onderzoekers en burgers, incl. vrije toegang tot publicaties. Het EESC is ingenomen met de desbetreffende Mededeling van de Commissie⁽²¹⁾ en roept zijn advies hierover⁽²²⁾ in herinnering.

7.3 Ook stemt het EESC in met het voornemen om een stappenplan uit te werken voor de ontwikkeling van e-infrastructuur ter ondersteuning van e-wetenschap, dankzij toegang tot onderzoeksinstrumenten en -middelen.

⁽¹⁶⁾ 45 % van de doctorandi zijn vrouwen, maar slechts 30 % van de actieve onderzoekers is vrouw, terwijl het percentage vrouwen dat in de academische wereld topfuncties bekleedt, nog lager is: 19 %. Gemiddeld staat slechts 13 % van alle wetenschappelijke of onderzoeksinstituten en 9 % van alle universiteiten onder leiding van een vrouw. Voorlopige gegevens voor 2012: „Gender in Research and Innovation: statistics and indicators”, groep van Helsinki Vrouwen en wetenschap – Commissie (<http://ec.europa.eu>)

⁽¹⁷⁾ Er zijn meer vrouwelijke studenten (55 %) en er zijn meer vrouwen die afstuderen (59 %) dan mannen, maar mannen bekleden vaker topfuncties. Vrouwen vertegenwoordigen slechts 44 % van de lagere academische personeelsmedewerkers, 36 % van de geassocieerde medewerkers en 18 % van de gewone docenten.

⁽¹⁸⁾ In zijn resolutie van maart 2012 benadrukt het Europees Parlement dat het verschil in beloning tussen vrouwen en mannen nog steeds groot is. Gemiddeld verdienen vrouwen in de EU 17,5 % minder dan mannen, terwijl vrouwen 60 % van de nieuwe diploma's behalen.

⁽¹⁹⁾ C(2008)1329

⁽²⁰⁾ Doel van deze gedragscode was om de lidstaten en andere belanghebbenden methoden en beleid aan te reiken waardoor kennisoverdracht kan worden bevorderd. Toch komt daar nog maar weinig van en blijft het aantal personeelsmedewerkers (bv. in de diensten van universiteiten die belast zijn met de verspreiding of overdracht van kennis) met ervaring in de industrie in Europa altijd nog veel lager dan in andere delen van de wereld: slechts 5 à 6 % van alle onderzoekers in Europa is van de overheidssector overgestapt op de particuliere sector of andersom.

⁽²¹⁾ COM(2012) 401 final

⁽²²⁾ EESC-advies „Toegang tot wetenschappelijke informatie - overheidsinvesteringen”

7.4 De Commissie zou maatschappelijke organisaties moeten uitnodigen om volop deel te nemen aan de periodieke uitwisselingen over onderzoek en wetenschap in het kader van een forum van de lidstaten dat zal worden opgericht. De bedoeling van dit forum is om als referentie te dienen voor de verspreiding en overdracht van de resultaten van wetenschappelijke programma's en projecten.

Brussel, 16 januari 2013

De voorzitter
van het Europees Economisch en Sociaal Comité
Staffan NILSSON

Advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité over de mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad en het Europees Economisch en Sociaal Comité — Beleid op het gebied van de veiligheidsindustrie — Actieplan voor een innovatieve en concurrerende veiligheidsindustrie

(COM(2012) 417 final)

(2013/C 76/07)

Rapporteur: **de heer PEZZINI**

De Europese Commissie heeft op 26 juli 2012 besloten het Europees Economisch en Sociaal Comité overeenkomstig artikel 304 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VWEU) te raadplegen over de

Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad en het Europees Economisch en Sociaal Comité - Beleid op het gebied van de veiligheidsindustrie - Actieplan voor een innovatieve en concurrerende veiligheidsindustrie

COM(2012) 417 final.

De afdeling Interne Markt, Productie en Consumptie, die met de voorbereidende werkzaamheden was belast, heeft haar advies op 8 januari 2013 goedgekeurd.

Het Comité heeft tijdens zijn op 16 en 17 januari 2013 gehouden 486e zitting (vergadering van 16 januari) het volgende advies uitgebracht, dat met 128 stemmen vóór en 2 tegen, bij 5 onthoudingen, is goedgekeurd.

1. Conclusies en aanbevelingen

1.1 Het Europees Economisch en Sociaal Comité (EESC) acht een Europees geïntegreerd beleid voor de veiligheidsindustrie essentieel, op basis van: een gecoördineerde aanpak van de problemen in de sector, een gemeenschappelijke strategie en een gedeelde visie op een concurrerende ontwikkeling in een eengemaakte Europese markt.

1.2 Ter wille van een concurrerend herstel van de sector (opgevat als de traditionele veiligheidsindustrie, de op veiligheid gerichte defensie-industrie, alsook nieuwkomers op de markt, d.w.z. voornamelijk bedrijven die hun bestaande civiele technologieën uitbreiden tot veiligheidstoepassingen en verleners van beveiligingsdiensten), met een ruim en veelbelovend werkgelegenheids- en gebruikspotentieel, acht het EESC het noodzakelijk dat het volgende ontwikkeld wordt:

— **volledige interoperabiliteit van de interne markt:** in stand houden, aan de hand van regelgeving, technische normen en procedures, van een passend middelenniveau, een uniforme ontwikkelingsstrategie en aanzienlijke investeringen in onderzoek en innovatie;

— **prioritaire acties voor bepaalde typen producten** en diensten, afhankelijk van het vermogen om geharmoniseerde regelgeving en procedures in acht te nemen;

— **betrouwbare toegang tot de internationale markten**, met een betere internationale bescherming van intellectuele-eigendomsrechten (IPR), openstelling van de commerciële en overheidsmarkten, met een geïntegreerde strategie voor industriebeleid;

— gelijke toegang voor alle Europese producenten tot scheepvaartroutes om hun producten naar internationale markten te exporteren;

— **geïntegreerde en gemeenschappelijke acties in de diverse veiligheidssectoren en de civiele bescherming;**

— **de sociale en ethische dimensie van de technologische veiligheidstoepassingen;** vanaf het ontwerp, om de **sociale aanvaarding** ervan te garanderen, met volledige bescherming van de privacy van de burgers;

— **opleiding van werknemers en professionele aspecten** in verband met ontwerp, invoering, onderhoud en toepassing van de veiligheidstechnologie, die gericht moeten zijn op eerbied voor de waardigheid en de vrijheid van het individu en op het recht op bescherming van zijn waardigheid.

1.3 Het EESC onderschrijft de initiatieven van het actieplan, maar pleit voor een sterker coöperatie- en coördinatiekader, dat ook met producttypes rekening houdt, op basis van betrouwbare en gedetailleerde statistieken, ook vanuit het oogpunt van productie, werkgelegenheid en omvang van de bedrijven.

1.4 Het EESC pleit voor coördinatie en convergentie van de systemen voor informatiebeheer en voor waarborging van de interoperabiliteit.

1.5 Het EESC is sterk vóór uitbreiding van het potentieel voor governance van en anticipatie op nieuwe concurrerende scenario's en mogelijkheden voor toegang tot institutionele financiële middelen, ook via participatieve verkenningen in Europees verband.

1.6 De integratie van de **sociale en ethische dimensie** moet transparant en in alle fasen gegarandeerd zijn, vanaf het ontwerp tot standaardisering en technologische toepassing in de praktijk. Nieuwe technologie en normen moeten van begin af aan gekoppeld zijn aan de bescherming van fundamentele rechten van de burger, met name de rechten inzake privacy en de bescherming van persoonsgegevens.

1.7 De nationale inspanningen moeten communautair ge-coördineerd worden ten behoeve van de opleiding en begeleiding van het personeel, dat professioneel hoogstaande diensten moet kunnen verlenen die rekening houden met het individu, en afgestemd op de toepassing van geavanceerde technologie binnen een volledig interoperatief bestel.

2. Inleiding

2.1 De veiligheidsindustrie is een strategische sector met verwante en onderling gerelateerde civiele en militaire toepassingen en vormt een ideaal snijpunt van wetenschappelijk onderzoek, technologische innovatie en geavanceerde toepassingen.

2.2 Deze sector is van nature *technology-driven*, met een constante instroom van nieuwe technologie. De producten en diensten in de sector zijn divers, verouderen snel en vereisen hoge technisch-wetenschappelijke prestaties.

2.3 De marktwaarde van de veiligheidsindustrie in de EU wordt geraamd op 36,5 miljard euro; er werken ongeveer 180 000 mensen in de sector, terwijl wereldwijd de sectorwaarde het afgelopen decennium gestegen is van 10 tot 100 miljard euro in 2011. De markt omvat de volgende sectoren: beveiliging van de luchtvaart, maritieme veiligheid, algemeen vervoer, grensbeveiliging, bescherming van kritieke infrastructuur, inlichtingen ten behoeve van terrorismebestrijding (met inbegrip van cyber- en communicatiebeveiliging), fysieke bescherming, crisisbeheer en beschermende kleding.

2.4 Hier komt nog bij: de beveiliging in de ruimtevaart, met tal van toepassingen.

2.5 In Europa is de markt voor ruimtevaartproducten voor veiligheid in handen van grote multinationals, die Europees en in de lidstaten actief zijn, op civiel en commercieel gebied. De vraag is voor 40 % commercieel en voor 60 % afkomstig van instellingen.

2.6 Hoewel het marktverloop op continue groei wijst en tekenen van economische vertraging ten gevolge van de internationale crisis ontbreken, heeft de veiligheidsindustrie in de EU te kampen met een intern zeer versplinterde markt en een

industriële basis die verzwakt is door nationaal sterk verschillende regelgeving en technische standaarden. Ook zijn het onderzoek en de aanbestedingen, ondanks EU-inspanningen op dit gebied, zoals het KP7, nog grotendeels beperkt tot de lidstaten.

2.7 De EU dient de veiligheid van haar burgers, ondernemingen en van de samenleving in haar geheel op tal van gebieden te garanderen; te denken valt aan civiele bescherming bij natuurrampen, bewaking van de voedselketen, preventie en bestrijding van terrorisme en bescherming tegen chemische, biologische, stralings-, nucleaire en explosierisico's.

2.8 De veiligheidsindustrie is cruciaal voor de toekomst en staat symbool voor de problemen en kansen die Europa voor de boeg heeft: veel Europese ondernemingen zijn dankzij hun technisch niveau wereldwijd koploper op diverse gebieden van de sector, maar dreigen marktaandeel te verliezen aan hun belangrijkste commerciële partners.

2.8.1 Er zijn solide, gedetailleerde en betrouwbare statistieken nodig, ook vanuit het oogpunt van productie, werkgelegenheid en omvang van de bedrijven in de sector.

2.9 Het beheer van de ondernemingen in deze sector wordt gekenmerkt door een hoge mate van complexiteit, bepaald door een aantal variabele factoren:

- homogeniteit, transparantie en toegang tot de markten;
- strategieën en visie, toegang tot financiële middelen;
- regelgeving, technische normen, geharmoniseerde procedures en bescherming van intellectuele-eigendomsrechten (IPR);
- technische en operationele prestaties;
- mogelijkheid om nieuwe concurrentiescenario's te beheren en hierop vooruit te lopen.

2.10 Ter wille van een concurrerend herstel van de Europese sector acht het EESC het noodzakelijk dat de Europese interne markt het volgende waarborgt:

- volledige interoperabiliteit van de interne markt, terugdringen van de versnippering, zowel van de nationale markten als van de investeringen in onderzoek en innovatie;

- toegang tot internationale markten, verhelpen van de gebrekkige internationale bescherming van IPR en van de beperkingen voor toegang tot de commerciële en aanbestedingsmarkt, door de invoering in deze sector van een agressievere „geïntegreerde strategie met betrekking tot het industriebeleid in zijn externe dimensie, opdat de Unie een leidinggevende rol in het handelssysteem kan spelen en in alle multilaterale en bilaterale handelsovereenkomsten dezelfde doelstellingen nastreeft”⁽¹⁾;
- gelijke rechten voor Europese producenten die militair materieel willen exporteren naar derde landen. Binnen de interne markt zouden producenten uit lidstaten zonder rechtstreekse toegang tot de zee niet mogen worden gediscrimineerd door middel van vereisten voor het verkrijgen van zogenaamde doorvoervergunningen voor het vervoer van hun producten naar een zeehaven die in een andere lidstaat gelegen is;
- de sociale en ethische dimensie van de technologische veiligheidstoepassingen; vanaf het ontwerp, om de **sociale aansprakelijkheid** ervan te garanderen, met volledige bescherming van de privacy van de burgers en van hun grondrechten, alsook bescherming van vertrouwelijke gegevens;
- productie en dienstverlening die het privéleven niet binnen dringen, maar die hoopvolle trajecten bieden voor personeel, niet alleen op internationaal niveau, door grote ondernemingen, starters, kleine en middelgrote bedrijven aan te moedigen, maar ook door netwerkvorming en optimaal gebruik van concentraties van bedrijven, teneinde een concurrerende kritieke massa te bereiken.

2.11 Mondiaal gezien is de veruit belangrijkste concurrent de **Verenigde Staten**, die profiteren van een geharmoniseerd wettelijk kader, gemeenschappelijke normen en een sterke vraag van de federale overheid⁽²⁾, in combinatie met een solide interne markt, die goed is voor ruim 42 % van de wereldwijde omzet en met geavanceerde bedrijven voor technische veiligheidsapparatuur. **Japan en Israël** beschikken over topbedrijven voor specifieke en geavanceerde apparatuur, met name onderdelen van informatica en communicatie, terwijl **Rusland en China** een forse groei vertonen in de traditionele sectoren van bescherming van de fysieke veiligheid.

2.12 Gezien de mondiale situatie dringt het EESC aan op een proactief Europees industrieel beleid voor de veiligheidssector dat zorgt voor een beter evenwicht tussen de mogelijkheden van de sector, een technisch-normatief IPR-kader, en vooral, indelingen van producten, diensten en systemen die kunnen voldoen aan gemeenschappelijke standaards en geharmoniseerde regelgeving en procedures als:

- systemen voor toegangscontrole;
- hard- en software voor scanning,
- systemen en instrumenten voor bescherming;
- systemen en instrumenten voor identificatie en interpretatie;
- systemen en instrumenten voor toezicht en traceerbaarheid;
- alarmsystemen;

terwijl voor gevoelige producten de voorwaarden voor regelgeving en toegang onderworpen zijn aan evaluaties en overeenkomsten die per geval variëren ter wille van het kwaliteits- en veiligheidsniveau.

2.13 Het EESC heeft herhaaldelijk benadrukt dat er beleid moet komen voor de veiligheid van netwerken en informatie, onderdelen die essentieel zijn voor de Europese digitale agenda.

2.14 Het EESC heeft zich al geuit over belangrijke aspecten van de veiligheid in de luchtvaart⁽³⁾, op zee⁽⁴⁾ en die van vervoer over land⁽⁵⁾, alsook over het beheer van de samenwerking aan de buitengrenzen⁽⁶⁾, daarbij wijzend op de rol van het agentschap Frontex en op de noodzaak van een algehele aanpak van de veiligheid aan de grenzen en de bestrijding van illegale immigratie.

2.15 Wat betreft monitoring van het milieu en beveiliging vanuit de ruimte heeft het Comité gewezen op het belang van de satellieten Sentinel en GMES en van het satellietnavigatiesysteem Galileo⁽⁷⁾.

2.16 Diverse onderzoeken tonen het belang aan van technologische demonstratieprojecten voor veiligheid inzake chemische, biologische, stralings-, nucleaire en explosierisico's (CBRNE).

⁽¹⁾ zie PB C 218 van 23.7.2011, blz. 25.

⁽²⁾ Zie de Homeland Security Act uit 2002 en de US Safety Act uit 2002.

⁽³⁾ Zie PB C 100 van 30.4.2009, blz. 39, PB C 128 van 18.5.2010, blz. 142.

⁽⁴⁾ Zie PB C 44 van 11.2.2011, blz. 173.

⁽⁵⁾ Zie PB C 65 van 17.3.2006, blz. 30.

⁽⁶⁾ Zie PB C 44 van 11.2.2011, blz. 162 en PB C 191 van 29.6.2012, blz. 134.

⁽⁷⁾ Zie PB C 256 van 27.10.2007, blz. 47, PB C 256 van 27.10.2007, blz. 73 en PB C 181 van 12.6.2012, blz. 175.

2.17 Het zevende kaderprogramma (KP7) is het eerste met een specifiek onderzoeksprogramma voor veiligheid, met een budget van 1,4 miljard euro, uitsluitend gericht op projecten voor civiele toepassingen en ontwikkeling van technologie en kennis ter bescherming van de EU-burgers⁽⁸⁾, met inachtneming van de privacy en hun grondrechten

2.18 Het gebruik van hybride civiel/militaire technologie zou volgens het EESC gemakkelijker gemaakt moeten worden, met ontwikkeling van passende standaards in samenwerking met het Europees Defensieagentschap. Ook zou de veiligheidsproblematiek nadrukkelijker en met meer middelen gesteund moeten worden als één van de sleuteltechnologieën van het nieuwe KP voor onderzoek en innovatie⁽⁹⁾, met stimulering van demonstratie- en proefprojecten voor prototypes.

2.19 De Commissie rekent de veiligheidsindustrie tot één van de cruciale onderdelen van het vlaggenschipinitiatief van de Europa 2020-strategie, „Industriebeleid in een tijd van globalisering”, waarover het Comité zich al uitgesproken heeft⁽¹⁰⁾.

2.20 Het is fundamenteel dat er **één Europese strategie** komt **voor een geïntegreerde aanpak van de veiligheidsindustrie**, omdat veiligheid één van de grootste zorgen in de huidige samenleving is en een fundamenteel onderdeel voor groei en werkgelegenheid. Wel zijn gezamenlijke inspanningen en een gedeelde visie vereist van alle lidstaten om het concurrentievermogen te versterken.

3. Samenvatting van het Commissiedocument

3.1 De mededeling toont het strategische belang aan van de veiligheidsindustrie en omschrijft de voornaamste acties om de sector innovatief en concurrerend te maken, die de Commissie hiertoe wil uitvoeren.

3.2 Het voorgestelde actieplan onderscheidt de volgende richtsnoeren:

- wegwerken van de versnippering van de interne markt van de EU door geharmoniseerde certificeringsprocedures en technische normen voor veiligheidstechnologie en wederzijdse erkenning van certificeringssystemen;
- dichter bij de ondernemingen staand en efficiënter onderzoek en innovatie, via technisch-normatieve mandaten in

⁽⁸⁾ Het KP7 heeft halverwege de looptijd al meer dan 130 projecten op het gebied van veiligheid ondersteund. De Commissie heeft een lijst gepubliceerd van succesvolle projecten die financiële steun uit het KP7 ontvingen.

⁽⁹⁾ Zie INT/651 Sleuteltechnologieën

⁽¹⁰⁾ PB C 218 van 23.7.2011, blz. 38.

overleg met het EDA over „hybride standaards” voor O&O, zowel voor veiligheid als voor defensie. Toepassing van nieuwe normen voor intellectuele eigendom en precommerciële inkoop, zoals vermeld in Horizon 2020, alsook voor de financiering van het toekomstige Fonds voor interne veiligheid, voor snelle valideringstests van veiligheidstechnologie;

- integratie van de sociale dimensie en van de privacy;
- toegang tot de markt: exportnormen voor de openstelling van aanbestedingsmarkten in derde landen; opheffing van technische belemmeringen, onderzoek naar een Europees veiligheidsmerk voor producten, onderzoek naar beperking van civiele aansprakelijkheid, zoals opgenomen in de *US Safety Act* (invoering: 2012/2013).

3.3 De Commissie overweegt een monitoringgroep in te stellen om na te gaan hoe de uitvoering van de voorgestelde maatregelen volgens precieze termijnen verloopt.

4. Algemene opmerkingen

4.1 Voor de Europese burger, het bedrijfsleven en de werknemers in de Unie, voor de Europese samenleving in haar geheel en voor de ontwikkeling van een concurrerende en duurzame economie is het cruciaal om op EU-niveau een integrale en gecoördineerde benadering uit te werken voor de problemen met veiligheid en voor de ontwikkeling van deze Europese sector, aan de hand van een alomvattende EU-strategie voor veiligheidssystemen die het individu en zijn waardigheid centraal stelt ter wille van de vrijheid en de veiligheid.

4.2 Er zou meer rekening gehouden moeten worden met de meerwaarde van reeds bestaande agentschappen, zoals het EDA (defensie), Frontex (buitengrenzen), EUROPOL (openbare veiligheid), het ENISA (computerveiligheid), het EASA (luchtvaart), het EMSA (maritieme veiligheid) en het EFSA (voedselveiligheid), alsook van alarmsystemen, zoals RAPEX (Europees systeem voor snelle uitwisseling van informatie over de veiligheid van producten) en het ECA in Helsinki (systeem voor chemische producten/REACH).

4.3 Het EESC is het eens met de Commissie om ten volle gebruik te maken van de geavanceerde ontwikkelingen in tal van Europese ondernemingen in de sector en om **proactief** te werken aan een daadwerkelijk eengemaakte en werkbare Europese interne markt zonder fragmentatie. Ook zou de sector productief gemaakt moeten worden, zodat hij tal van diensten aanbiedt en banen scheidt.

4.4 Het EESC meent echter dat er meer werk gemaakt moet worden van de omschrijving van een Europees actieplan, met het oog op de uitvoering van een heuse Europese gemeenschappelijke strategie voor de veiligheidssector, met een gemeenschappelijke visie, een Europees platform dat de diverse aspecten van veiligheid bestrijkt en met governance die een doeltreffende uniforme coördinatie waarborgt.

4.5 Een dergelijke integrale benadering kan de vorm aannemen van een virtueel platform, dat ethische en governancekwesties omvat, alsook intersectorale aspecten en interoperabiliteit.

4.6 De begripskloof tussen beleidsmakers en het bedrijfsleven moet gedicht worden, ook door initiatieven uit te breiden als het *European Security Congress* en een platform voor permanente dialoog, zoals het *Security Policy Forum*.

4.7 Om een einde te maken aan de versplinterde Europese interne markt is het volgende geboden:

- horizontale samenwerking en coördinatie op het gebied van veiligheid, binnen en tussen de EU-instellingen en haar agentschappen, ter wille van volledige interoperabiliteit van producten en procedures, in combinatie met verticale coördinatie tussen de niveaus van interventie;
- een poging tot toekomstplanning om een gemeenschappelijke visie te omschrijven;
- een governancestelsel dat de publieke en privéfeer combineert.

4.8 Volgens het Comité moet de sociale dimensie van begin af aan deel uitmaken van het ontwerp van producten, diensten en systemen. Bovendien moeten er mechanismen komen om sociale partners en maatschappelijke organisaties te laten deelnemen aan de monitoring van de sociale en ethische dimensie in de ontwikkeling van veiligheid en de technisch-productieve toepassingen ervan.

4.8.1 De toewijzing van technisch-normatieve mandaten moet, in overleg met het EDA, volgens de principes van het nieuwe beleid voor standaardisering plaatsvinden, met een publiek en transparant jaarlijks werkprogramma, met volledige deelname van de sociale partners en maatschappelijke organisaties, door nuttige specificaties voor aanbestedingen uit te werken die rekening houden met de beginselen van toegang, consensus, transparantie, relevantie, neutraliteit en kwaliteit ⁽¹¹⁾.

⁽¹¹⁾ Zie PB C 68 van 6.3.2012, blz. 35.

4.8.2 Het EESC onderschrijft de voorgestelde benadering van wederzijdse erkenning van systemen voor certificering, voor zover er gemeenschappelijke bevoegdheidsniveaus worden bepaald voor de geaccrediteerde certificeringsinstanties, alsmede strengere selectiecriteria en geharmoniseerde selectieprocedures ter beoordeling van de conformiteit ⁽¹²⁾.

4.9 De normatieve erkenning van **technologie voor duaal gebruik** is van belang om hybride technologie voor civiel/militair gebruik te stimuleren. Het EESC hecht echter nog meer aan uitbreiding, zowel financieel als inhoudelijk, van de prioriteit Sleuteltechnologieën, opgenomen in Horizon 2020, in combinatie met acties van het toekomstige *Fonds voor interne veiligheid*.

4.9.1 Over industrieel en intellectueel eigendom staan zeker belangrijke innovatieve ideeën in Horizon 2020, maar wat verbeterd moet worden is de bescherming van IPR door de WHO, alsook in het kader van Europese bilaterale en multilaterale associatieverdragen, met bijzondere aandacht voor de clausule voor beperking van de aansprakelijkheid en toegang tot buitenlandse overheidsmarkten.

4.9.2 Het is zinvol de nieuwe mogelijkheden die het instrument *precommerciële inkoop* biedt, zoals vermeld in *Horizon 2020*, ten volle te benutten.

4.10 Het EESC staat geheel achter uitbreiding van de sociale en ethische dimensie in de normen die gelden voor de sector veiligheidstechnologie.

5. Specifieke opmerkingen

5.1 **Een einde maken aan de versnippering van de markt door middel van types producten.** Het EESC beveelt aan om in plaats van per sector, prioriteiten vast te stellen voor acties per type product, waarmee beter gereageerd kan worden op de eisen van de eengemaakte markt, aan de hand van regelgeving en geharmoniseerde procedures, omdat die meer marktpotentieel en impact hebben op een groot deel van de burgers en werknemers. De aandacht moet daarbij vooral uitgaan naar de bevordering van de ontwikkeling van het mkb, uit het oogpunt van financiën, onderzoek en organisatie.

5.2 **Onderzoek en innovatie, IPR en aanbestedingen.** Het EESC bepleit uitbreiding van de EU-middelen voor veiligheidstechnologie in Horizon-2020, met sterke nadruk op aspecten van „Sleuteltechnologieën”; uitbreiding van gemeenschappelijke interoperabiliteitsprojecten voor veiligheid in het programma ISA ⁽¹³⁾; toepassing van vrijstellingen voor de sector in de regeling inzake staatssteun voor innovatie, controle van daadwerkelijke toepassing van Richtlijn EG/2004//18, Richtlijn

⁽¹²⁾ Zie PB C 120 van 16.5.2008, blz. 1.

⁽¹³⁾ ISA – *Interoperability Solutions for European Public Administrations* 2010-2015.

EG/2009/81, van de instrumenten voor precommerciële inkoop voor de veiligheidsindustrie; meer publiek/private en civiel/militaire samenwerking, bevordering van strategieën voor grensoverschrijdende fusies en groepering van ondernemingen; harmonisatie van de normen voor bescherming door beperking van aansprakelijkheid jegens derden (TPLL, third party limited liability); betere interne normen inzake IPR.

5.3 **Toegang tot buitenlandse markten.** De geïntegreerde en gemeenschappelijke buitenlandsbeleidacties voor de veiligheidsindustrie moeten versterkt worden, met meer bescherming van de IPR door de WTO en via de Europese bilaterale en multilaterale associatieovereenkomsten, met gegarandeerde gelijke toegang tot buitenlandse markten en aanbestedingen, op basis van wederkerigheid, met meer gewicht voor de Europese maatregelen in de internationale standaardisering en door de lancering van een kwaliteitsmerk, het *Euro Security Label*.

5.4 **Sociale en ethische dimensie.** Alle veiligheidssystemen, -producten en -diensten moeten de fundamentele burgerrechten en -vrijheden in acht nemen, vooral het recht op vertrouwelijkheid, en bijdragen aan economische en sociale vooruitgang, veilige handel en de welvaart en veiligheid van het individu. De technologische ontwikkeling dient het vanaf het begin mogelijk te maken dat de bescherming van persoonsgegevens en vertrouwelijkheid verbeterd wordt, door, op basis van de publiek/private dialoog, instrumenten aan te reiken voor een transparante en verantwoorde toepassing van de wet, waarbij bescherming van het individu uitgangspunt is.

5.5 **Opleiding, begeleiding** en integratie van gekwalificeerd personeel, overeenkomstig de vereisten van veiligheid en toepassing van geavanceerde veiligheidstechnologie, die professionele hoogwaardige diensten kan verlenen, volledig interoperabel is en rekening houdt met het individu en de bescherming van zijn waardigheid.

Brussel, 16 januari 2013

De voorzitter
van het Europees Economisch en Sociaal Comité
Staffan NILSSON

Advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité over de mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's — Versterking van en scherpere keuzes bij de internationale samenwerking inzake onderzoek en innovatie: een strategische benadering

(COM(2012) 497 final)

(2013/C 76/08)

Rapporteur: **Gerd WOLF**

De Commissie heeft op 14 september 2012 besloten het Europees Economisch en Sociaal Comité overeenkomstig artikel 304 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie te raadplegen over de

Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's: „Versterking van en scherpere keuzes bij de internationale samenwerking inzake onderzoek en innovatie: een strategische benadering”

COM(2012) 497 final.

De afdeling Interne markt, Productie en Consumptie, die met de voorbereidende werkzaamheden was belast, heeft haar advies op 8 januari 2013 goedgekeurd.

Het Europees Economisch en Sociaal Comité heeft tijdens zijn op 16 en 17 januari 2013 gehouden 486e zitting (vergadering van 16 januari) onderstaand advies uitgebracht, dat met 133 stemmen vóór en 1 stem tegen, bij 2 onthoudingen, werd goedgekeurd.

1. Samenvatting

1.1 Succesvol onderzoek en dito innovatie zijn bepalend voor het mondiale concurrentievermogen van Europa c.q. de basis van arbeidsplaatsen, sociale uitkeringen en welstand. In het programma Horizon 2020 introduceert de EU een aantal dringend noodzakelijke steunmaatregelen om de situatie op dit terrein te verbeteren. Ook internationale samenwerking met partners uit landen buiten de EU valt daaronder.

1.2 Dergelijke samenwerking helpt de partners in meer dan één opzicht om grotere vooruitgang op het terrein van onderzoek en innovatie te boeken en bevordert het wederzijdse begrip tussen volkeren.

1.3 Het nut dat Europa uit dergelijke samenwerking kan halen, hangt evenwel voor een groot deel af van de aantrekkingskracht van de Europese onderzoeksruimte en van het prestige en het prestatievermogen van de Europese universiteiten, onderzoeksinstellingen en ondernemingen, incl. het midden- en kleinbedrijf (mkb). Eén van de hoofddoelstellingen van de Europa 2020-strategie is om aan EU-zijde de noodzakelijke voorwaarden hiervoor te creëren.

1.4 De huidige financiële en economische crisis maakt de noodzaak des te groter om een anticyclisch Europees beleid te voeren en de Europese onderzoeksruimte en haar grondslagen, incl. haar internationale dimensie, met alle mogelijke financiële en structurele maatregelen te versterken en op een aantrekkelijke manier vorm te geven en te vrijwaren van bezuinigingen. Het budget voor Horizon 2020 mag niet tot speelbal worden van belangenconflicten op andere terreinen.

1.5 De kaderovereenkomsten met de partnerlanden moeten met name voor een gelijk speelveld met wederzijdse rechten en plichten zorgen. De samenwerkingspartners zouden verder niet meer mogen worden beknot door Europese regelgeving dan strikt noodzakelijk is voor behartiging van de Europese belangen. Voor creativiteit is ruimte nodig!

1.6 Het subsidiariteitsbeginsel impliceert dat de partijen die aan de projecten deelnemen of als organisatie ervoor verantwoordelijk zijn de samenwerkingsovereenkomsten sluiten.

1.7 Bij grootschalige onderzoeksfaciliteiten en demonstratieprojecten, die qua capaciteit en potentieel nut mogelijk te omvangrijk zijn voor een lidstaat en misschien zelfs voor de EU in haar geheel, is eventueel een rechtstreekse participatie van de Commissie geboden.

1.8 Betrouwbaarheid, continuïteit en het aanhouden van een voldoende grote financiële reserve gedurende de gehele looptijd zijn eveneens belangrijk voor het slagen van een internationaal samenwerkingsproject. Dit vergt bijzondere voorbereidende maatregelen. Daarnaast dient een toereikende mobiliteit van de betrokken deskundigen te worden gewaarborgd en bevorderd.

1.9 Internationale samenwerking is geen doel op zich, maar een middel om arbeidskrachten bijeen te brengen op grond van de te verwachten en per geval af te wegen meerwaarde die dat oplevert. Deze samenwerking mag niet tot een vehikel worden van het buitenlandse beleid van de Commissie.

1.10 Centraal uitgangspunt dienen de belangen van de EU en de versterking van de Europese onderzoeksruimte en het Europees innovatievermogen te zijn. Het EESC zou het daarom beter vinden als door de EU financieel ondersteunde samenwerkingsverbanden met partners uit landen in ontwikkeling gefinancierd zouden worden uit het budget voor ontwikkelingshulp.

1.11 De Europese samenwerkingspartners zijn economisch fundamenteel in het nadeel doordat er nog steeds geen EU-octrooi is ter bescherming van het intellectuele eigendom. Het EESC roept het Europees Parlement, de Commissie en de Raad op de geplande aanzet tot een *Europees octrooi met uniforme werking* (m.i.v. de invoering van een *respijperiode* op EU-niveau die de *octrooibaarheid* onverlet laat) te ondersteunen en een einde te maken aan de patstelling.

1.12 Om informatie te verzamelen voor de uitvoering van de strategische benadering moeten geen nieuwe instrumenten worden opgezet, maar moet bijv. gebruik worden gemaakt van gegevens die verzameld worden voor het *Europees Semester*.

2. Beknopte inhoud van de Commissiededeling

2.1 In de Mededeling worden de redenen, strategische doelstellingen en enkele praktijkvoorbeelden van internationale samenwerking op het gebied van onderzoek, ontwikkeling en innovatie, d.i. samenwerking met partners uit landen buiten de EU, belicht.

2.2 De genoemde doelstellingen zijn:

- a) **de kwaliteit en aantrekkelijkheid van de Unie op het gebied van onderzoek en innovatie evenals haar economische en industriële concurrentievermogen versterken** door het aanboren van externe kennisbronnen, door het binnenhalen van talent en investeringen in de Unie, door het toegankelijk maken van nieuwe en opkomende markten en door het bereiken van overeenstemming over gemeenschappelijke methoden voor het verrichten van onderzoek en het benutten van de resultaten daarvan;
- b) **mondiale maatschappelijke vraagstukken aanpakken** door het sneller ontwikkelen en toepassen van doeltreffende oplossingen en door het optimaliseren van de benutting van onderzoeksinfrastructuur; alsmede
- c) **steun verlenen aan het externe beleid van de Unie** door goede afstemming op de beleidsterreinen uitbreiding, nabuurschap, handel, gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid, humanitaire hulp en ontwikkelingsbeleid, en door het volledig integreren van onderzoek en innovatie in een totaalpakket op het gebied van extern optreden.

2.3 De nieuwe strategische benadering van internationale samenwerking op het gebied van onderzoek en innovatie dient over de volgende kenmerken te beschikken:

- volledige openstelling van Horizon 2020 voor deelnemers uit derde landen, zodat Europese onderzoekers kunnen samenwerken met de knapste koppen uit de hele wereld;
- doelgerichte activiteiten op het gebied van internationale samenwerking met de schaal en het toepassingsgebied die nodig zijn om het maximale effect te behalen;
- de ontwikkeling van meerjarige stappenplannen voor samenwerking met belangrijke partnerlanden en -regio's;
- versterking van het partnerschap tussen de Commissie, de lidstaten en de belanghebbenden;
- de bevordering van gemeenschappelijke beginselen voor internationale samenwerking op het gebied van onderzoek en innovatie;
- versterking van de rol van de Unie binnen internationale organisaties en multilaterale fora; en
- versterking van de uitvoering, het beheer, de controle en de evaluatie.

3. Algemene opmerkingen van het EESC

3.1 Succesvol onderzoek en dito innovatie zijn bepalend voor het mondiale concurrentievermogen van Europa, d.w.z. de basis van arbeidsplaatsen, sociale uitkeringen en welstand van de Europese samenleving. In het programma Horizon 2020 introduceert de EU een aantal dringend noodzakelijke steunmaatregelen om de situatie op dit terrein te verbeteren. Internationale samenwerking is een onderdeel van dit programma.

3.2 Genoemde samenwerking helpt de partners in meer dan één opzicht om grotere vooruitgang op het terrein van onderzoek en innovatie te boeken en bevordert het wederzijdse begrip tussen volkeren. Dit geldt niet alleen voor de Europese onderzoeksruimte maar ook voor de landen daarbuiten en is daarmee relevant voor het onderwerp van onderhavig advies. Het EESC verwijst hier graag naar zijn eerdere aanbevelingen met betrekking tot dit thema ⁽¹⁾.

(1) Zie PB C 306 van 16.12.2009, blz. 13.

3.3 Het EESC juicht de nieuwe Mededeling van de Commissie derhalve toe en staat grotendeels achter de doelstellingen en argumenten die hierin genoemd worden.

3.4 De onderhandelingspositie van de Europese partijen bij het opstarten van partnerschappen en het nut dat de internationale samenwerking Europa oplevert, hangen in grote mate af van de aantrekkingskracht van de Europese onderzoeksruimte en van het prestige en het prestatievermogen van de Europese universiteiten en onderzoeksinstellingen en het innovatievermogen van ondernemingen, m.i.v. het mkb.

3.5 Eén van de hoofddoelstellingen van de Europa 2020-strategie is om vanuit de EU de noodzakelijke voorwaarden hiervoor te creëren. De huidige financiële en economische crisis maakt de noodzaak des te groter om een anticyclisch beleid te voeren en, in plaats van te bezuinigen, de Europese onderzoeksruimte en haar grondslagen, incl. haar internationale dimensie, met alle mogelijke financiële en structurele maatregelen te versterken en op een aantrekkelijke manier vorm te geven. Met name om deze reden moet het budget voor Horizon 2020 tenminste de door de Commissie voorgestelde omvang hebben. Het EESC roept het Europees Parlement en de Raad daarom nogmaals op niet toe te laten dat in het budget gesnoeid wordt en ervoor te waken dat het budget tot speelbal wordt van belangenconflicten.

3.6 Niet in alle lidstaten ontwikkelen onderzoek en innovatie zich even succesvol. Het EESC herhaalt zijn oproep uit eerdere adviezen om in EU-lidstaten binnen de Europese onderzoeksruimte die niet over voldoende toponderzoeksinstellingen en innovatiebroedplaatsen beschikken dit nadeel met steun van de structuurfondsen en het Cohesiefonds zo snel mogelijk weg te werken en met een doeltreffend steun- en economisch beleid de basis te leggen voor voldoende toponderzoekers en innovatief ondernemerschap. Alleen zo kan een nuttig concept als het bijeenbrengen van topkennis („teaming of excellence”) ook echt verwezenlijkt worden in de praktijk ⁽²⁾. Het maant alle lidstaten (alsook de particuliere sector, voor zover die erbij betrokken is) aan eindelijk de doelstellingen van de Lissabon-strategie, die nu onderdeel zijn van de Europa 2020-strategie, te verwezenlijken en 3 % van het BNP uit te trekken voor onderzoek en ontwikkeling!

3.7 De Commissie streeft naar een „volledige openstelling van Horizon 2020 voor deelnemers uit derde landen, zodat Europese onderzoekers kunnen samenwerken met de knapste koppen uit de hele wereld”. De mogelijkheid tot deelname door onderzoekers

uit derde landen ⁽³⁾ bestaat natuurlijk al vele tientallen jaren en wordt ook intensief benut. De Commissie zou nader moeten belichten hoe de situatie nu is. Daarnaast dient zij aan te geven welke nieuwe middelen zij wil inzetten om de vrijheden op onderzoeksgebied te verruimen en welke nieuwe regelingen zij wil toestaan en ondersteunen.

3.8 Een belangrijke ondersteunende maatregel die de Commissie voorstelt om succesvolle internationale samenwerking te bevorderen, is het sluiten van kaderovereenkomsten met potentiële partnerlanden. Het EESC vindt dat de blik daarbij in de eerste plaats moet worden gericht op industrielanden die sterk innoveren, succesvol zijn en een hoge productiviteit hebben. De kaderovereenkomsten moeten, net als de vrijhandelsovereenkomsten, met name zorgen voor een gelijk speelveld met wederzijdse rechten en plichten. Belangrijk is ook dat samenwerkingspartners niet meer dan strikt noodzakelijk is voor de Europese belangen worden beknot door Europese regelgeving.

3.9 Alle niet relevante overwegingen en invloeden dienen uit de kaderovereenkomsten te worden geweerd. De kaderovereenkomsten moeten voldoende flexibiliteit en ruimte bieden om overeenkomsten op maat te kunnen sluiten, per geval zo veel mogelijk aangepast aan de omstandigheden in kwestie. Voor creativiteit is ruimte nodig!

3.10 Bijzonder belangrijk is ook dat een toereikend niveau van betrouwbaarheid en continuïteit gewaarborgd is en dat er gedurende de gehele looptijd van de samenwerkingsprojecten een voldoende grote financiële reserve wordt aangehouden. Dit is een hele opgave en vereist bijzondere voorbereidende maatregelen.

3.11 Het subsidiariteitsbeginsel impliceert dat de partijen die aan de projecten deelnemen of als organisatie ervoor verantwoordelijk zijn de samenwerkingsovereenkomsten sluiten.

3.12 De Commissie mag, net als bij grootschalige wetenschappelijke en technische projecten, alleen rechtstreeks aan een project deelnemen als het potentieel van een lidstaat, onderneming of onderzoeksinstelling ontoereikend is. In dat geval draagt zij ook de verantwoordelijkheid voor het project. Het EESC wijst nogmaals erop ⁽⁴⁾ dat de Commissie met name bij grootschalige onderzoeksfaciliteiten en demonstratieprojecten die qua capaciteit en potentieel nut mogelijk te hoog gegrepen zijn voor een lidstaat, en misschien zelfs voor de EU in haar geheel, sterker zou mogen participeren.

⁽²⁾ Zie bijv. Peter Gruss, MaxPlanckForschung 3/12, p. 6, ISSN 1616-4172.

⁽³⁾ Zie PB C 306 van 16.12.2009, blz. 13, par. 3.2.

⁽⁴⁾ Zie met name PB C 181 van 21.06.2012, blz. 111, par. 4.3.1

3.13 De meeste internationale samenwerkingsverbanden komen evenwel tot stand via de persoonlijke contacten die onderzoekers, ingenieurs, onderzoeksteams, ondernemingen, m.i.v. het mkb, en onderzoeksinstituten, op internationale vakconferenties of -beurzen plegen aan te knopen en te onderhouden. Dergelijke vormen van zelforganisatie moeten worden onderkend, erkend, benut en meer worden ondersteund. Het EESC betreurt dat de herhaalde aanbevelingen zijnerzijds tot dusverre nauwelijks respons hebben gekregen van de Commissie.

3.14 Voorwaarde voor een succesvol samenwerkingsproject is ook dat de betrokken deskundigen voldoende bewegingsvrijheid hebben. De Commissie zou op dit vlak, al dan niet aan de hand van de regelingen en steunmodellen ter bevordering van de mobiliteit binnen Europa, voor verbetering van de situatie moeten zorgen.

3.15 Het EESC vreest (m.b.t. pt. 5 van de Commissiemededeling) dat internationale samenwerking voor de Commissie wel eens een politiek doel op zich zou kunnen worden of tot een vehikel voor haar buitenlands beleid. Samenwerking is echter geen doel op zich, maar vergt extra inspanningen die alleen te rechtvaardigen zijn door de aanvullende c.q. nieuwe kennis en vaardigheden en innovaties die de samenwerking oplevert. Daarom zouden samenwerkingsprojecten ook niet meer deelnemers mogen omvatten dan diegenen die bijdragen tot de meerwaarde ervan.

3.16 Niet alleen de prioriteitenstelling en middelenverdeling zijn belangrijk. Ook naar de administratieve lasten moet worden gekeken. De administratieve procedures voor Horizon 2020 zullen ondanks de aangekondigde vereenvoudigingsmaatregelen⁽⁵⁾ die binnen Europa tot een minder zware regellast moeten leiden, toch nog steeds een groot deel van de arbeidstijd van wetenschappers en onderzoekers in beslag nemen. Als wij de procedures voor de internationale samenwerking te streng maken, dreigt de bureaucratische rompslomp weer toe te nemen.

3.17 Een ander bezwaar betreft de besteding van het helaas nog steeds te geringe budget van Horizon 2020. Alle middelen die naar landen buiten de EU gaan, kunnen automatisch niet binnen de Europese onderzoeksruimte worden besteed. Per geval dienen de prioriteiten zorgvuldig te worden afgewogen, niet in de laatste plaats omdat de EU-lidstaten een aanzienlijke achterstand in te halen hebben. Het verdient daarom aanbeveling om samenwerkingsverbanden die primair als ontwikkelingshulp kunnen worden gekenschetst, financieel te ondersteunen met middelen uit het budget voor ontwikkelingshulp.

3.18 De Commissie gaat in de Mededeling ook in op de problematiek rond het intellectuele eigendom en voert dit zelfs

als argument aan voor een Europese aanpak. Bij fundamenteel onderzoek is vooral de erkenning van het feit dat men als eerste een nieuwe ontdekking heeft gedaan of een nieuw inzicht heeft verworven van belang. Maar de vraag of een mogelijke uitvinding octrooieerbaar is, is uiteraard ook al aan de orde in de fase voorafgaand aan de industriële toepassing.

3.19 Al tientallen jaren zweert hier een Europese wond: er is nog steeds geen Europees octrooi! Voor ondernemingen in de EU en zeker voor het mkb leidt dit tot kosten die vele malen hoger liggen dan voor de niet-Europese samenwerkingspartners (bijv. uit de V.S.). Dit kan zover gaan, dat ze afzien van een octrooi en de daarbij behorende bescherming. Het EESC roept het Europees Parlement, de Commissie en de Raad⁽⁶⁾ op de voor binnen afzienbare tijd geplande aanzet tot een *Europees octrooi met uniforme werking* ten volle te ondersteunen en een einde te maken aan de patstelling. Het juicht de resoluties die het Europees Parlement hierover heeft uitgebracht⁽⁷⁾ toe en pleit in dit verband ook voor de invoering van een respijtperiode op EU-niveau die de octrooibaarheid⁽⁸⁾ onverlet laat.

3.19.1 Daarnaast dienen de intellectuele eigendomregelingen voor internationale gezamenlijke technologie-initiatieven (Joint Technology Initiatives) nog eens kritisch te worden besproken en tegen het licht te worden gehouden.

4. Specifieke opmerkingen van het EESC

4.1 De Commissie stelt voor de lijst met landen die automatisch voor financiële steun in aanmerking komen, in te perken: momenteel is het enige criterium het bni per hoofd van de bevolking; als extra criterium wordt nu het totale bnp ingevoerd, waarbij landen worden uitgesloten die boven een bepaalde drempelwaarde uitkomen.

4.1.1 Het EESC zou hier graag een meer gedifferentieerde aanpak zien. Het belang van Europese organisaties, ondernemingen (waaronder het mkb), wetenschappers en onderzoekers aan de daarmee verbonden kennisvermeerdering en hun behoefte hieraan, dient het eerste en enige criterium te zijn voor een met EU-middelen te financieren samenwerkingsverband met daartoe geselecteerde onderdanen uit landen buiten de EU. Versterking van de Europese Onderzoeksruimte is waar het om draait. Projecten waarvoor topdeskundigen moeten worden aangehouden uit landen met een hoger bnp moeten in aanmerking blijven komen voor financiële steun als dat de enige manier is om de kennis en vaardigheden van deze deskundigen te benutten ten behoeve van Europa. Het belang van de Europese Unie dient voorop te staan!

⁽⁶⁾ Bijeenkomst van de Raad van de Europese Unie, 23 juni 2011 – 11328/11.

⁽⁷⁾ <http://www.europarl.europa.eu/news/nl/pressroom/content/20121210IPRO4506/html/EP-keurt-Europese-octrooiregels-goed>

⁽⁸⁾ Zie het EESC-advies „Toegang tot wetenschappelijke informatie - overheidsinvesteringen” par. 3.4. (Zie bladzijde 48 van dit Publicatieblad).

⁽⁵⁾ Zie PB C 48 van 15.02.2011, blz. 129, par. 1.2.

4.2 De Commissie wijst erop dat objectieve informatie nodig is om de strategische benadering uit te voeren. Het EESC is ingenomen met de mondelinge toezegging van de Commissievertegenwoordiger dat er voor het verzamelen en analyseren van de statistische gegevens, zoals de Commissie in de Mededeling voorstelt, geen extra hulpmiddelen zullen worden ingezet, maar dat de Commissie gebruik wil maken van bronnen die reeds voorhanden zijn. Het EESC raadt aan om o.a. gebruik te maken van gegevens die in het kader van het Europees Semester zijn verzameld ⁽⁹⁾, om ondernemers en onderzoekers niet nog meer te belasten.

Brussel, 16 januari 2013

De voorzitter
van het Europees Economisch en Sociaal Comité
Staffan NILSSON

⁽⁹⁾ http://ec.europa.eu/europe2020/making-it-happen/index_nl.htm

Advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité over de mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's — Naar een betere toegang tot wetenschappelijke informatie: vergroting van de voordelen van overheidsinvesteringen in onderzoek

(COM(2012) 401 final)

(2013/C 76/09)

Rapporteur: **de heer WOLF**

De Europese Commissie heeft op 17 juli 2012 besloten het Europees Economisch en Sociaal Comité, overeenkomstig artikel 304 van het Verdrag betreffende de Werking van de Europese Unie (VWEU), te raadplegen over de

„Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's - Naar een betere toegang tot wetenschappelijke informatie: Vergroting van de voordelen van overheidsinvesteringen in onderzoek”

COM(2012) 401 final.

De afdeling Interne Markt, Productie en Consumptie, die met de voorbereiding van de desbetreffende werkzaamheden was belast, heeft haar advies op 8 januari 2013 goedgekeurd.

Het Comité heeft tijdens zijn op 16 en 17 januari 2013 gehouden 486e zitting (vergadering van 16 januari) het volgende advies uitgebracht, dat met 151 stemmen voor, bij 5 onthoudingen, werd goedgekeurd.

1. Conclusies en aanbevelingen

1.1 Toegang tot wetenschappelijke informatie is een essentiële voorwaarde voor succesvol onderzoek en het stimuleren van innovatie, en dus ook cruciaal voor het concurrentievermogen van Europa. Hierbij gaat het om de overdracht van kennis tussen wetenschappers, tussen onderzoekspartnerschappen – met name tussen onderzoek en bedrijfsleven – en tussen wetenschappers en burgers.

1.2 Met inachtneming van het onderstaande spreekt het Comité zijn steun uit aan de door de Commissie geformuleerde doelstellingen en voorstellen; het beschouwt deze als een – dankzij internet technisch mogelijke – handreiking en potentiële verbetering van de efficiëntie van wetenschappelijke activiteiten.

1.3 Om dit doel te bereiken is het evenwel van belang dat het auteursrecht en de intellectuele eigendom van onderzoekers en hun organisaties beschermd blijven, dat de vrijheid van wetenschap en onderzoek niet wordt aangetast en dat onderzoekers gevrijwaard blijven van de efficiëntie aantastend extra werk of administratieve rompslomp.

1.4 Vrije toegang (via internet) tot wetenschappelijke publicaties is een aan de huidige technische mogelijkheden aangepaste uitbreiding van, dan wel een aanvulling op bibliotheken. Deze toegang is uitermate praktisch, wordt inmiddels intensief gebruikt en dient verder ontwikkeld en vervolmaakt te worden. Er dient te worden gestreefd naar een globale symmetrie tussen Europa en de landen buiten Europa.

1.5 Het bewaren van wetenschappelijke informatie (opslag van onderzoeksgegevens) voor eventueel later gebruik is noodzakelijk; het is tegenwoordig een goede wetenschappelijke praktijk. Het Comité is ingenomen met het voornemen van de Commissie om de hiertoe nodige infrastructuur ook in de toekomst

de steunen. Indien het nodig is om het onderwerp opslag van gegevens in het kader van projectovereenkomsten gedetailleerder te behandelen, dient hierover samen met de betrokken onderzoekers een specifieke beslissing te worden getroffen over omvang, formaat, details en beschrijving (met metadata).

1.6 Dit leidt tot de vraag of er vrije (d.w.z. algemene, globale, kostenloze, niet gecontroleerde en onvoorwaardelijke) internettoegang tot opgeslagen onderzoeksgegevens moet zijn. Deze vraag heeft een groot aantal aspecten, raakt aan de wetenschappelijke cultuur tot heden en moet uiterst genuanceerd en behoedzaam worden behandeld. Hoewel er onderzoeksterreinen aan te wijzen zijn waar vrije externe toegang nuttig en zonder bezwaar kan zijn, vallen er op veel andere gebieden essentiële aspecten te noemen die hiertegen spreken. Het is zaak hier niet te veralgemenen.

1.7 Voor individuele gevallen dienen eventuele oplossingen dan ook geleidelijk en bij wijze van proef te worden gestoeld op de nu reeds gebruikelijke vrijwillige benadering van zelforganisatie bij de uitwisseling van gegevens (b.v. CERN, world-wide-web!), en in overleg met de actief bij het onderzoeksproces betrokken wetenschappers telkens in een proefproject aan de praktijk worden getoetst. Bij de hiermee verband houdende administratieve procedure mogen de nog maar pas begonnen pogingen tot vereenvoudiging echter niet worden gedwarsboemd door nieuwe voorschriften of aanvullende procedures.

1.8 Niettemin zou – vooral in het geval van globale symmetrie tussen Europa en de landen buiten Europa – vrije toegang tot een relevante selectie van de gegevens die ten grondslag liggen aan de vrij toegankelijke publicaties nuttig en praktisch kunnen zijn, mits een en ander geen onaanvaardbare en ongerechtvaardigde extra kosten met zich meebrengt.

1.9 Al deze maatregelen zijn met soms aanzienlijke kosten voor onderzoekers en hun organisaties verbonden. Dit moet bij de planning en toewijzing van budgetten ten volle in aanmerking worden genomen.

2. Beknopte inhoud van de Commissiemededeeling

2.1 De mededeeling van de Commissie heeft betrekking op door de Commissie geplande maatregelen welke tot doel hebben de toegang tot wetenschappelijk informatie te verbeteren en de voordelen van overheidsinvesteringen in onderzoek te vergroten.

2.2 Doel van de maatregelen is:

- toegang tot wetenschappelijk publicaties;
- bewaring van wetenschappelijke informatie;
- toegang tot onderzoeksgegevens.

2.3 Wat de toegang tot wetenschappelijke publicaties betreft wordt momenteel met uitgevers van wetenschappelijke publicaties onderhandeld over twee modellen:

- **„Gouden” open toegang** (open access publishing): de betaling van de publicatiekosten wordt verschoven van de lezers (via abonnementen) naar de auteurs. Deze kosten worden gewoonlijk gedragen door de universiteit of de onderzoeksinstituten waarvoor de onderzoeker werkt, of door het financieringsagentschap dat het onderzoek ondersteunt.
- **„Groene” open toegang** (zelfarchivering): het gepubliceerde artikel of het definitieve intercollegiaal getoetste manuscript wordt door de onderzoeker gearchiveerd in een online repository vóór, na of tijdens de publicatie ervan. De toegang tot dit artikel wordt vaak op verzoek van de uitgever met vertraging verleend („embargoperiode”) zodat de abonneerders een extra voordeel behouden.

2.4 Daarnaast wordt er een tijdschema voorgesteld voor de wijze waarop deze doelstellingen in de loop van HORIZON 2020 stapsgewijs kunnen worden verwezenlijkt.

3. Opmerkingen van het EESC

Dit advies gaat over de vrije – dat wil zeggen kostenloze, globale en onbeperkte – internettoegang tot toekomstige publicaties en de hieraan ten grondslag liggende onderzoeksgegevens, die inmiddels meestal ook in digitale vorm verschijnen.

3.1 Eerdere opmerkingen

Het Comité heeft het hier ter discussie staande onderwerp reeds in zijn advies over „*Samenwerking en kennisoverdracht tussen onderzoeksinstituten, industrie en MKB — een belangrijke voorwaarde voor innovatie*”⁽¹⁾ behandeld en hierover een aantal fundamentele

opmerkingen gemaakt, die nog steeds van kracht zijn. Zij hadden betrekking op het doel de overdracht van kennis tussen onderzoekspartnerschappen (met name tussen onderzoek en bedrijfsleven) te verbeteren, omdat dit punt als essentiële factor van innovatiebevordering en daardoor van het concurrentievermogen van Europa werd beschouwd. Ook betroffen de opmerkingen de omgang met de bij het proces van onderzoek en innovatie ontstaande intellectuele eigendom en de vrijheid van kunst en wetenschap⁽²⁾ ⁽³⁾.

3.2 Auteursrecht en intellectuele eigendom

Bij het auteursrecht en de intellectuele eigendom van onderzoekers en hun organisaties gaat het enerzijds om de erkenning dat iemand als eerste een wetenschappelijke ontdekking of een bevinding heeft gedaan, hetgeen normaliter door vermelding van de auteur in een publicatie wordt gestaafd, en anderzijds om de erkenning van – en eventueel de (gedeeltelijke) gebruiksrechten met betrekking tot – het creatieve proces, in de loop waarvan uit nieuwe inzichten mogelijk innovaties en uitvindingen voortkomen waarvoor dan vaak ook octrooibescherming wordt aangevraagd. Het Comité is dan ook ingenomen met de opmerking van de Commissie (hoofdstuk 4.1) dat „*een open-toegangbeleid (...) de vrijheid van de auteur niet aan(tast) om al dan niet te publiceren. Het is evenmin van invloed op de aanvraag van octrooien of andere vormen van commerciële exploitatie.*”

3.3 Respijtperiode die de nieuwigheid van het octrooi onverlet laat

Bij de afweging om wetenschappelijke bevindingen in een vroeg stadium te publiceren, maar dan tegelijkertijd het alleenrecht op de nieuwigheid van eventueel hieruit voortvloeiende uitvindingen te verliezen, dan wel – om dit laatste te voorkomen – de publicatie ervan uit te stellen en daardoor eventueel de aanspraak op een ontdekking mis te lopen, gaat het om een moeilijk en mogelijk met verliezen gepaard gaand dilemma. Het Comité herhaalt zijn aanbeveling om bij de invoering van het met nadruk voorgestelde EU-Gemeenschapsoctrooi te voorzien in een termijn voor de uitvinder tijdens welke de nieuwigheid van het octrooi beschermd blijft (de zogenaamde *grace period*), om dit dilemma te temperen⁽⁴⁾.

3.4 Het octrooirecht als voorbeeld

In het octrooirecht is in decennia van internationale ontwikkelingen een goed evenwicht tot stand gekomen tussen het oorspronkelijke recht op vertrouwelijk omgang met de intellectuele eigendom en de vrije toegang tot de producten hiervan. Als gevolg daarvan worden octrooiaanvragen na 18 maanden bekendgemaakt en zijn zij ook op internet voor iedereen beschikbaar.

3.5 Onderzoeksgegevens

Al naar gelang de discipline meer of minder duidelijk aanwezig, is het kenmerkend voor de tot dusver gehanteerde benadering:

⁽²⁾ Handvest van de grondrechten van de Europese Unie, artikel 13 (maart 2010): „*De academische vrijheid wordt geëerbiedigd.*”

⁽³⁾ bijvoorbeeld Torsten Wilholt in FORSCHUNG & LEHRE, 19^e jaargang 12/12, blz. 984; <http://www.forschung-und-lehre.de/>

⁽⁴⁾ PB C 132 van 3.5.2011, blz. 39, hoofdstuk 3.9.

⁽¹⁾ PB C 218 van 11.9.2009, blz. 8, hoofdstuk 3.

- i. dat de in de loop van het onderzoeksproces verzamelde gegevens, die berusten op zogeheten ruwe gegevens, eerst gekalibreerd worden en onderzocht worden op onjuiste metingen, dan in het kader van een internationaal meningsvormingsproces op hun consistentie worden getoetst en op hun waarde beoordeeld, en eventueel met andere meetresultaten worden vergeleken of gecombineerd moeten worden, alvorens zij aan een gevalideerde en belastbare gegevensverzameling kunnen worden toegevoegd en kunnen worden gepubliceerd, en
- ii. dat de onderzoekers die hiermee bezig zijn, hierover als eersten in publicaties verslag uitbrengen, de resultaten interpreteren en conclusies trekken.

3.6 Principiële instemming

Met inachtneming van het bovenstaande spreekt het Comité zijn steun uit aan de door de Commissie geformuleerde doelstellingen. Het beschouwt deze als een – dankzij internet technisch mogelijke – potentiële vergemakkelijking en efficiëntiebevordering van wetenschappelijke activiteiten. Het Comité beveelt aan de hiertoe opgestarte processen en denkpulsen via voortdurende feedback met het actief bij het onderzoeksproces betrokken wetenschappers stapsgewijs verder te ontwikkelen. Hierbij moet rekening worden gehouden met de bijzondere kenmerken van elke onderzoekdiscipline en moeten onderzoekers gevrijwaard blijven van de efficiëntie aantastend extra werk of administratieve rompslomp. Het volgende hoofdstuk bevat aanvullende aspecten en beperkingen met betrekking tot dit punt.

4. Specifieke opmerkingen van het EESC

4.1 Vrije toegang tot publicaties

Vrije toegang (via internet) tot wetenschappelijke publicaties vormt een op de huidige technische mogelijkheden toegesneden aanvulling op bibliotheken. Het is een nuttig en praktisch middel dat inmiddels veelvuldig wordt gebruikt, en het dient absoluut verder ontwikkeld en vervolmaakt te worden.

4.1.1 Goud of groen

Of men met de desbetreffende uitgevers tot een akkoord over een gouden of een groene toegang kan of wil komen, is vooral een pragmatische dan wel een kosten-batenvraag. Van belang is de principiële en niet al te lang uitgestelde toegang via internet tot wetenschappelijke en technische publicaties.

4.1.2 Te hoge kosten

Nu is evenwel de indruk ontstaan dat de desbetreffende uitgevers hiervoor te hoge tarieven in rekening brengen. Meer concurrentie tussen auteurs, uitgevers en uitgeverijen zou hierin verandering kunnen brengen. Bij de beoordeling van wetenschappelijke prestaties speelt evenwel ook het prestige van het tijdschrift waarin gepubliceerd wordt een rol. Het Comité moedigt de Commissie dan ook aan tot verder overleg over de vraag hoe verbeteringen tot stand kunnen worden gebracht. Daarbij mag echter de vrije keuze van de auteurs wat betreft het tijdschrift van publicatie niet beperkt worden

4.1.3 Prepublicatie

Het Comité wijst op de wijdverspreide gewoonte om nieuwe resultaten waarvan de publicatie in vakbladen nog het proces van beoordeling door externe deskundigen (*referees*) doorloopt, beschikbaar te stellen aan de vakwereld in de vorm van – ook via internet toegankelijke – prepublicaties. Hetzelfde geldt voor voordrachten tijdens symposia en vakconferenties, die daarom een belangrijke verbindende rol vervullen.

4.1.4 Internationale afspraken - symmetrie

Hierbij mag op internationaal niveau tussen de EU en de overige landen geen al te grote eenzijdigheid ontstaan. Als wetenschappers en burgers uit de hele wereld via internet gratis toegang tot in de EU ontstane wetenschappelijke publicaties krijgen, moeten ook de wetenschappers en burgers in de EU gratis toegang krijgen tot buiten de EU ontstane wetenschappelijke publicaties. Het Comité steunt het streven van de Commissie om een dergelijke symmetrie door middel van internationale afspraken tot stand te brengen. Pas als er sprake is van een wereldwijde informatiestroom wordt wetenschappelijk werk inderdaad vergemakkelijkt.

4.1.5 Conferenties en bibliotheken

Tegelijkertijd waarschuwt het Comité voor de veronderstelling dat *Open Access* de overige vormen van uitwisseling van informatie en ideeën overbodig of minder belangrijk maakt. Het werk op de computer vormt geen vervanging voor het stimulerende effect van gesprekken en discussies of de intellectuele sfeer in een bibliotheek of op een vakconferentie.

4.2 Bewaring van gegevens

De meeste grote onderzoeksorganisaties hebben de opslag van gegevens reeds in hun regels voor goede wetenschappelijke methodes opgenomen. Gezien de huidige enorme hoeveelheden gegevens is ook deze taak in de eerste plaats een kwestie van beschikbare middelen en infrastructuur, dus van de aanzienlijke omvang aan apparatuur en personeel die nodig is om ruwe gegevens desgewenst te ordenen, te comprimeren, in te korten of te annuleren en met behulp van metadata te beschrijven, zonder dat daarbij belangrijke informatie verloren gaat. Hierbij moet rekening worden gehouden met de kosten-batenverhouding.

4.2.1 Financiële steun van de Commissie

Het Comité is ingenomen met de maatregelen die de Commissie tot dusver heeft getroffen en nog voor de toekomst plant en die tot doel hebben de opslag van onderzoeksgegevens en de hiervoor nodige infrastructuur te subsidiëren.

4.2.2 Specifieke oplossingen

Het Comité is het eens met de Commissie dat hiervoor geen algemene oplossingen dienen te worden gezocht, maar dat elk vakgebied zelf moet beslissen in hoeverre en met welke middelen de opslag van gegevens moet worden uitgevoerd en in hoeverre naar normen moet worden gestreefd. Hierbij moeten voor zover mogelijk open en internationale normen worden gebruikt om interoperabiliteit mogelijk te maken.

4.3 Externe vrije toegang tot gegevens

Aan het streven naar vrije (digitale) toegang tot onderzoeksgegevens liggen wat betreft de Commissie en andere voorstanders⁽⁵⁾ met name de volgende doelstellingen ten grondslag:

- a) Verbetering van de kwaliteit van de wetenschappelijke discussie, gezien het feit dat voor het volgen en gedetailleerd beoordelen van gepubliceerde onderzoeksresultaten toegang nodig is tot de beoordeelde gegevens en de voor de beoordeling ervan gebruikte instrumenten.
- b) Verhoging van de opbrengst van de voor het verzamelen van de gegevens ingezette overheidsmiddelen door verder gebruik van de gegevens.

Het Comité is het in principe volledig eens met deze doelstellingen.

Het is echter de vraag met welke instrumenten, hoe gedifferentieerd en in hoeverre dit moet gebeuren, welke bijkomende – ook administratieve – rompslomp hieraan verbonden is, of het verhoopte nut genoeg rechtvaardiging daarvoor is, en welke aspecten hiertegen spreken.

4.3.1 Aanpak tot dusver

Het is kenmerkend voor wetenschappelijk onderzoek dat de totstandkoming van bevindingen en de hierbij verzamelde gegevens en bronnen traceerbaar en herhaalbaar moeten zijn, en dat de hieraan verbonden conclusies in elke discussie en in elk debat overeind moeten blijven. Hiertoe kent de wetenschappelijke wereld voor, tijdens en na de publicatie in vakbladen erkende en succesvolle procedures zoals seminars, conferenties, collegiale toetsing, peer review, uitwisseling van informatie en gegevens, uitwisseling van personeel enz. Hierbij worden inmiddels ook de moderne instrumenten van de digitale agenda gebruikt. CERN⁽⁶⁾ heeft indertijd juist ten behoeve van deze uitwisseling van gegevens het world wide web (www) voorgesteld en samen met partners verder ontwikkeld.

4.3.2 Aanvullende maatregelen

De voorstellen van de Commissie kunnen dus alleen maar om de vraag gaan hoe deze tot dusver toegepaste processen van zelforganisatie kunnen worden aangevuld, verbeterd, vereenvoudigd en efficiënter kunnen ingericht. Welke extra maatregelen daartoe concreet gepland zijn blijkt niet duidelijk genoeg uit de mededeling; kennelijk wordt aan proefprojecten gedacht.

4.3.3 Problemen – niet op te lossen vraagstukken

Terwijl reeds ingegaan is op hetgeen er van vrije toegang wordt verwacht, moet ook worden gewezen op de problemen die moeten worden opgelost, alsmede op uitzonderingen en niet op te lossen vraagstukken. Bij deze laatste gaat het bijvoorbeeld om:

- vertrouwelijkheid bij innoverende ontwikkelingen, met name tezamen met de industrie (midden- en kleinbedrijf); octrooi-aspecten;

- vertrouwelijkheid van patiëntengegevens bij geneeskundig onderzoek;

- bescherming van het auteursrecht (van onderzoekers en onderzoeksorganisaties) van gegevens;

- misverstanden bij het opvragen en interpreteren van gegevens en de gevolgen daarvan;

- waar nodig, beperkingen van de overdracht van technologie door uitvoercontrole;

- waarborgen van een globale symmetrie tussen de EU en derde landen;

- personeel en apparatuur, om uit een vaak onoverzichtelijke hoeveelheid ruwe gegevens relevante informatie te filteren en voor buitenstaanders bruikbaar te maken.

Het moge duidelijk zijn dat deze problemen een algemene invoering van vrije toegang tot onderzoeksgegevens belemmeren.

4.3.4 Differentiëren

Er is dus differentiatie nodig. Het Comité onderstreept dat er gebieden zijn waarop vrije externe toegang tot onderzoeksgegevens via internet een voordeel kan zijn, zoals meteorologische gegevens, genenpools, demografische gegevens of gegevens die even duidelijk te definiëren zijn, en statistische relevantie (waarbij nog wel moet worden nagegaan hoe „gegevens” gedefinieerd moeten worden).

Tegelijkertijd beveelt het Comité echter aan om beduidend terughoudender te werk te gaan wanneer het gaat om bijvoorbeeld:

- i. uiterst complexe experimenten zoals versnellers of proefinstallaties voor fusieonderzoek, en
- ii. alle samenwerking met het industrieel onderzoek, met inbegrip van kmo's.

4.3.5 Juist in dit laatste geval ziet het Comité een inherente tegenstrijdigheid tussen enerzijds het doel om te pleiten voor open toegang tot gegevens en anderzijds het doel om juist innovatie – waarbij de nadruk ligt op publiek-private samenwerking – te stimuleren, waar vertrouwelijkheid een cruciaal punt is. Toch is ook de poging om lijn te brengen in deze onderling strijdige doelstellingen, namelijk door onderscheid te maken tussen enerzijds „ongevaarlijke” gegevens uit bijvoorbeeld fundamenteel onderzoek en anderzijds innovatiebevorderende gegevens uit bijvoorbeeld toegepast onderzoek, niet zonder risico. Zo'n *a priori*-onderscheid impliceert namelijk dat men in de toekomst zou kunnen kijken. Tenslotte kunnen juist baanbrekende nieuwe inzichten uit het fundamenteel onderzoek een

⁽⁵⁾ bijvoorbeeld www.royalsociety.org/uploadedFiles/Royal_Society_Content/policy/projects/sape/2012-06-20-SAOE.pdf, www.wissenschaftsrat.de/download/archiv/2359-12.pdf

⁽⁶⁾ European Organisation for Nuclear Research.

grote impuls geven aan innovaties en dus bij te vroege publicatie tot verlies van octrooibeschermtng leiden (zie ook paragraaf 3.3). Daarom moet hier gezocht worden naar een net zo pragmatische aanpak als bij „normale” publicaties gehanteerd wordt (zie paragraaf 3.2 en ook hoofdstuk 4.1 van de mededeling van de Commissie).

4.3.6 Vrijwillig karakter

Dit betekent dat het aan de bij een onderzoeksproject betrokken onderzoekers moet worden overgelaten om te beslissen of, vanaf wanneer en tot in welke details zij de bij het project verzamelde gegevens onder bepaalde voorwaarden vrij toegankelijk willen maken. Juist het voorbeeld van CERN laat zien dat vrijwillige bottom-up-processen ook beter bij het hier ter discussie staande onderwerp passen dan opgelegde regels. Het Comité beveelt aan meer te vertrouwen op het zelforganiserend vermogen van het wetenschappelijk bestel. Afdwongen ingrepen (zie paragraaf 4.3.10) in de tot dusver uiterst succesvolle maar ook gevoelige wetenschappelijke cultuur moeten worden vermeden.

4.3.7 Gegevens uit publicaties

Men zou er bijvoorbeeld aan kunnen denken om een selectie (zie paragraaf 4.2) van de gegevens die de via „open access” toegankelijke publicaties ten grondslag liggen samen met de publicaties elektronisch te ontsluiten en vrij toegankelijk te maken. Maar zelfs dan blijft de vraag en moet ook telkens worden nagegaan of de verwachte winst uit het online gebruik van de gegevens door derden echt wel opweegt tegen de extra rompslomp die een en ander voor de oorspronkelijke auteurs met zich meebrengt en die hen van hun onderzoeksactiviteiten afhoudt.

4.3.8 Proefproject

Het Comité spreekt zijn steun uit voor het streven van de Commissie om op een vrij ongecompliceerd en hiertoe geschikt onderzoeksterrein eerst een proefproject te starten en daarmee ervaringen op te doen. Over de behaalde toegevoegde waarde zou verslag moeten worden uitgebracht.

4.3.9 Bureaucratie en draagvlak

De grote onvrede van veel onderzoekers over de overmatige bureaucratische rompslomp van de Commissie bij aanvragen toekenningsprocedures is inmiddels dankzij het streven naar vereenvoudiging en de continuïteit⁽⁷⁾ van de subsidies enigszins afgenomen. Door nog niet doordachte nieuwe voorschriften, ingrepen in onderzoeksactiviteiten en nieuwe bureaucratische hindernissen zou hierin echter weer verandering kunnen komen.

4.3.10 Belangen van „geldschietters”

In de discussies over de hierboven genoemde kwesties speelt ook de vraag of – en zo ja, in hoeverre – de „geldschietter” of „belastingbetaler”, hier vertegenwoordigd door de Commissie, als voorwaarde voor zijn financiële bijdrage eenvoudigweg zou moeten eisen dat alle onderzoeksgegevens via internet vrij

toegankelijk dienen te zijn. Onverminderd de inhoud van de paragrafen 3.1 en 3.2 staat deze kwestie niet centraal in dit advies. Het gaat het Comité veel meer om de vraag met welke procedures voor het bevorderen en beheren van onderzoek juist ook in het belang van de „geldschietter” een zo groot mogelijk wetenschappelijk en economisch succes kan worden geboekt

4.4 Extra lasten voor het onderzoeksbudget

Alle door de Commissie voorgestelde maatregelen hebben als gevolg dat de ontvanger van informatie (publicaties, gegevens) daarvoor niet meer hoeft te betalen. In plaats daarvan moeten de auteurs van de informatie en de publicaties, dus onderzoekers en hun organisaties, deze kosten op zich nemen. Dat betekent dat de onderzoeksbudgets – in het geval van door de EU gesteund onderzoek is dat het budget van Horizon 2020 – in deze kosten moeten voorzien. Daarom moeten deze kosten bij de totale kosten van de verschillende subsidies worden opgeteld.

4.4.1 Bij vrije toegang tot wetenschappelijke publicaties dient het onderzoeksbudget dus niet alleen om de kosten van het verkrijgen van nieuwe onderzoeksresultaten te bestrijden, maar ook om deze algemeen toegankelijk te maken.

4.4.2 Hetzelfde geldt ook voor de kosten van uitgebreidere opslag van gegevens en de daarmee verbonden hogere kosten voor personeel en infrastructuur (onder meer als voorwaarde voor paragraaf 4.4.3).

4.4.3 Bovendien geldt het uiteraard ook voor de bijkomende kosten van het eventueel inrichten van openbare toegang tot alle of bepaalde onderzoeksgegevens.

4.5 Mogelijke misverstanden

Het Comité krijgt de indruk dat in het politieke debat bepaalde eisen aan en redenen voor vrije toegang ook op misverstanden berusten omtrent de werkwijze van wetenschap en onderzoek alsmede omtrent het wetenschappelijk begripsvermogen van de gewone burger. Wetenschappelijke publicaties zijn normaliter namelijk alleen begrijpelijk voor op het desbetreffende vakgebied actieve deskundigen; daarom worden bij vrije toegang ook alleen maar deskundigen geïnformeerd. Hetzelfde geldt voor de toegang tot wetenschappelijke gegevens.

4.6 Informatie voor de burger en voor politieke besluitvormers

Het is dan ook des te belangrijker dat ernaar wordt gestreefd om belangrijke resultaten van nieuwe bevindingen ook aan de leek uit te leggen. Het Comité heeft reeds herhaaldelijk op de betekenis van dergelijke media gewezen en erkent dat de Commissie zich in dit opzicht inspanningen getroost (inclusief CORDIS⁽⁸⁾). Met name zij gewezen op het engagement van wetenschappers die de gave bezitten om bevindingen op hun vakgebied op een voor iedereen toegankelijke manier uit te leggen. Ten slotte is het ook voor politieke besluitvormers van belang dat zij optimaal geïnformeerd zijn over de inhoud en betekenis van wetenschappelijke bevindingen en over het potentieel van verder onderzoek, zodat zij goed onderbouwde beslissingen kunnen nemen.

⁽⁷⁾ PB C 48 van 15.2.2011, blz. 129.

⁽⁸⁾ http://cordis.europa.eu/home_en.html

4.7 Toegang tot expertise

Firma's en organisaties van het maatschappelijk middenveld klagen er vaak over dat zij onvoldoende toegang tot specifieke vakkennis hebben. Daarom is het vooral ook voor kleine en middelgrote bedrijven belangrijk om over ten minste één deskundige beschikken die de wetenschappelijk informatie kan duiden of om in dit verband toegang te hebben tot een adviesorganisatie. Verder verwijst het Comité enerzijds naar zijn aanbeveling (uit een eerder advies ⁽⁹⁾) aan de Commissie om hiervoor een speciale zoekmachine te maken en anderzijds naar de

door het Europees Octrooibureau ter beschikking gestelde zoekmachine ⁽¹⁰⁾ waarmee inmiddels een groot gedeelte van recente patentbeschrijvingen uit de hele wereld kan worden gevonden.

4.8 Internettoegang tot eerdere publicaties

In een breder verband zouden onder meer de geesteswetenschappen graag oudere originele publicaties via internet toegankelijk willen maken. Pogingen daartoe zijn zonder meer een goede zaak, maar vallen buiten het bestek van dit advies.

Brussel, 16 januari 2013

De voorzitter
van het Europees Economisch en Sociaal Comité
Staffan NILSSON

⁽⁹⁾ PB C 218 van 11.9.2009, blz. 8, paragraaf 32.

⁽¹⁰⁾ <http://worldwide.espacenet.com>

Advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité over het voorstel voor een verordening van het Europees Parlement en de Raad tot wijziging van Verordening (EG) nr. 273/2004 inzake drugsprecursoren

(COM(2012) 548 final — 2012/0261 (COD))

(2013/C 76/10)

Rapporteur: **de heer SEARS**

De Raad en het Europees Parlement hebben op respectievelijk 15 en 22 oktober 2012 besloten het Europees Economisch en Sociaal Comité overeenkomstig artikel 114 van het VWEU te raadplegen over het

Voorstel voor een verordening van het Europees Parlement en de Raad tot wijziging van Verordening (EG) nr. 273/2004 inzake drugsprecursoren

COM(2012) 548 final – 2012/0261 (COD).

De afdeling Interne Markt, Productie en Consumptie, die met de voorbereidende werkzaamheden was belast, heeft haar advies op 8 januari 2013 goedgekeurd.

Het Comité heeft tijdens zijn op 16 en 17 januari 2013 gehouden 486e zitting (vergadering van 16 januari) het volgende advies uitgebracht, dat met 130 stemmen vóór en 1 stem tegen, bij 7 onthoudingen, is goedgekeurd.

1. Samenvatting en aanbevelingen

1.1 Met dit voorstel wil de Commissie een aantal zwakke punten in de EU-wetgeving inzake de monitoring en controle van de EU-handel in azijnzuuranhydride aanpakken. Azijnzuuranhydride is een chemische grondstof met tal van legitieme en nuttige gebruiksdoeleinden, waarvan echter ook misbruik wordt gemaakt. Zo wordt azijnzuuranhydride m.n. in Afghanistan gebruikt als precursor voor de illegale productie van heroïne uit morfine. Een wijziging van de verordening is dus inderdaad nodig, en het Comité kan zich dan ook volledig vinden in het voorstel.

1.2 Daarnaast staat het achter het voorstel om een Europese databank op te richten van erkende marktdeelnemers en eindgebruikers en de verslaglegging door de lidstaten over inbeslagnames en onderschepte zendingen van alle geregistreerde en niet-geregistreerde drugsprecursoren te verbeteren.

1.3 Het feit dat de wetgeving inzake registratie nu ook geldt voor „gebruikers” - en niet langer alleen voor „marktdeelnemers” - houdt in dat een aantal nieuwe definities moet worden ingevoerd; ook moeten sommige bestaande definities worden herzien. Daarnaast wijst het Comité op een aantal kleinere problemen en formuleert het aanbevelingen. Zo dienen de eindgebruikers volledig te worden ingelicht over het doel en de voordelen van registratie, en moeten de bevoegde autoriteiten het recht krijgen niet alleen de bedrijfsruimten van de marktdeelnemers maar ook die van de eindgebruikers te betreden.

1.4 De nieuwe voorstellen zullen pas vruchten afwerpen als alle betrokkenen de juiste informatie krijgen en onnodige financiële lasten worden vermeden. Daarom ook is het Comité groot

voorstander van het voorstel om micro-ondernemingen vrij te stellen van de registratievergoeding.

1.5 Ten slotte merkt het Comité op dat de betrokken partijen in Europa zich strikt hebben gehouden aan de bepalingen van m.n. artikel 12 van het VN-verdrag van 1988 en nauw hebben samengewerkt om hun doelstellingen te bereiken. Dankzij die samenwerking hebben de EU en haar partners dan ook een aantal successen geboekt op het vlak van misdaadbestrijding en bescherming van de volksgezondheid. Daarnaast hebben zij het voortbestaan van de legitieme handel veilig gesteld en hebben zij de reputatie van de betrokken organisaties en bedrijven hoog gehouden. De gevolgde procedés, de mate van wederzijds respect en vertrouwen, en de toon en inhoud van de informatie aan de betrokkenen, zijn stuk voor stuk exemplarisch voor de manier waarop niet alleen op EU-niveau, maar op alle niveaus dient te worden omgesprongen met de regelgeving. Het Comité kan alleen maar hopen dat toekomstige voorstellen voor het toezicht op psychotrope stoffen en synthetische drugs, die passen in het kader van een goed doordacht, doelgericht en empirisch onderbouwd volksgezondheidsbeleid, met name wat de preventie op EU- en nationaal niveau betreft, op dezelfde leest zullen worden geschoeid, en het zal daaraan met alle genoegen een bijdrage leveren.

2. Inleiding

2.1 Drugsprecursoren zijn stoffen die over de hele wereld worden vervaardigd, verhandeld en gebruikt voor allerhande belangrijke en legitieme doeleinden, maar die ook worden misbruikt voor de illegale productie van drugs als cocaïne, heroïne, ecstasy en methamfetaminen. Deze stoffen zijn gewild om hun fysieke kenmerken, en worden bv. gebruikt als oplosmiddel om werkzame bestanddelen uit planten te halen, of als chemische agentia die aard en effect van het daaruit verkregen middel kunnen wijzigen. Toezicht op de handel in deze stoffen is dan ook al geruime tijd een prioriteit.

2.2 Het VN-Verdrag tegen de sluikhandel in verdovende middelen en psychotrope stoffen uit 1988 fungeert als internationaal actiekader. In artikel 12 van dit verdrag wordt beklemtoond dat samenwerking tussen de regelgevende instanties en het bedrijfsleven cruciaal is voor het bereiken van de doelstellingen.

2.3 Op EU-niveau wordt zowel in de EU-drugsstrategie (2005-2012) als in het drugsactieplan (2009-2012) de nodige aandacht besteed aan de strijd tegen misbruik van drugsprecursoren. Het juridisch kader voor de EU-handel wordt op dit moment gevormd door Verordening (EG) nr. 273/2004 (onder beheer van het directoraat-generaal Ondernemingen en Industrie - DG ENTR), terwijl de externe handel wordt geregeld bij Verordening van de Raad (EG) nr. 111/2005 (onder beheer van DG Belastingen en Douane-Unie - DG TAXUD). In Commissieverordening (EG) nr. 1277/2005 zoals gewijzigd door Verordeningen (EG) nr. 297/2009 en (EU) nr. 225/2011, zijn de uitvoeringsbepalingen voor de bevoegde autoriteiten en de marktdeelnemers vastgelegd.

2.4 Krachtens deze verordeningen moeten de lidstaten gegevens over de hoeveelheden geregistreerde (d.w.z. specifiek aan controle en toezicht onderworpen) en niet-geregistreerde (vrijwillig gecontroleerde) stoffen die zijn onderschept (nog voor de levering) of in beslag genomen (tijdens of na de levering), vergelijken en doorgeven. Deze gegevens kunnen dan worden afgezet tegen de totale hoeveelheden van deze stoffen die wereldwijd werden onderschept of in beslag genomen. Een onverwachte stijging van de hoeveelheden of een verandering in de frequentie en spreiding van de onderscheppingen en inbeslagnames kan te danken zijn aan een verbetering van het toezicht, maar kan er net zo goed op wijzen dat meer stoffen voor illegale doeleinden worden doorgesluist naar een bepaalde markt, mogelijk omdat de lokale controles niet waterdicht zijn, of die veronderstelling nu gebaseerd is op vermoedens of niet.

2.5 Uit de geconsolideerde gegevens voor 2008 blijkt dat de opgegeven hoeveelheden voor één bepaalde precursor, nl. azijnzuuranhydride, die wordt gebruikt om morfine (opiumderivaat) om te zetten in heroïne, in 2007 zijn verzevenvoudigd. De 241 ton die in de EU in beslag werden genomen vertegenwoordigen meer dan 75 % van de totale inbeslagnames wereldwijd. Europa is daarvoor al herhaaldelijk aan de schandpaal genageld door het Internationaal Comité van toezicht op verdovende middelen (INCB) van de VN. In haar verslag over de uitvoering en de werking van de relevante EU-wetgeving (COM(2009) 709) komt de Commissie tot de slotsom dat de resultaten over het algemeen bevredigend zijn, maar dat er inderdaad een aantal tekortkomingen zijn. Zij formuleert dan ook een reeks aanbevelingen, met name met betrekking tot de monitoring en controle van de verkoop van azijnzuuranhydride in de EU.

2.6 De Commissie en alle andere betrokkenen zijn zich ervan bewust dat azijnzuuranhydride als alkylerend agens cruciaal is voor de samenstelling van een hele reeks gecoate materialen, zoals film, plastic, medicijnen (denk aan aspirine) en andere consumptiegoederen. Het leeuwendeel van de totale wereldwijde productie (op dit moment zowat 1 miljoen ton per jaar) zou bestemd zijn voor intern gebruik door de producenten; een kleiner gedeelte, minder dan een derde van het totaal, wordt verhandeld aan derde eindgebruikers. Naar schatting wordt jaarlijks tussen de 380 en 570 ton opgekocht voor illegaal gebruik, hoofdzakelijk in Afghanistan. Daaruit wordt dan circa 380 ton Afghaanse heroïne geproduceerd, waarvan 70 ton naar druggebruikers in Europa gaat. Aangezien de gemiddelde straatwaarde in Europa op 40 euro per gram zou liggen, vertegenwoordigt deze illegale handel ongeveer 3 miljard euro per jaar. Daarbij vergeleken is – en ook ten opzichte van de waarde van de legale verkoop en de kosten van eventuele reputatieschade van personen of bedrijven – de marktwaarde van azijnzuuranhydride een schijntje. Het Responsible Care-programma van de internationale chemische industrie helpt startende legitieme marktdeelnemers inzicht te verwerven in deze problematiek.

2.7 Ook al zou Europa erin slagen alle pogingen tot misbruik te dwarsbomen, dan zal elders in de wereld nog steeds misbruik worden gemaakt van precursoren, zoveel is duidelijk. Zoals hierboven aangetoond zijn de geldbedragen die drugsproducenten opstrijken, té groot om te weerstaan. Dat neemt niet weg dat het uitoefenen van toezicht nog steeds volledig gerechtvaardigd is en dat Europa anderen de weg moet wijzen. De betrokken industriële sectoren staan volledig achter kosteneffectieve controles, die het hen mogelijk maken de legitieme handel binnen de EU voort te zetten.

2.8 Tegen deze achtergrond heeft de Commissie een aantal alternatieve benaderingen in overweging genomen (beschreven in de effectbeoordeling) en haar oor te luisteren gelegd bij de vertegenwoordigers van de betrokken sectoren – op de eerste plaats CEFIC voor de producenten („marktdeelnemers”) en bepaalde grote eindgebruikers, en FECC voor de distributeurs en kleinere eindgebruikers – alsook bij de vertegenwoordigers van de lidstaten die de voorstellen in praktijk zullen moeten brengen. Alle partijen bleken de voorkeur te geven aan de optie die in het huidige voorstel wordt uiteengezet.

3. Samenvatting van het voorstel van de Commissie

3.1 De Commissie stelt voor de bestaande registratieverplichting voor producenten, distributeurs en handelaars van azijnzuuranhydride uit te breiden tot de industriële eindverbruikers, d.w.z. ondernemingen die azijnzuuranhydride kopen voor eigen gebruik binnen de EU.

3.2 Bedoeling is hiermee (pogingen tot) misbruik van azijnzuuranhydride in de EU, en daarmee ook het illegaal gebruik buiten de EU, tegen te gaan, en bedrijven in Europa die zich aan de wet houden meer juridische zekerheid te bieden.

3.3 De in Verordening (EG) nr. 273/2004 opgenomen geregistreerde stoffen van categorie 2 worden daarom opgesplitst in twee delen. Zo wordt categorie 2a bestemd voor azijnzuuranhydride, terwijl 4 andere chemische grondstoffen, waarvoor deze verandering niet relevant is, worden opgenomen in categorie 2b. De definities van categorie 1, nl. kleinere hoeveelheden speciale chemische stoffen die zijn onderworpen aan nog strengere controles omdat zij tot de meest gevoelige cruciale drugsprecursoren behoren, en categorie 3, bulkchemicaliën die voor meerdere doeleinden gebruikt worden, blijven ongewijzigd.

3.4 Ook stelt de Commissie voor een Europese databank inzake drugsprecursoren op te zetten om de gegevensverzameling over inbeslagnames en onderschepte zendingen efficiënter te doen verlopen, en een Europees register op te stellen van marktdeelnemers en gebruikers die in het bezit zijn van een vergunning of een registratie en die zich bezighouden met het legaal produceren, verhandelen of gebruiken van drugsprecursoren.

3.5 Voorts worden in het voorstel een aantal definities verhelderd, worden micro-ondernemingen vrijgesteld van registratievergoedingen, en worden de bepalingen inzake de comitéprocedure aangepast aan de nieuwe regels van het Lissabonverdrag. Ook is formele goedkeuring niet langer een vereiste bij de goedkeuring van richtsnoeren. Daarnaast verschaft het voorstel duidelijkheid over het recht van de lidstaten om bijkomende maatregelen te nemen om informatie te verzamelen, en, indien nodig, de bedrijfsruimten van de marktdeelnemers te betreden om bewijzen van verdachte transacties met niet-geregistreerde stoffen te verzamelen.

3.6 Rechtsgrondslag van het voorstel is artikel 114 van het Verdrag betreffende de werking van de EU. In zijn huidige vorm voldoet het voorstel aan de EU-regels inzake subsidiariteit en evenredigheid.

3.7 Deze verordening treedt in werking op de twintigste dag na die van de bekendmaking ervan in het Publicatieblad van de Europese Unie. Zij is verbindend in al haar onderdelen en rechtstreeks toepasselijk in elke lidstaat. Er is voorzien in een overgangperiode: de bevoegde autoriteiten krijgen 18 maanden de tijd om de nodige procedures uit te werken, en bepaalde eindgebruikers om zich voor het eerst te registreren. De registratieprocedures is voor alle gebruikers strenger geworden en regis-

tratie kan worden geweigerd als de bevoegde autoriteiten de voorgelegde informatie onbevredigend vinden.

3.8 Het voorstel gaat vergezeld van een toelichting en een werkdocument van de Commissie (effectbeoordelingsverslag). Ook is een samenvatting van de effectbeoordeling beschikbaar. Op de webpagina's van DG ENTR en DG TAXUD is een overzicht te vinden van de ontwikkeling van de EU-wetgeving inzake de monitoring en controle van drugsprecursoren in de EU en derde landen. Ook staan er links naar alle verwante documenten en naar de stakeholders en betrokken organisaties.

3.9 Daarnaast staan op deze websites ook de verslagen te lezen waarin de Commissie de informatie van de lidstaten over inbeslagnames en onderschepte zendingen van drugsprecursoren voor de periode 2006-2010 heeft verzameld; het zijn deze verslagen die ten grondslag liggen aan het huidige voorstel. Tijdens een presentatie van DG ENTR aan de werkgroep van de Raad inzake de douane-unie op 16 oktober 2012 werd hierover meer uitleg verstrekt. Daarbij werd ook een exemplaar rondgedeeld van de „Richtsnoeren voor marktdeelnemers”, een gezamenlijke publicatie van DG ENTR en DG TAXUD, bedoeld om door de bevoegde nationale autoriteiten te worden verstrekt aan betrouwbare bedrijven die betrokken zijn bij legale langetermijntransacties met geregistreerde en niet-geregistreerde stoffen.

3.10 In andere verslagen, zoals bv. het „*Report on Precursors and chemicals frequently used in the illicit manufacture of narcotic drugs and psychotropic substances*” van het INCB uit 2011, of het „*International Narcotics Control Strategy Report Chemical Controls*” van het VS-Ministerie van Buitenlandse Zaken uit 2012, wordt vanuit een externe invalshoek een meer algemeen beeld geschetst. Zo is nu bv. algemeen aanvaard dat Afghanistan niet over azijnzuuranhydride mag beschikken en dat de invoer daarvan dus in alle gevallen illegaal is. Toch zijn in 2011 grote hoeveelheden ingevoerd, waarvan de coalitietroepen naar verluidt zowat 20 ton zouden hebben onderschept. Die illegale import zou vooral gebeuren vanuit China, Zuid-Korea, Europa, de Centraal-Aziatische landen en India. Er is dus duidelijk nog werk aan de winkel; cruciaal daarbij is dat de internationale partners nauw blijven samenwerken en alles in het werk stellen om elkaars vertrouwen te blijven verdienen.

4. Algemene opmerkingen

4.1 In zijn advies van 26 februari 2003⁽¹⁾ stemt het EESC volmondig in met de Commissievoorstellen (COM(2002) 494 final) inzake het toezicht op drugsprecursoren. Daarvan is overigens nota genomen in de definitieve versie die als Verordening (EG) 273/2004 in februari 2004 is gepubliceerd⁽²⁾.

⁽¹⁾ PB C 95 van 23.4.2003, blz. 6.

⁽²⁾ PB L 47 van 18.2.2004, blz. 1.

4.2 Ook staat het Comité volledig achter de inspanningen om het gebruik van drugs binnen en buiten de EU terug te dringen, zoals te lezen is in zijn advies van mei 2012 over de Commissiemededeling „Naar een sterker Europees antwoord op de drugsproblematiek” (3). De Commissie beklemtoont hierin het belang van een evenwichtige aanpak die zich richt op zowel vraag als aanbod. Een inkrimping van het aanbod kan tijdelijk zijn, en moet dus gepaard gaan met een daadkrachtig, gericht en doeltreffend gezondheidsbeleid op EU- en nationaal niveau, vooral als het op preventie aankomt (artikel 168, lid 1, VWEU). Samenwerking en uitwisseling van goede praktijkvoorbeelden tussen de lidstaten is daarbij cruciaal. Ook belangrijk is dat het beleid gebaseerd is op gegevens en bewijs – en niet omgekeerd.

4.3 Het Comité is dan ook bijzonder ingenomen met het huidige voorstel om de monitoring en controle van de handel in azijnzuuranhydride tussen ondernemingen binnen de EU aan te scherpen en verdere maatregelen te nemen om monitoring en controle van drugsprecursoren in het algemeen te verbeteren, m.n. via de oprichting van een Europese gegevensbank van marktdeelnemers en eindgebruikers die in het bezit zijn van een vergunning of een registratie, en de inzameling van nationale gegevens over inbeslagnames en onderschepte zendingen van stoffen die worden gebruikt voor illegale doeleinden, in het bijzonder de productie van verdovende middelen en psychotrope stoffen, voornamelijk buiten de EU. Een bijzonder punt van zorg zijn de kleine hoeveelheden azijnzuuranhydride die worden gebruikt voor de productie van heroïne.

4.4 Voorts verzoekt het Comité de Commissie en alle partijen die betrokken zijn bij de uitvoering van de wetgeving en de daarmee verband houdende herzieningen en raadplegingsrondes met klem om nauw te blijven samenwerken met de lidstaten, de regelgevende instanties, de handhavingsinstanties en de producenten, vervoerders en eindgebruikers, conform artikel 12 van het VN-verdrag uit 1988. Deze samenwerking heeft er immers al toe geleid dat een reeks gerichte, goed onderbouwde en kostenefficiënte voorstellen zijn geformuleerd die door alle partijen worden onderschreven, zodat mag worden verondersteld dat zij ook naar behoren zullen worden uitgevoerd door alle direct betrokkenen.

4.5 Resultaat van deze samenwerking is voorts dat het aantal inbeslagnames en onderschepte zendingen van drugsprecursoren in de EU aanzienlijk is afgenomen - wat er hopelijk op wijst dat de EU niet langer als een makkelijk doelwit wordt beschouwd. De vrijwillige controle van niet-geregistreerde stoffen is volgens de rapporten bijzonder effectief. We hebben hier te maken met een nieuwe, bijzonder hardnekkige en zeer winstgevende vorm van criminaliteit, die dan ook een flexibele benadering vereist. Voordeel is wel dat alle betrokkenen hetzelfde

doel voor ogen hebben en zich daarvan bewust zijn. Deze manier van werken zou model kunnen staan voor kosteneffectieve EU-wetgeving op andere gebieden die voor bedrijfsleven, werknemers en consumenten nog ingrijpender gevolgen hebben.

4.6 Als de wetgeving inzake drugsprecursoren werkt is dat mede te danken aan het feit dat de producenten, distributeurs en eindgebruikers al ervaring hebben met vergelijkbare controles van de handel in o.m. radioactief materiaal, biologische agentia, chemische stoffen voor tweërlei gebruik en de export van stoffen die aan de procedure van voorafgaande geïnformeerde toestemming onderworpen zijn. Nieuwe wetgeving inzake precursoren van explosieven zit in de pijplijn. Voorwaarde daartoe is wel dat de vereisten in grote lijnen dezelfde blijven en dat de lijst van stoffen waarvoor een registratie of vergunning vereist is, zo kort mogelijk wordt gehouden. Het huidige voorstel, met zijn strikt omliggende doelstelling – het verder inperken van het misbruik van azijnzuuranhydride voor illegale doeleinden, zonder het voortbestaan van de legale handel binnen de EU in gevaar te brengen - zal naar verwachting dan ook effectief blijken, in tegenstelling tot andere, minder gerichte of meer belastende alternatieven.

4.7 Het Comité is het met de Commissie eens dat het voorstel niet van invloed is op de arbeidsomstandigheden in het bedrijfsleven of op de rechten van de consument in het algemeen, behalve dan dat het mogelijk moeilijker wordt om heroïne en aanverwante producten te krijgen in en buiten Europa. Een dergelijke ontwikkeling – als die zich al voordoet – is helaas niet in cijfers te vatten. Dit voorstel staat of valt echter niet met een dergelijke kosten-batenanalyse, en moet zo snel mogelijk en in zijn huidige vorm worden uitgevoerd.

4.8 Het Comité hoopt ten slotte ook in de toekomst een bijdrage te kunnen leveren aan verdere EU-initiatieven op dit vlak, en dringt er bij de Commissie op aan dat zij zo snel mogelijk nieuwe voorstellen indient, m.n. inzake psychotrope stoffen en puur synthetische drugs, die de traditionele drugs als heroïne langzaam maar zeker verdringen en overal hun plek op de markt opeisen.

5. Specifieke opmerkingen

5.1 De definities van „marktdeelnemer” en „gebruiker” overlappen elkaar tot op zekere hoogte (aangezien alle betrokken „marktdeelnemers” vroeg of laat „geregistreerde stoffen in hun bezit” zullen hebben). Toch dient duidelijk onderscheid te worden gemaakt tussen deze twee. In het gewijzigde artikel 2, sub h, zou daarom na „rechtspersoon” de zinsnede „die geen marktdeelnemer is en” kunnen worden toegevoegd.

(3) COM(2011) 689 final, EESC-advies: PB C 229, 31.7.2012, blz. 85.

5.2 Belangrijk is daarnaast erop te wijzen dat het specifiek gaat om gebruikers die in de EU gevestigd zijn en daar hun activiteiten uitoefenen. Er bestaat aparte wetgeving voor de verkoop en levering aan gebruikers buiten de EU. Met het oog op de vlotte werking van de interne markt zou overigens duidelijk moeten worden bepaald in welke lidstaat marktdeelnemers en gebruikers zich moeten registreren. Is dat bv. in hun land van vestiging, of in het land waar het product (azijnzuuranhydride) op de markt wordt gebracht?

5.3 De registratieverplichting voor eindgebruikers kan tot kortstondige onderbrekingen van de rechtmatige handel leiden. Om deze onderbrekingen zo kort mogelijk te houden zouden de bevoegde nationale autoriteiten tijdens de 18 maanden durende overgangperiode voor marktdeelnemers en distributeurs, in heldere bewoordingen opgestelde informatie moeten verspreiden. De bestaande „Richtsnoeren voor marktdeelnemers” zijn in dit verband een uitstekend voorbeeld. De aandacht moet worden gevestigd op het doel en de voordelen van registratie, zodat eindgebruikers en marktdeelnemers zich bewust worden van de risico's van mogelijk misbruik, en kunnen helpen deze zo klein mogelijk te houden. De bevoegde autoriteiten moeten het recht krijgen niet alleen de bedrijfsruimten van de marktdeelnemers maar ook die van de eindgebruikers te betreden.

5.4 Het Comité onderschrijft het voorstel van de Commissie om micro-ondernemingen vrij te stellen van de registratievergoeding; het is immers niet alleen cruciaal dat de rechtmatige handel kan worden voortgezet (in het belang van de micro-ondernemingen en hun werknemers), maar ook dat er een zo breed mogelijk draagvlak bestaat voor de controles en dat deze op grote schaal worden uitgevoerd. De hoeveelheden die nodig zijn voor illegale doeleinden zijn relatief klein. Daaruit kunnen we afleiden dat het waarschijnlijk de kleinere gebruikers zijn die het sterkst in verleiding worden gebracht door aanbiedingen die te mooi zijn om af te slaan. Vandaar dat het van essentieel

belang is dat in alle relevante talen informatie wordt verstrekt, zowel op papier als elektronisch, over het belang van naleving van de wetgeving.

5.5 De voorschriften inzake verslaglegging en informatie zijn voor niet-geregistreerde stoffen vrijwillig van aard: de lidstaten hebben de mogelijkheid zich aan de voorgestelde procedures te houden, maar zijn daar niet toe verplicht. Dat is duidelijk niet de ideale oplossing vanuit het oogpunt van de interne markt, maar misschien wel te verkiezen boven verdere uitbreiding van de al bestaande lijst met prioritaire precursoren. Zaak is nu dat alle betrokkenen de situatie nauwlettend volgen.

5.6 Ten slotte staat het Comité achter het voorstel om een Europese databank op te richten. Het hoopt dat daarvan zo snel mogelijk werk zal worden gemaakt, maar wijst er wel op dat voldoende middelen ter beschikking moeten worden gesteld om de bank ook op lange termijn up-to-date te houden. Daarnaast moeten alle betrokkenen gebruik kunnen maken van de databank en moeten resultaten kunnen worden voorgelegd; een databank die zich louter bezighoudt met het verzamelen van verouderde of onvolledige gegevens zet geen zoden aan de dijk. Evenzeer van belang zijn voorts kwaliteit en kwantiteit van de gegevens. Een doorslaggevende factor daarbij is de voortdurende medewerking van de handhavinginstanties in de lidstaten.

5.7 Het spreekt vanzelf dat enkel wie zich uitsluitend bezighoudt met legitieme handel – en dus in principe in de databank is opgenomen – toegang krijgt tot de gegevens. Met het oog op de bescherming van de interne markt en om de kosten zo laag mogelijk te houden, zou het nuttig zijn de vereisten met betrekking tot de gegevensinvoer voor marktdeelnemers, distributeurs, handelaars en eindgebruikers én voor de lidstaten in de mate van het mogelijke op elkaar af te stemmen. Daarbij mag echter nooit de hoofddoelstelling van het voorstel uit het oog worden verloren, nl. het opsporen en aan banden leggen van misbruik van drugsprecursoren, en, indien mogelijk, ook het aanhouden van de verantwoordelijken.

Brussel, 16 januari 2013

De voorzitter
van het Europees Economisch en Sociaal Comité
Staffan NILSSON

Advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité over de mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's — Het aanboren van het potentieel van cloud computing in Europa

(COM(2012) 529 final)

(2013/C 76/11)

Rapporteur: **de heer PIGAL**

De Europese Commissie heeft op 14 augustus 2012 besloten om het Europees Economisch en Sociaal Comité overeenkomstig artikel 114 van het VWEU te raadplegen over de

Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's - Het aanboren van het potentieel van cloud computing in Europa

COM(2012) 529 final.

De afdeling Vervoer, Energie, Infrastructuur en Informatiemaatschappij, die met de voorbereidende werkzaamheden was belast, heeft haar advies op 18 december 2012 goedgekeurd.

Het Comité heeft tijdens zijn op 16 en 17 januari 2013 gehouden 486e zitting (vergadering van 16 januari) onderstaand advies uitgebracht, dat met 158 stemmen vóór en 2 tegen, bij 7 onthoudingen, werd goedgekeurd.

1. Conclusies en aanbevelingen

1.1 Het Europees Economisch en Sociaal Comité (EESC) ziet in „cloud computing” (CC) een kans om de Europese economie en concurrentiepositie een impuls te geven, en wil met dit advies een visie uitdragen die afwijkt van en tegelijkertijd een aanvulling is op die van de Europese Commissie. Het EESC dringt er met klem bij de Commissie op aan om zijn voorstel aandachtig te bestuderen en haar CC-strategie eraan aan te passen.

1.2 Het EESC is het met de Commissie eens dat het gebruik van CC in Europa moet worden uitgebreid om de Europese economie soepeler, concurrerender en innovatiever te maken. Het staat dan ook achter de drie voorstellen van de Commissie:

— snoeien in de wirwar van technische normen en certificatiesystemen ondersteunen;

— „veilige en billijke” voorwaarden voor CC-contracten opstellen;

— een Europees cloud-partnerschap oprichten waarin de lidstaten en het bedrijfsleven gezamenlijk op CC gebaseerde (openbare) diensten ontwikkelen.

1.3 Het gebruik van CC maakt het des te noodzakelijker om de burgers, hun gegevens en hun privéleven te beschermen. Daarom doet de Commissie er goed aan om op de ingeslagen weg verder te gaan, met name door internationaal samen te werken en door de regelgeving aan te scherpen inzake:

— bescherming van gegevens en privéleven;

— toegang van overheden tot gegevens;

— toezicht op gegevens en beslechtting van geschillen tussen gebruikers en dienstverleners;

— portabiliteit en interoperabiliteit.

Beschermingsmaatregelen zullen vooral effectief blijken voor gegevens die door CC-aanbieders op het Europese grondgebied zijn opgeslagen.

1.4 Het EESC raadt de Commissie aan om, in aanvulling op maatregelen om **CC-gebruik** te faciliteren en met het succes van CC in de VS als voorbeeld, de **Europese productie** van digitale energie te helpen stimuleren, dat wil zeggen om ervoor te zorgen dat Europese aanbieders van CC-infrastructuur (Infrastructuur as a Service: IaaS) een plaats op de markt verwerven en steun krijgen.

Dat kan zij op diverse manieren bewerkstelligen:

— Europese bedrijven – onder meer telecombedrijven en softwarefabrikanten – ertoe aanzetten om in actie te komen en in projecten voor de productie van digitale energie te investeren;

— er met meer **structuurfondsgelden of subsidies** voor zorgen dat door Europese partijen beheerde en geëxploiteerde CC-centra van de grond komen; wat de financiering betreft zou de Europese financiering van breedband als voorbeeld kunnen dienen;

— **Europese projecten** opzetten dankzij welke Europese consortia met een concurrerend aanbod kunnen komen en aldus hun activiteiten, dienstverlening en producten kunnen verbeteren.

Het gaat erom te **profiteren van gunstige omstandigheden** (zoals de intensieve gegevensbescherming in Europa, de angstvallige houding van gebruikers tegenover aanbieders die zich op te grote afstand bevinden, en de behoefte aan goede veiligheids-garanties). Op die manier **kunnen Europese CC-aanbieders** – of zij nu lokaal, nationaal (nationale cloud) of grensoverschrijdend (over meerdere lidstaten verspreide consortia) actief zijn – een plaats op de markt verwerven.

1.5 **Herstructureringen** door de „verclouding” van informaticadiensten, **verlies van arbeidsplaatsen**, verplaatsing van bedrijfsactiviteiten naar het buitenland, virtualisatie en de steeds grotere afstand tussen gebruikers en informatici zijn stuk voor stuk negatieve aspecten die in aanmerking moeten worden genomen. In de mededeling komen deze sociale gevolgen echter niet aan de orde.

Integendeel zelfs: op basis van de bevindingen van een onderzoeksbureau wijst de Commissie erop dat CC zo'n **2,5 miljoen banen** zou moeten opleveren. Het EESC vraagt zich af of deze cijfers wel **haalbaar** zijn en of ze nog wel **verband houden met de digitale realiteit**.

1.6 In aanvulling op het Europese CC-partnerschap (ECP) zou de Commissie zo snel mogelijk de ontwikkeling van een **Cloud First Policy-achtig document** ter hand moeten nemen (naar het voorbeeld van het gelijknamige VS-beleid of dat van Nieuw-Zeeland) ter stimulering van het gebruik van CC onder Europese en nationale overheden. Het doel is om culturele barrières te slechten en de individuele gebruiker gerust te stellen en natuurlijk ook om niet alleen te profiteren van de veel grotere flexibiliteit van de diensten, maar ook van de veel lagere kosten van CC.

In deze *Cloud First Policy* zou de Commissie voor het gebruik van CC bij overheidsdiensten en sommige kwetsbare particuliere sectoren uiteraard bepaalde waarborgen moeten inbouwen om toezicht te houden op, of zelfs een stokje te steken voor de opslag van gegevens door aanbieders op wie riskante nationale regels van toepassing zijn. Een voorbeeld is de **Patriot Act**, die ook geldt voor Noord-Amerikaanse aanbieders die in Europa zijn gevestigd.

1.7 Een van de grootste problemen en angsten van gebruikers (individuen en bedrijven) met betrekking tot CC is het oplossen van conflicten met een aanbieder die vanuit het buitenland opereert.

Met als voorbeeld de elektronische handel, die evenals CC een internationaal karakter heeft en waarover het EESC een advies

heeft uitgebracht ⁽¹⁾, zou de Commissie plaats moeten inruimen voor Online Dispute Resolution (ODR) als een mogelijke bemiddelende oplossing voor het merendeel van de geschillen, met name die waarbij de wetgevingen van diverse landen in het spel zijn. Deze bemiddeling, die onafhankelijk en onpartijdig dient te geschieden, zou aan een bestaand of nog op te richten Europees agentschap kunnen worden toevertrouwd, die dan tussen aanbieders en gebruikers van CC zou onderhandelen. Dankzij een dergelijke bemiddeling zou bovendien in kaart kunnen worden gebracht wat de meest voorkomende oorzaken van conflicten zijn, welke problemen steeds weer terugkeren en waar er behoefte bestaat aan aanpassing van praktijken of regels.

1.8 Hoewel vertegenwoordigers van de Commissie er op diverse manieren (bijvoorbeeld op conferenties en via de pers) blijk van hebben gegeven dat het communiceren met en bewustmaken en onderwijzen van potentiële CC-gebruikers hun steun heeft, bevat de mededeling geen concrete of gekwantificeerde voorstellen ter zake.

De Commissie zou haar mededeling dan ook moeten aanvullen met initiatieven die vooral zijn gericht op gebruikers die het minst met CC vertrouwd zijn:

- cursussen voor individuele gebruikers over een veilig gebruik van CC, over algemene voorwaarden en contracten, bescherming van het privéleven enzovoort;
- bewustmaking van kleine en middelgrote bedrijven over de voordelen die CC voor hen meebrengt, zoals lagere kosten en flexibele digitale ontwikkelingen.

1.9 De Commissie zou haar mededeling moeten uitbreiden met **normen voor het energieverbruik** van speciale serverparken voor CC.

1.10 Met betrekking tot de maatregelen die de Commissie van plan is te treffen zou een **duidelijk tijdschema** een goede zaak zijn. Duidelijk vermeld zou moeten worden **wanneer** voor elk van de voorgestelde onderwerpen maatregelen en **voortgangsverslagen** gepland zijn.

2. Voorstel van de Commissie

2.1 In de inleidende zin van de mededeling staat de volgende definitie van CC:

„Eenvoudig uitgelegd betekent 'cloud computing' dat gegevens die zich op andere computers [de precieze locatie ervan is niet bekend] bevinden via het internet worden opgeslagen, verwerkt en gebruikt.”

⁽¹⁾ EESC-adviezen „Alternatieve beslechting van consumentengeschillen”, PB C 181 van 21.6.2012, blz. 93 en „Onlinebeslechting van consumentengeschillen”, PB C 181 van 21.6.2012, blz. 99.

In aanvulling hierop heeft het EESC in 2012 een geheel en al aan CC gewijd advies uitgebracht. ⁽²⁾ Ook de werkzaamheden van het National Institute of Standards and Technology (NIST), het Europees Parlement en de Europese Toezichthouder voor gegevensbescherming zijn alleszins interessant. De Commissie heeft twee documenten uitgebracht (zij raadpleegt het EESC alleen over het eerste document):

- een mededeling („de mededeling”) waarin de Europese Commissie („de Commissie”) haar CC-strategie uitlegt;
- een effectbeoordeling.

2.2 De Commissie stelt drie „strategische acties” voor om een impuls te geven aan CC in Europa:

- snoeien in de wirwar van **technische normen** en op EU-schaal betrouwbare systemen voor de certificatie van CC-dienstverleners ondersteunen;
- „veilige en billijke” voorwaarden voor CC-contracten opstellen, en dan met name voor service level-overeenkomsten;
- een Europees cloud-partnerschap oprichten waarin de lidstaten gezamenlijk op CC gebaseerde (openbare) diensten ontwikkelen.

3. Algemene opmerkingen

3.1 Het EESC komt met een nieuwe visie op CC die wordt verzinnebeeld met het concept „**digitale energie**”, een term die de door CC gecreëerde digitale capaciteit (voor de opslag, verwerking en overdracht van gegevens) aanduidt en steeds meer terrein wint.

Consumenten kunnen over „digitale energie” beschikken zonder te hoeven weten hoe deze geproduceerd wordt, ofwel waar de gegevens zijn opgeslagen, welke technologie wordt gebruikt enzovoort. Er doet zich ook een **nieuwe segmentering van de markt** voor: naast de afnemers en aanbieders van diensten zijn er nu ook producenten van digitale energie, die enorme sommen geld (miljarden dollars) in het opzetten van CC-centra kunnen investeren

3.2 Digitale energie krijgt een **economisch en strategisch belang**, net als andere energievormen (zoals fossiele brandstoffen en elektriciteit).

Het vermogen om deze energie te gebruiken (voor productie of distributie) is cruciaal om de in de Digitale Agenda genoemde **economische groei en groei van de werkgelegenheid** te kunnen realiseren. Bovendien is een actieve rol in de productie van digitale energie nodig om ervoor te zorgen dat de EU en haar lidstaten (in ieder geval tot op zekere hoogte) **in strategisch opzicht onafhankelijk en zelfvoorzienend** zijn.

3.3 Wil CC in Europa dus echt van de grond komen, dan moet de EU de hele waardeketen van digitale energie (gebruik, dienstverlening en productie) onder controle krijgen. Zie de volgende tabel:

Ontwikkelingsniveau	Omschrijving	Beleidsdoelen	Omschrijving
Gebruik	Steeds meer mensen, bedrijven en overheidsdiensten gebruiken CC-oplossingen.	Cloud Friendly	Europa gebruikt simpelweg digitale energie die elders wordt ontwikkeld en geproduceerd.
Dienstverlening	Het ontstaan van een nieuw ecosysteem van CC waarin de ontwikkeling van op CC gebaseerde software centraal staat.	Cloud Active (*)	Europa gebruikt niet alleen digitale energie, maar is ook actief op dit gebied, door innovaties en het ontwikkelen van nieuwe diensten.
Productie	Digitale capaciteit (ofwel grote datacentra met talloze servers waar de CC-infrastructuur op rust) ter beschikking stellen aan dienstverleners en gebruikers.	Cloud Productive (**)	Europa biedt niet alleen diensten aan, maar produceert ook digitale energie om onafhankelijk en zelfvoorzienend te zijn.

(*) Dit is het ontwikkelingsniveau waar Neelie Kroes, als vicevoorzitster van de Europese Commissie belast met de Digitale Agenda, zich in diverse toespraken sterk voor heeft gemaakt.

(**) Het EESC pleitte voor dit ambitieuzere beleidsdoel in zijn vorige advies over CC (TEN/452).

⁽²⁾ Initiatiefadvies van het EESC „Cloud computing in Europa”, PB C 24 van 28.1.2012, blz. 40.

In de afgelopen decennia is goed duidelijk geworden wat de afhankelijkheid van de lidstaten, en van Europa als geheel, van verschillende energiebronnen (zoals aardolie, aardgas en elektriciteit) zoal voor gevolgen heeft. Mochten de gegevens van burgers, bedrijven en overheidsdiensten straks opgeslagen, beheerd en gecontroleerd worden door niet-Europese aanbieders van CC-diensten, dan dringt de vraag zich op **welke consequenties een dergelijke afhankelijkheid heeft:**

- de bescherming van uiterst gevoelige informatie – bijvoorbeeld over de luchtvaart, de autobranche, de geneesmiddelenindustrie of onderzoek – als die het voorwerp is van een strategische concurrentiestrijd tussen Europese en niet-Europese landen;
- de beschikbaarheid van informatie in het geval van internationale spanningen tussen de landen waar deze informatie is opgeslagen en de lidstaten van de EU;
- de al dan niet gelijke behandeling van energiegebruikers, afhankelijk van de vraag of zij burgers of organisaties van een „bevriend” of een „niet bevriend” land zijn;
- nieuwe banen en welvaart door de productie van digitale energie, maar ook door de ontwikkeling van allerlei diensten, in de landen waar gegevens worden opgeslagen; een en ander gaat ten koste van landen die met een „cloud-friendly” rol genoeg hebben genomen en dus slechts van CC-diensten gebruikmaken.

3.4 **Europa is echter nu al zeer afhankelijk** van niet-Europese aanbieders van hardware, software en digitale netwerken. De meest succesvolle sociale netwerken hebben hun basis in de VS. De populairste zoekmachines worden beheerd door bedrijven die zijn gevestigd in de VS of China. Digitale activiteiten worden steeds vaker uitbesteed aan India of andere lagelonenlanden.

De productie van digitale energie is momenteel vrijwel geheel in handen van een mondiale oligopolie. De grootste Europese speler is volgens sommige onderzoeken OVH (afkorting van „On Vous Héberge” - www.ovh.com), al is dit bedrijf stukken minder bekend en speelt het internationaal een veel bescheidener rol. Telecom-exploitanten hebben een aantal projecten op touw gezet, zoals T-Systems, Telefonica Digital, Cloud Sigma, Numergy/SFR en Cloudwatt/Orange, maar kunnen niet concurreren met de marktleiders Amazon, Microsoft en Google.

3.5 Hoewel de regels niet in alle EU-lidstaten precies dezelfde zijn, wijken ze momenteel niettemin maar weinig af van de

Europese teksten, normen en richtlijnen. Gebruikers zijn – niet zelden terecht – bang dat hun gegevens ergens buiten Europa worden opgeslagen, wat in geval van onenigheid kan leiden tot juridische problemen en blokkades.

De **Patriot Act** boezemt gebruikers de meeste angst in. Deze wet, tot stand gekomen in het kader van de strijd tegen terrorisme (na de aanslagen op de Twin Towers), biedt de regering van de VS en federale rechters toegang tot alle mogelijke informatie, of de eigenaar ervan nu Amerikaan is of niet. De enige voorwaarde is dat de informatie is opgeslagen en wordt beheerd door een Amerikaanse aanbieder, al dan niet op Europese bodem. Een bedrijf dat gegevens opslaat kan deze buiten medeweten van de eigenaar ervan door derden laten inzien.

3.6 Volgens de Commissie zou de sector in de komende acht jaar voor 2,5 miljoen nieuwe banen kunnen zorgen en zo'n 160 miljard euro per jaar kunnen bijdragen aan het bbp van de EU (ongeveer 1 %).

Het EESC zet vraagtekens bij deze cijfers. Uit een gedetailleerde analyse van het concrete effect van CC komt namelijk het volgende beeld naar voren:

- klanten zullen de exploitatie van CC-diensten zelf onderling verzorgen, wat uiteraard gepaard zal gaan met een vermindering van personeel of zelfs bedrijfsverplaatsingen;
- CC leent zich goed voor standaard-software (cf. SaaS), wat ten koste gaat van specifiekere software waarvoor meer ontwikkelaars nodig zijn. Ook wat dit betreft ligt dus banenverlies op de loer.

In de mededeling komen dergelijke sociale gevolgen echter niet aan de orde, evenmin als herstructureringen t.g.v. de „verclouwing” van informaticadiensten, verlies van arbeidsplaatsen, verplaatsing van bedrijfsactiviteiten naar het buitenland, virtualisatie en de steeds grotere afstand tussen gebruikers en informatici.

3.7 CC zorgt er op zichzelf al voor dat bij het gebruik van computerapparatuur energie kan worden bespaard. Daarnaast hebben grote aanbieders van CC-diensten (gegevensopslag en bijbehorende diensten) parken met servers waarvan het merendeel processors met een verbruik van zo'n 100 W/u per eenheid bevat. Op de korte of middellange termijn zou dat kunnen dalen tot 10 W/u. Sommige fabrikanten van microprocessors verkopen goedkope processors die minder warmte afgeven (een groot probleem voor de klimaatregeling in machinekamers) en minder energie verbruiken.

4. Specifieke opmerkingen

4.1 De Commissie is vooral geïnteresseerd in de publieke cloud en besteedt geen aandacht aan de particuliere cloud. Die dient niettemin te worden beschouwd als een betrouwbare en soms noodzakelijke tussenfase voor kritieke informatie voordat geheel en al wordt overgeschakeld op de publieke cloud.

Onder publieke cloud moet „publiekelijk beschikbare cloud” worden verstaan, niet „cloud voor overheidsdiensten”.

4.2 In de inleiding schrijft de Commissie dat het gebruik van deze technologie *extra* risico's met zich meebrengt, wat aanvechtbaar is. Inderdaad, door de cloud ontstaan zeker *nieuwe* risico's, maar tegelijkertijd verdwijnen er bestaande risico's.

4.3 Bepaalde Engelse termen, zoals „cloud-friendly” en „cloud-active”, laten zich moeilijk in andere talen vertalen. In sommige vertaalde versies van de mededeling is er daardoor af en toe iets heel anders komen te staan dan in het origineel.

Zo is in een aantal talen voor de vertaling van de in de hoofdstukken 3.1 en 3.2 gebruikte termen „cloud-friendly” en „cloud-active” één en hetzelfde begrip gebruikt, terwijl het om verschillende doelstellingen gaat.

5. Analyse van het Europees Economisch en Sociaal Comité

5.1 Met haar voorstellen voor het gebruik van cloud computing wil de Commissie:

- zorgen voor betere contracten tussen consumenten en aanbieders van digitale energie; de bedoeling is om bepaalde contractvoorwaarden verplicht te stellen (of te verbieden) en aldus individuele gebruikers of kleine bedrijven beter te beschermen tegen de macht van bepaalde producenten;
- zorgen voor coherente, door alle partijen erkende normen die de interoperabiliteit en de portabiliteit tussen twee CC-platforms ten goede komen;
- een interne CC-markt tot stand brengen die rust op een samenhangend, zo mogelijk in alle lidstaten identiek rechtskader.

Al deze voorstellen zijn concreet, realistisch en noodzakelijk en kunnen dan ook op volledige instemming van het EESC rekenen. Het wijst er echter wel op dat de problemen waarop de eerste twee voorstellen betrekking hebben niet alleen spelen in Europa. Het had verwacht dat de Commissie in haar mededeling **vooral aandacht zou besteden aan specifieke Europese problemen.**

5.2 Het EESC onderschrijft onverkort de hoofddoelstellingen van de Digitale Agenda:

- ervoor zorgen dat de EU, haar lidstaten en haar marktpartijen de toon aangeven in de informatica- en telecommunicatiesector;
- in zekere mate onafhankelijk worden van andere economische zones die momenteel de toon aangeven of in opkomst zijn;
- en last but not least: banen en welvaart creëren in Europa.

5.3 Wat de ontwikkeling van het „gebruik” van CC betreft, gebruikt de Commissie in hoofdstuk 3.1 tot tweemaal toe de term „**cloud-friendly**” als nastrevenswaardig ideaal. Maar in diverse toespraken over CC maakte de Eurocommissaris voor de Digitale Agenda zich juist sterk voor een „**cloud-active**” Europa.

Neelie Kroes, vicevoorzitster van de Europese Commissie, zei in Davos (27.1.2011): „*I want to make Europe not just „cloud-friendly” but „cloud-active”*” et kondigde op haar blog officieel het verschijnen van de mededeling aan met een artikel getiteld „*Making Europe cloud active*” (27.9.2012). Het ontwikkelingsniveau dat zij hierbij voorstaat gaat dus verder dan alleen „cloud-friendly”.

Het EESC is dan ook verbaasd over het grote verschil tussen datgene waar de vicevoorzitster van de Commissie terecht voor pleit en datgene wat de Commissie in haar mededeling voorstelt. Om de Commissie tot nog ambitieuzere maatregelen aan te zetten, drong het er in een eerder advies⁽³⁾ bovendien al bij haar op aan om geen genoegen te nemen met een „cloud-active” Europa, maar en in te zetten op een **cloud-productive** Europa.

5.4 De Commissie stelt niet voor om een **Europese „superwolk”** tot stand te brengen voor de productie van digitale energie. Gezien het takenpakket van DG Connect en wetende hoe moeilijk het is om zo'n „reus” van de grond te krijgen, valt dat wel te begrijpen en te verdedigen. De verschillende partijen met wie het EESC heeft gesproken (zoals telecombedrijven, softwarefabrikanten en systeemintegratoren) staan hier ook zonder uitzondering achter.

Niettemin is er tussen een onrealistische Europese „reus” en Europese „micro-clouds”, die door de marketingtechnische, commerciële en financiële macht van wereldwijde, niet-Europese partijen in nichemarkten worden gedrongen, wel **een gulden Europese middenweg.**

Het EESC zou graag zien dat er grote Europese spelers opkomen en gesteund worden die megacentra voor CC beheren, **de toekomstige Europese digitale industrie.** Zij kunnen lokaal, nationaal (nationale cloud) of grensoverschrijdend (over meerdere lidstaten verspreide consortia) actief worden.

⁽³⁾ EESC-advies „Cloud computing in Europa”, PB C 24 van 28.1.2012, blz. 40.

5.5 Bovendien hebben Europese CC-aanbieders, hoewel zij voor het marktleiderschap niet groot genoeg zijn, een aantal **concurrentievoordelen**:

- CC-klanten zijn nog heel voorzichtig en geven de voorkeur aan aanbieders van CC-diensten die in hun nabijheid zijn gevestigd, liefst in hun eigen land of regio, zelfs als die door behoedzaamheid ingegeven keuze niet de goedkoopste is;
- de regelgeving van de EU en de lidstaten op het gebied van gegevensbescherming is nog altijd zo ingewikkeld, dat gebruikers liever een CC-aanbieder uit eigen land kiezen;
- de internationale regelgeving waar aanbieders uit niet-Europese landen zich aan moeten houden is vooralsnog niet toegesneden op CC, met de Amerikaanse *Patriot Act* als sprekend voorbeeld.

Deze voor Europese spelers gunstige omstandigheden zullen echter niet eeuwig duren. **De Commissie moet er daarom zo snel mogelijk** voor zorgen dat Europese spelers in deze nu nog gunstige periode een plaats op de markt kunnen overerven.

5.6 In hoofdstuk 2 van de mededeling staat dat „individuele inspanningen op nationaal niveau waarschijnlijk geen optimale kostenefficiëntie zullen opleveren”. De Commissie zou zich moeten bezinnen op haar standpunt over nationale clouds.

Voor deze bewering wordt nergens in de mededeling of in de effectbeoordeling ook maar het minste bewijs aangevoerd, wat gezien het stellige karakter ervan nogal verbazingwekkend is.

De kritiek die de Commissie levert op nationale en lokale clouds is niet mals. Of zij moet al een alternatief voorstellen, maar ook naar zo'n alternatief is het vergeefs zoeken in de mededeling. Een mogelijk gevolg van die kritiek is dat het alleen maar moeilijker wordt om op een geloofwaardige manier tot een stevig, bestendig en concurrerend CC-aanbod te komen dat tegenwicht kan bieden aan de reuzen uit andere delen van de wereld (zoals India, China of de VS).

5.7 Bij de aanpak die de Commissie voor ogen staat, krijgt de overheidssector door middel van een Europees cloud-partnerschap de grootste rol toebedeeld. De bedoeling is om (zie hoofdstuk 3.5) „**gemeenschappelijk leiderschap van de overheidssector stimuleren**”.

Zij wijst terecht op het belang van overheidsdiensten voor de sociaaleconomische stelsels in Europa. Ook bij de ontwikkeling van CC is voor hen dus een rol weggelegd.

Maar nu overal de broekriem moet worden aangehaald is het moeilijk voor te stellen dat Europese overheidsdiensten als „lei-

ders” van de CC-innovatie kunnen dienstdoen. Bovendien zijn de **grootste Europese successen** (bijvoorbeeld mobiele telefonie en de chipkaart) steeds door de **particuliere sector** behaald, **al dan niet met behulp van subsidies** (zoals bij Airbus en Arianespace).

De Commissie zou dan ook duidelijk moeten maken wat zij precies met dit „leiderschap” in het beoogde partnerschap bedoelt.

5.8 De aanpak die de Commissie voorstelt is van het **top down**-type: het *gebruik* bevorderen om er zo voor te zorgen dat er *diensten* - en zo mogelijk de *productie* van digitale energie - van de grond komen.

Het EESC zou volledig achter zo'n geleidelijke, door de vraag gestuurde uitbreiding van het aanbod staan als er sprake was van een markt waar niemand een dominante positie inneemt of waar Europese en niet-Europese bedrijven in gelijke mate actief zijn. Helaas behoort zo'n markt inmiddels tot het verleden; de grootste CC-bedrijven zijn niet-Europees en nemen een oligopoliepositie in. Een toename van het gebruik van CC zou de positie van deze bedrijven nog sterker kunnen maken en dus aversechts kunnen werken.

Zonder zich tegen een dergelijke toename te kanten dringt het EESC er wel bij de Commissie op aan om er met speciale waarborgen voor te zorgen dat Europese bedrijven baat hebben bij haar maatregelen en zich ondanks de dominante positie van niet-Europese bedrijven kunnen ontwikkelen.

5.9 In aanvulling op de genoemde top down-aanpak zou de Commissie ook concrete maatregelen moeten voorstellen die een duidelijk **bottom up**-karakter hebben. Met andere woorden, zij zou de regionale, nationale of grensoverschrijdende productie van CC moeten bevorderen om zo vervolgens een impuls te geven aan de ontwikkeling van CC-diensten en het gebruik hiervan.

Op andere markten, zoals de autobranche of de mobiele telefonie, is al gebleken dat een sterke industriële productie in Europa een aanzienlijk meezuigend effect kan hebben op hogere niveaus (dienstverlening en gebruik). Maatregelen ten behoeve van deze markten zouden zich ook kunnen lenen voor de productie van digitale energie.

Een ander serieus te nemen voorbeeld is wat er in de VS gebeurt. Bij de ontwikkeling van CC is daar van meet af aan een bottom up-aanpak gevolgd, en het succes daarvan is bekend.

De Commissie zou zich moeten laten inspireren door dit voorbeeld van een geslaagde grootschalige ontwikkeling op CC-gebied om in Europa te werken aan een vergelijkbaar succes.

5.10 Evenals de andere EU-instellingen maakt de Commissie **massaal gebruik van IT-middelen**. Maar CC speelt hierbij nog altijd slechts een zeer bescheiden rol. Intussen geldt in de VS al een *Cloud First-Act*, op grond waarvan bepaalde overheidsinstaties voorrang moeten geven aan een CC-aanpak.

Met het oog op het succes hiervan zou de Commissie er goed aan doen zich een **Cloud First Policy** op te leggen en de andere EU-instellingen op te dragen haar voorbeeld te volgen. Dat maakt de ontwikkeling van een Europees ecosysteem van CC en aanzienlijke besparingen op functioneringskosten mogelijk.

5.11 In het verleden heeft de Commissie al maatregelen „in het veld” genomen, met name voor breedbandverbindingen en de „digitale modernisering”. Het ging daarbij vooral om:

- **informatie- en communicatieprogramma's**, bedoeld om de betrokken partijen ter plaatse voor te lichten en op te leiden;
- **programma's ter ontwikkeling van innovatieprojecten** om lokale ecosystemen te ontwikkelen, ook in regio's die als van innovatie uitgesloten te boek staan;

— **subsidies voor de modernisering van overheidsdiensten**, zoals e-overheid.

Gezien het succes hiervan zou de Commissie nu ook speciaal voor CC soortgelijke programma's moeten plannen en financieren.

Institutionele en beveiligde databanken zouden op ordentelijke wijze – stap voor stap, maar wel zo snel mogelijk – in de CC-omgeving geïntegreerd moeten worden. Op die manier kunnen burgers cruciale gegevens gemakkelijker beheren (conform de Europese of nationale wetgeving) en neemt tegelijkertijd het vertrouwen in CC toe.

5.12 De Commissie stelt een aantal maatregelen voor de ontwikkeling van CC voor. In de mededeling ontbreekt een **duidelijke, strakke planning** voor deze maatregelen

De Commissie zou daar zo snel mogelijk mee naar buiten moeten komen. De ontwikkelingen rond de CC-technologie gaan namelijk snel. Daarom is het van urgent belang dat **alle partijen hun eigen strategie kunnen afstemmen op de maatregelen van de Commissie**.

Brussel, 16 januari 2013

De voorzitter
van het Europees Economisch en Sociaal Comité
Staffan NILSSON

Advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité over de gezamenlijke mededeling aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's — Naar een hernieuwd partnerschap voor ontwikkeling tussen de EU en het Stille Oceaan gebied

(JOIN(2012) 6 final)

(2013/C 76/12)

Rapporteur: **Carmelo CEDRONE**

De Commissie en de Hoge Vertegenwoordiger van de Europese Unie voor Buitenlandse Zaken en Veiligheidsbeleid hebben op 21 maart 2012 besloten het Europees Economisch en Sociaal Comité (hierna: EESC) overeenkomstig artikel 304 van het VWEU te raadplegen over de

Gezamenlijke mededeling aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's - Naar een hernieuwd partnerschap voor ontwikkeling tussen de EU en het Stille Oceaan gebied
JOIN (2012) 6 final.

De afdeling Externe Betrekkingen, die met de voorbereidende werkzaamheden was belast, heeft haar advies goedgekeurd op 19 december 2012.

Het EESC heeft tijdens zijn op 16 en 17 januari 2013 gehouden 486e zitting (vergadering van 17 januari) onderstaand advies uitgebracht, dat met 139 stemmen vóór en 13 stemmen tegen, bij 14 onthoudingen, werd goedgekeurd.

1. Conclusies en voorstellen

1.1 De doelstellingen die de EU ten grondslag legt aan het nieuwe partnerschap voor ontwikkeling tussen de EU en het Stille Oceaan gebied zijn ambitieus en vérstrekkend, maar bieden onvoldoende duidelijkheid over de manier waarop daaraan uitvoering moet worden gegeven. Wel is duidelijk dat voorrang wordt gegeven aan de bescherming van het milieu en de instandhouding van de biodiversiteit in de regio. Het EESC stemt in met de noodzaak om, in synergie met andere organisaties, de impact van de klimaatverandering aan te pakken: de economische en sociale gevolgen daarvan lopen dwars door al het nationale en multilaterale ontwikkelingsbeleid heen. Bovendien zouden alle problemen in verband met die impact structureel moeten worden verwerkt in het voor dit gebied te voeren milieubeleid, als leidraad voor gedragingen en samenhangende maatregelen.

1.2 Dit streven in de betrokken landen vraagt dan wel om geïntegreerde acties en activiteiten voor duurzame ontwikkeling. Alleen met dergelijke acties en activiteiten kan worden bewerkstelligd dat steun zoveel mogelijk effect sorteert, dat maatregelen in synergie worden uitgevoerd en dat alle lokale actoren daar actief bij worden betrokken, in een programmatische benadering die de middellange en lange termijn bestrijkt.

1.3 Het EESC hecht belang aan de in de Mededeling geplaatste opmerking dat de economische ontwikkeling van een land afhankelijk is van de onverkorte uitoefening van democratische rechten en van de stabiliteit van de democratie. Helaas wordt de situatie in Fiji, dat nog steeds gebukt gaat onder een dictatoriaal regime dat de burgers van hun grondrechten blijft beroven, slechts terloops genoemd, terwijl de EU daarover juist een veel vastberadener en consequenter standpunt zou moeten innemen.

1.4 De gelegenheid die door dit nieuwe partnerschap voor ontwikkeling wordt geboden, zou moeten worden aangegrepen om beginselen vast te leggen en voorwaarden te stellen die als

richtsnoeren moeten dienen voor alle steun die de EU aan begunstigde landen verleent, waarbij in eerste instantie moet worden gedacht aan de onverkorte toepassing van de Overeenkomst van Cotonou. Ook moet in al die landen de effectieve uitoefening van de democratie worden gegarandeerd, zowel door de volledige toepassing van de basisrechten en het arbeidsrecht als door de participatie in de democratie.

1.5 Er moet bijzondere aandacht worden besteed aan de rampzalige en zorgwekkende levensomstandigheden van vrouwen die overal in de regio van hun meest fundamentele rechten worden beroofd. Bij aan de betrekkingen tussen de EU en het Stille Oceaan gebied gerelateerde vraagstukken moeten de rechten en de bescherming van vrouwen altijd een grote rol spelen. Het EESC en zijn partners achten het vele geweld tegen vrouwen zorgwekkend, evenals de weinige inspraak van vrouwen in de besluitvorming en het geringe aantal vrouwen dat hoge posities bekleedt. De Commissie had hieraan in haar Mededeling meer aandacht moeten besteden en zou dat ook in haar toekomstige activiteiten moeten doen.

1.6 Van doorslaggevend belang blijft dat de sociale partners en het maatschappelijk middenveld in zijn geheel een grotere rol gaan spelen in deze regio, net als in alle andere regio's die overeenkomsten willen sluiten met de EU. Daartoe moeten dan wel de juiste instrumenten ter beschikking worden gesteld, d.w.z.. instrumenten waarmee het in de praktijk mogelijk is om dit doel te verwezenlijken. Zich bewust van de aan de geografische ligging van de regio verbonden moeilijkheden waardoor de mogelijkheden om gestructureerde bilaterale betrekkingen aan te gaan, aan banden worden gelegd, ziet het EESC toch het nut in van de vorming van een netwerk en de oprichting van een territoriaal, nationaal of hopelijk zelfs regionaal gemengd comité. Deze op participatie berustende instrumenten zouden de actieve betrokkenheid van de sociale partners en het maatschappelijk middenveld moeten vergemakkelijken in alle fasen van de uitwerking, toepassing en monitoring van overeenkomsten. Dit moet uitgroeien tot een waar beginsel. Wenselijk is ook een rechtstreekse maatregel om de oprichting

van een echte sociaaleconomische raad in de regio te bevorderen, al was het maar omdat dit de sociale en burgerdialoog ten goede komt en om de capaciteitsopbouw bij alle lokale actoren te verbeteren. Voor dat laatste zouden specifieke financieringsmogelijkheden in het leven moeten worden geroepen.

1.7 Prioriteit moet worden verleend aan de coördinatie van de diverse EU-acties door de directoraten van de Commissie die betrokken zijn bij de programma's, en de Europese dienst voor extern optreden (EDEO) en de betrokkenheid van de WTO in het gebied. Coördinatie is essentieel vanwege de kleine overheidsadministraties in de betrokken landen. Het gaat hier om een oriëntatie die aanleiding kan geven tot vastberaden actie van de EDEO, in de hoop dat het externe beleid van de EU aan kracht wint doordat er meer coördinatie plaatsvindt tussen de lidstaten.

1.8 De Commissie legt in onderhavige Mededeling sterk de nadruk op aan het klimaat gerelateerde vraagstukken. Het EESC constateert echter dat economische ontwikkeling essentieel is om het klimaatprobleem het hoofd te bieden. Van doorslaggevend belang is dat samenhang wordt gebracht tussen de beleidsmaatregelen voor ontwikkeling, milieubescherming en andere sectoren (bv. handel, visserij, landbouw, voedselzekerheid, onderzoek, mensenrechten en democratie), omdat dan kan worden gezorgd voor een inclusieve, duurzame en geïntegreerde groei ten gunste van de ontwikkeling in de regio. De keuze van de criteria voor de verlening van steun moet worden gebaseerd op van tevoren duidelijk omschreven indicatoren, ook met het oog op het daarop volgende toezicht op de programma's en de coördinatie tussen de diverse geldschieters.

1.9 Het EESC vindt ook dat een onderscheid moet worden gemaakt tussen acties voor ACS-landen en voor overzeese landen, waarbij per land rekening moet worden gehouden met de opbouw van instellingen en de mate van ontwikkeling, teneinde de kansen voor regionale integratie te optimaliseren. Ook moet een analyse worden gemaakt van de situatie in de overzeese gebiedsdelen, die verder zijn gevorderd dan de andere landen en nu al steun uit het Europees Ontwikkelingsfonds en bilaterale steun ontvangen. Maatregelen voor die overzeese gebiedsdelen zouden moeten worden afgestemd op de programma's voor de andere landen in de regio. De overzeese gebiedsdelen zouden in deze regio kunnen uitgroeien tot een belangrijke referentie, omdat daar bekendheid wordt gegeven aan de rechten en de waarden van de EU en aan voorbeelden van geslaagd EU-beleid voor inclusieve groei.

1.10 In weerwil van de heersende moeilijkheden zou moeten worden toegewerkt naar een handelsovereenkomst voor de hele regio die alle bilaterale overeenkomsten achter zich laat. Daarbij mag echter niet over het hoofd worden gezien dat de economische activiteiten in de regio – met uitzondering van de visserij – naar verhouding weinig gewicht hebben voor de handel.

1.11 Daarenboven zou de EU de onderhandelingen op de voet moeten volgen die in de relevante VN-commissie over het zeerecht inzake het CONTINENTAAL PLAT worden gevoerd, met name t.a.v. het gebied waarover dit advies gaat.

2. Inleiding

2.1 De EU heeft in het Stille Oceaan gebied al eerder partnerschappen opgezet: dit nieuwe partnerschap betreft vijftien onafhankelijke eilandstaten⁽¹⁾, vier overzeese landen en gebiedsdelen⁽²⁾, het Forum van Stille-Oceaan eilanden, Australië en Nieuw-Zeeland – als voornaamste partners bij dat Forum en partners die dezelfde beginselen aanhangen. Sinds de strategie van 2006 is het doel om de rol van de EU in de regio te consolideren (al was het maar omdat de EU er de tweede geldschieter is na Australië) en bij te dragen aan de sociaaleconomische ontwikkeling van de hele regio, waarbij moet worden toegezien op de onverkorte naleving van alle rechten en de verdere onderbouwing van de democratische instellingen.

2.2 Met de Overeenkomst van Cotonou tussen de EU en de ACS-landen als uitgangspunt wordt in onderhavige Mededeling voorgesteld om het optreden van de EU in het Stille Oceaan gebied te richten op een aantal fundamentele doelstellingen overeenkomstig de eigen agenda voor verandering⁽³⁾:

- meer samenhang brengen tussen beleid voor ontwikkeling, de bescherming van het milieu en in andere sectoren (handel, milieu, visserij, onderzoek enz.) enerzijds en de ondersteuning van de erkenning en volledige naleving van mensenrechten en democratie anderzijds;
- de methoden voor de verlening van EU-ontwikkelingssteun op elkaar afstemmen en rationaliseren, waarbij meer financiële middelen moeten worden uitgetrokken voor de bestrijding van de risico's van de klimaatverandering in het Stille Oceaan gebied om zowel de meerwaarde als de resultaten, de invloed en de doeltreffendheid van de steun te vergroten;
- bijdragen aan het welslagen van de regionale integratie van de overzeese landen en gebiedsdelen in het Stille Oceaan gebied door de vergroting van hun vermogen om de waarden van de EU in de regio te promoten en als katalysator te fungeren voor inclusieve en duurzame groei ten behoeve van de menselijke ontwikkeling van de regio;
- samen met de landen van het Stille Oceaan gebied, zowel in de VN als in andere internationale gremia, een constructief programma voor vraagstukken van gemeenschappelijk belang uitwerken;
- de krachten bundelen met partners die dezelfde beginselen aanhangen, om fundamentele vraagstukken inzake mensenrechten aan te pakken en bij te dragen aan de democratisering van de hele regio.

⁽¹⁾ Cookeilanden (zonder stemrecht in de VN), Federale Staten van Micronesia, Fiji, Kiribati, Marschalleilanden, Nauru, Niue (zonder stemrecht in de VN), Palau, Papoea-Nieuw-Guinea, Samoa, Salomonseilanden, Oost-Timor, Tonga, Tuvalu en Vanuatu

⁽²⁾ Frans-Polynesië, Nieuw-Caledonië, Pitcairneilanden en Wallis en Futuna

⁽³⁾ Mededeling van de Commissie – Het effect van het EU-ontwikkelingsbeleid vergroten: een agenda voor verandering (COM(2011) 637 final van 13 oktober 2011)

De EU heeft van haar lokale (gespreks)partners erkenning gekregen voor haar leiderschap bij de bestrijding (van de gevolgen) van de klimaatverandering en is dan ook van plan om op verantwoorde wijze vorm te geven aan haar aanwezigheid in de regio.

2.3 De meeste landen en eilanden vormen samen een gebied dat qua bevolkingscijfer niet groot is, maar wel een grote en heterogene oppervlakte bestrijkt, wat nogal wat problemen oplevert vanwege de specifieke geografische ligging ervan. Het resultaat is een kwetsbaar en wankel geheel dat toch een eenheid vormt als marien ecosysteem, dat op zich uniek is en dat daarom alle aandacht verdient en de moeite van het beschermen waard is.

2.4 Het nagestreefde doel is geen sinecure. Waarom de verwezenlijking ervan moeilijk is, wordt verklaard in de Mededeling, maar heeft ook te maken met de beperkingen die de economische crisis oplegt aan het externe beleid van de EU en die ook bepalend zouden kunnen zijn voor de toekomstige overeenkomst van Cotonou (voor de periode na 2020). De ligging van deze landen is evenwel – ook voor de EU – van geostrategische betekenis vanwege hun nabijheid met landen als China en Japan. Daarom verdient het zeker aanbeveling om de overzeese landen en gebiedsdelen meer bij de verspreiding van het beleid, de uitvoering van de programma's en de rechtscultuur van de EU te betrekken en met het oog daarop beter te benutten. Dat alle partijen daar baat bij hebben, staat buiten kijf.

3. Lichtpunten

3.1 Er is aandacht voor de gevolgen van de klimaatverandering en de ernstige consequenties daarvan in de hele regio voor de stabiliteit en zelfs de instandhouding van het ecosysteem en voor de duurzame ontwikkeling van de betrokken landen waarvan het louter economische en begrotingsmatige, maar ook politieke en sociale evenwicht steeds meer aan het wankelen dreigt te worden gebracht, waardoor de risico's alleen maar nog groter worden en ook de verwezenlijking van de millenniumdoelen van de VN aan banden wordt gelegd.

3.2 Er is aandacht voor de noodzaak van een geïntegreerd optreden door de diverse internationale actoren die bilaterale of multilaterale steun verlenen, een steun die nu te versnipperd is om volledig effect te sorteren. Ook wordt gewezen op de benutting van de goedgekeurde financieringsinstrumenten en op de impact van de verleende steun.

3.3 Er wordt gewezen op de noodzaak van coördinatie met de internationale instellingen. Wat de gevolgen van de klimaatverandering betreft wordt in de Mededeling in eerste instantie verwezen naar de VN.

3.4 Er is aandacht voor regionale samenwerking en de noodzaak om sectorale programma's en ontwikkelingsprojecten op te zetten of kracht bij te zetten, waaraan regionale organisaties meewerken om te stimuleren dat steunregelingen en het beheer daarvan, maar ook de ontwikkelingsstrategieën voor het hele gebied geïntegreerd worden benaderd.

3.5 Er wordt belang gehecht aan de dialoog met de lokale institutionele actoren: door die dialoog kan gezamenlijk worden vormgegeven aan de steunprogramma's en kan de verantwoordelijkheid voor de uitvoering ervan worden gedeeld.

3.6 Er is aandacht voor de noodzaak om, samen met de begunstigde landen, gemeenschappelijke toezichts-, beheers- en uitvoeringssystemen op te zetten, zodat de maatregelen die worden genomen, zo veel mogelijk effect sorteren. Hierover moet veel meer gerichte informatie worden gegeven.

3.7 Er wordt een analyse gemaakt van de methoden die donorlanden toepassen om bilaterale of multilaterale steun te verlenen, waarbij wordt toegezegd dat de methoden voor de verlening van de steun zullen worden aangepast om tegemoet te komen aan de moeilijkheden die de kleine administraties van de landen en eilanden in het Stille Oceaan gebied ondervinden. Er is aandacht voor de moeilijkheden die begunstigde landen ondervinden in hun pogingen om die steun onderdeel te maken van nationale ontwikkelingsprogramma's die gerichte maatregelen voor de capaciteitsopbouw van de nationale instellingen impliceren.

3.8 Er wordt zorg uitgesproken over de schending van de grondrechten in Fiji. De Commissie is van plan om die situatie op de voet te volgen, maar verwijst niet naar verdere specifieke voorwaarden die aan de steunverlening zouden kunnen worden gesteld.

4. Knelpunten

4.1 In onderhavige Mededeling wordt in wezen niet duidelijk aangegeven hoe de EU van plan is om haar optreden te bepalen en kracht bij te zetten bovenop de doelstellingen voor de korte termijn. Alhoewel die doelstellingen op zich van belang zijn, wordt daarmee slechts voor een deel bereikt wat wordt nagestreefd, nl. dat de regio zich ook in de toekomst duurzaam blijft ontwikkelen. Het Stille Oceaan gebied heeft een geheel eigen karakter en strekt zich uit over een (in geografisch opzicht) groot grondgebied van (naar aantal inwoners) kleine en soms zelfs erg kleine landjes. Al die landjes voeren ander beleid, achten andere maatregelen noodzakelijk om op de lange termijn voor duurzame ontwikkeling te zorgen en kijken verschillend aan tegen de regels die nationaal moeten worden toegepast of van toepassing zijn op de territoriale en internationale wateren die al die landjes van elkaar afbakenen.

4.2 Volgens het EESC moet de benadering geïntegreerd zijn en gericht worden op de lange termijn, met gedeelde verantwoordelijkheden voor alle in de regio werkzame actoren (internationale organisaties, andere landen en lokale actoren). De Commissie moet in het partnerschap dat zal worden voorgesteld, rekening houden met de onderhandelingen over de herziening van de nieuwe begroting van de EU, de nieuwe prioriteiten die zullen worden gesteld voor de Millenniumdoelen voor de periode na 2015 en het proces dat zal worden opgestart voor de nieuwe onderhandelingen over de Overeenkomst van Cotonou.

4.3 In de opsomming van doelstellingen zou meer aandacht moeten worden geschonken aan de geïntegreerde ontwikkeling van het Stille Oceaan gebied, aan het beleid op dit gebied en de sectoren waarin maatregelen moeten worden genomen. Zo worden landbouw en voedselzekerheid alleen vermeld in de context van de gevolgen van de klimaatverandering in de regio. De landbouw is de basis onder de leefbaarheid van het platteland. Ook al gaat het om een landbouw die voornamelijk op zelfvoorziening is gericht – alleen de producties van rietsuiker en palmolie zijn enigszins van belang voor de uitvoer – toch speelt er op dit gebied een probleem i.v.m. het beheer van de natuurlijke rijkdommen en het duurzame gebruik van (akker)land. Het EESC wijst erop dat enkele van de betrokken landen hun preferentiële positie zijn kwijtgeraakt door de Europese hervorming van het suikerbeleid in 2006 en dat daardoor werkgelegenheid verloren is gegaan.

4.4 In feite wordt in de Mededeling voornamelijk stilgestaan bij de risico's van de klimaatverandering waardoor het voortbestaan van bepaalde landen en van het ecosysteem in gevaar wordt gebracht (verhoging van het waterpeil, de verdwijning van bossen, de verzilting van bodemwater, de opwarming van het zeewater enz.). Daarom stelt de Commissie voor om het merendeel van de middelen daaraan te besteden. Alleen zouden er ook meer middelen moeten worden bestemd voor geïntegreerde en samenhangende programma's voor duurzame ontwikkeling en groei, waarin is vastgelegd welke verplichtingen daaraan verbonden zijn voor de begunstigde landen. Daar zouden ook particuliere ondernemingen bij moeten worden betrokken, waarbij met name wordt gedacht aan het midden- en kleinbedrijf.

4.5 Het EESC is voorstander van een geïntegreerde strategische aanpak van de steunverlening en met onderhavige Mededeling wordt al een eerste stap in die richting gezet. De werkzaamheden van de diverse directoraten van de Commissie (DEVCO, DG Maritieme Zaken en Visserij, DG Handel, DG Sanco, DG Onderzoek en de EDEO) zouden nog meer moeten worden gecoördineerd (er is al vooruitgang geboekt op dit gebied) (4). Door die coördinatie kan meer samenhang worden gebracht in het beleid van de EU.

(4) Voor de periode 2008/2013 is in totaal zo'n 785 miljoen euro vastgelegd voor ontwikkelingssteun en hulp bij de bestrijding van de klimaatverandering ten behoeve van de landen van het Stille Oceaan gebied en de overzeese landen en gebiedsdelen. Daarvan komt 730 miljoen euro uit het 10e EOF en 56 miljoen euro uit de begroting van de EU. Zonder de nationale programma's mee te rekenen, gaat het hier om financieringen van de regionale samenwerking EU-Stille Oceaan gebied ten belope van 95 miljoen euro die oorspronkelijk waren bedoeld als aanvulling op de financieringen uit het thematische programma van het instrument voor ontwikkelings-samenwerking. Het regionale programma EU/Stille Oceaan heeft tot doel om het regionale vermogen tot economische en handelsintegratie te vergroten (45 miljoen euro), maatschappelijke organisaties te steunen, de capaciteiten voor het beheer van de overheidsfinanciën te vergroten (10 miljoen euro) en het duurzame beheer van natuurlijke hulpbronnen te bevorderen (40 miljoen euro). De Commissie heeft bovendien voor de nabije toekomst een „faciliteit voor investeringen in het Stille Oceaan gebied” aangekondigd. Die faciliteit is bedoeld om investeringen in belangrijke infrastructuur te bevorderen, waardoor de internationale concurrentiepositie van de regio wordt verbeterd, de economie weer gaat groeien, de armoede wordt teruggedrongen en groene beleidsinstrumenten en de noodzakelijke aanpassingen aan de klimaatverandering worden gefinancierd.

4.6 Er zou vooral meer moeten worden gedaan voor de visserij, omdat die sector niet alleen voor alle landen van het Stille Oceaan gebied, maar ook voor de EU van levensbelang is (grote hoeveelheden vis – vooral tonijn – worden vanuit die landen ingevoerd in de EU). De duurzaamheid van de visserijproductie en het ecosysteem moet nu worden gegarandeerd om te voorkomen dat de visserij later, door overbevissing, in gevaar wordt gebracht. Het EESC is goed te spreken over de acties van de EU om – krachtens de Verordening van de EU om illegale, ongemelde en ongeregelde visserij te voorkomen, tegen te gaan en te beëindigen – illegale vangsten te bestrijden. Op grond van deze Verordening heeft de Commissie twee landen uit de regio (Vanuatu en Fiji) gewezen op de mogelijkheid dat zij worden aangemerkt als derde landen die niet meewerken in de strijd tegen illegale, ongemelde en ongeregelde visserij.

4.6.1 Daarom zou de EU de preferentiële regelingen van de overeenkomst met de ACS-landen moeten handhaven (zoals de afgelopen tijd met een aantal landen van deze regio is gebeurd (5)), ook al moet zij rekening houden met het risico op scheefftrekking van de concurrentie met de andere actoren die actief zijn in de sector.

4.6.2 Het EESC heeft oog voor de objectieve moeilijkheden in de sector en is ingenomen met de Fpa-overeenkomsten die resp. met Kiribati, de Salomonseilanden en de Federale Staten van Micronesia zijn gesloten, maar hoopt dat met alle betrokken landen een alomvattende overeenkomst over de regels voor de territoriale en internationale wateren in de regio zal kunnen worden gesloten.

4.7 In de Mededeling wordt terecht gewag gemaakt van de coördinatie van de steunregelingen voor de handel. Alleen wijst de Commissie in dat verband nergens op de activiteiten van de Wereldhandelsorganisatie in de regio, ook al zijn zes eilandstaten in het Stille Oceaan gebied lid van die organisatie en worden deze geholpen met specifieke programma's en faciliteiten.

4.8 De volgende eilandstaten zijn lid van de Wereldhandelsorganisatie: Fiji, Papoea Nieuw Guinea, Salomonseilanden, Tonga, Samoa en Vanuatu. De Wereldhandelsorganisatie tracht aan de hand van de diverse toetredingsovereenkomsten een stabiel en regionaal geïntegreerd handelstelsel op te zetten om de winst te vergroten en efficiënter gebruik te maken van hulpmiddelen en schaalvoordelen.

4.8.1 De Wereldhandelsorganisatie heeft in 2004 in Genève een bureau geopend voor de vertegenwoordiging van de Stille Oceaan eilanden (*Pacific Islands Forum Representative Office*). Doel ervan is te bevorderen dat de bureaucratistische systemen verder worden geïntegreerd en dat aan capaciteitsopbouw wordt gedaan voor thema's als „handel” en „multilaterale agenda”, hetgeen voor de economie van deze kleine landen van doorslaggevend belang is.

(5) Zie NAT/459: „De situatie van en uitdagingen voor de tropische tonijnvisserijvloot van de Europese Unie”, rapporteur: Gabriel Sarro Iparraguirre (PB C 48 van 15.2.2011, blz. 21–26).

4.8.2 Het zou goed zijn als de EU met dit bureau en de Wereldhandelsorganisatie nauwe en structurele banden aangaat, ook met de vernieuwde Overeenkomst van Cotonou als uitgangspunt. Een gecoördineerde aanpak is essentieel, zeker omdat de overheidsadministraties van veel van deze landen beperkt van omvang zijn. Dan wordt het mogelijk om de initiatieven ten gunste van de economie van die landen - met behulp van programma's voor technische bijstand die al van kracht zijn, maar zonder coördinatie op multilateraal niveau - te coördineren. Daar komt bovenop dat de economie nauwelijks groeit en noch stabiel, noch duurzaam is en dat de verschillen van eiland tot eiland heel erg groot zijn: Papoea Nieuw Guinea en de Salomonseilanden hebben (dankzij de prijzen voor hun grondstoffen) meer groei gekend, terwijl Fiji en Samoa, die toch al een zwakkere economie hebben, met natuurrampen te kampen hebben gehad ⁽⁶⁾.

4.8.3 Ook moet speciale aandacht worden geschonken aan de ontwikkeling van het midden- en kleinbedrijf en de opzet van diensten voor regionale steunverlening aan kleine en middelgrote ondernemingen. Die diensten zouden moeten worden aangevraagd en opgezet op multilaterale basis, met gebruikmaking van de beschikbare middelen en lopende programma's van de Wereldhandelsorganisatie, het IMF en de Wereldbank, ook voor plattelandsontwikkeling.

4.9 De Commissie wijst in deze Mededeling terecht op de sociale risico's van weinig ontwikkeling van de Stille Oceaan-eilanden, de omvang van de emigratie van geschoolde werknemers die op de eilanden zelf geen werk vinden en de sociale consequenties van de klimaatveranderingen. Volgens de gegevens van de Wereldbank worden de Salomonseilanden, Vanuatu, Samoa, Kiribati, Oost-Timor en Tuvalu tot de groep van minst ontwikkelde landen gerekend, met armoede in alle lagen van de bevolking. Zelfs op het grootste eiland van het Stille Oceaan gebied, Papoea Nieuw Guinea, is meer dan 40 % van de bevolking arm. Deze gegevens zijn bepalend voor de verwezenlijking van de Millenniumontwikkelingsdoelen en vergen wereldwijd gecoördineerde maatregelen. Wel verzuimt de Commissie stil te staan bij de acties van de diverse VN-agentschappen ten gunste van de economische en sociale ontwikkeling.

4.9.1 De uitvoering van de programma's van die VN-agentschappen zou door de Commissie moeten worden gestimuleerd, omdat zij beslist noodzakelijk zijn als middel om bewustmaking en capaciteitsopbouw te bevorderen, waardoor de steun die door de diverse geldschietters, waaronder de EU, wordt geboden, kan worden „geabsorbeerd” en geconsolideerd. Daar komt nog bij dat deze programma's ertoe bijdragen dat nationale instellingen en burgerorganisaties en de sociale partners meer verantwoordelijkheid op zich nemen, en de oprichting bevorderen van op participatiedemocratie berustende organisaties.

⁽⁶⁾ IMF: Regionaal overzicht van de economie in Azië en het Stille Oceaan gebied, *Navigating an Uncertain Global Environment while building inclusive Growth* („Laveren in een onzekere globale context en inclusieve groei bevorderen”), oktober 2011

5. Rechten, democratie, vakbondsvrijheid en de situatie op Fiji

5.1 De eilanden in de Stille Oceaan worden door de internationale financiële instellingen beschouwd als de meest achtergebleven gebieden ter wereld: ze zijn geïsoleerd en onderbevolkt met een sterke emigratietendens, de eilandbewoners hebben weinig onderwijs en opleiding genoten en er is een enorm tekort aan specifieke handelsvaardigheden en vaardigheden in de internationale economische bedrijvigheid.

5.1.1 Vooral jongeren zijn er niet best aan toe op de Stille Oceaan-eilanden. Dit heeft te maken met meerdere factoren: geografisch isolement, de grenzen aan economische ontwikkeling (economische bedrijvigheid van geringe omvang en weinig onderlinge integratie tussen de eilanden, een beperkt afzetgebied op ieder eiland) en een demografische ontwikkeling waardoor er snel meer jonge werknemers bijkomen ⁽⁷⁾. Australië heeft een programma gelanceerd voor de ondersteuning van seizoenarbeid uit de meest achtergebleven landen van het Stille Oceaan gebied. Iets soortgelijks zou moeten worden gedaan in de richting van andere landen uit het gebied.

5.1.2 De levensomstandigheden van vrouwen zijn rampzalig en zorgwekkend: het fenomeen van uitbuiting en verval breidt zich uit en er zit maar bitter weinig schot in de zoektocht naar doeltreffende oplossingen. Vrouwen worden nog steeds zwaar gediscrimineerd. Dit komt tot uiting in een verwaarloosbare aanwezigheid van vrouwen op de arbeidsmarkt en in de politiek, maar ook in de wijd verspreide schending van hun basisrechten: in alle betrokken landen is geweld tegen vrouwen schering en inslag. Dit is niet alleen een cultureel probleem, maar houdt ook verband met kansen die moeten worden geboden: kansen op werk, integratie en participatie. Er zou uitdrukkelijk moeten worden verwezen naar het actieprogramma van de EU voor gendergelijkheid en vrouwenemancipatie (2010-2015). In dit actieprogramma wordt o.m. aangedrongen op precieze indicatoren voor de deelname van vrouwen aan de nationale instellingen.

5.2 Naleving van de mensenrechten en democratie zijn een *conditio sine qua non* voor het steun- en samenwerkingsbeleid van de EU. Daartoe behoren de vakbondsrechten, zoals die wereldwijd zijn vastgelegd in de acht basisverdragen van de IAO.

5.3 Ook in de Overeenkomst van Cotonou wordt respect voor de mensenrechten en democratische instellingen de voedingsbodem genoemd voor een stabiele en bloeiende economie. Helaas wordt in onderhavige Mededeling, die toch over een strategie voor de regio gaat, onvoldoende aandacht besteed aan de kwestie van de ernstige schendingen van de mensenrechten, vooral in **Fiji dat bekend staat als het, qua omvang en bevolkingsaantal, op één na grootste eiland van het Stille Oceaan gebied.**

⁽⁷⁾ Op Samoa is er werk voor 500 jongeren (van de 4 000 jonge werkers) en op Vanuatu voor 700 jongeren (van de 3 500 jonge werkers). De jeugdwerkloosheid op Fiji is ongeveer 46 % (zie ook UNICEF: investeren in jongerenbeleid, *UN Asia-Pacific Interagency Group on Youth*, 2011).

5.4 De situatie in Fiji is onaanvaardbaar: sinds de staatsgreep in 2006 wordt het bewind gevoerd door een militaire junta die in 2011 een agressieve campagne is begonnen om de vakbeweging te ontmantelen en de werknemers van Fiji van hun grondrechten te beroven, in overtreding van de door de regering geratificeerde IAO-Verdragen nr. 87 en 98. De afschaffing van de vrijheid van meningsuiting en van het recht op vereniging en vergadering, de martelingen en mishandelingen, de geweldpleging tegen vrouwen en kinderen en de afschaffing van de meest fundamentele rechten van werknemers kunnen niet langer worden getolereerd en maken van Fiji een emblematisch geval voor de EU. Ook al wordt inmiddels artikel 96 van de Overeenkomst van Cotonou toegepast, toch vindt het EESC dat nog krachtadiger moet worden opgetreden, vooral met het oog op de verkiezingen in 2014 en het proces dat voor de vastlegging van de nieuwe grondwet is opgestart.

5.5 De situatie in Fiji is in november 2012 opnieuw besproken in de Raad van Bestuur van de IAO. Bij die gelegenheid is een specifieke resolutie goedgekeurd, ook vanwege het recente besluit van de regering van Fiji om de toegang te weigeren aan een IAO-delegatie die in opdracht van de Raad van Bestuur een dienstreis naar Fiji wil maken⁽⁸⁾. De EU ontkomt er niet aan om deze kwestie consequent aan te kaarten bij alle landen die hebben ingestemd met de resolutie waarmee de IAO de situatie in Fiji heeft veroordeeld.

5.6 Het maatschappelijk middenveld heeft nauwelijks of geen armslag om iets te ondernemen. De meest fundamentele rechten van maatschappelijke organisaties worden duidelijk met de voeten getreden, in weerwil van welk democratisch beginsel ook. Het EESC kan zich er niet bij neerleggen dat deze schendingen maar doorgaan. Het moet dit standpunt kenbaar maken bij de andere instellingen van de EU en daarnaar handelen⁽⁹⁾.

5.7 Er moet ofwel rechtstreeks, ofwel in de bilaterale betrekkingen met Fiji, vastberadener worden opgetreden. Dit kan door voorwaarden aan de verlening van EU-steun te stellen en aan te geven dat over het standpunt van de EU over rechten niet te onderhandelen valt, dat alle lidstaten achter dit standpunt staan en dat dit standpunt in overeenstemming is met de beginselen waarop de EU is gegrondvest.

6. Rol van de sociale partners en van het maatschappelijk middenveld

6.1 De betrokkenheid van het maatschappelijk middenveld vormt de basis voor partnerschappen, in welke vorm dan ook, om de doelstellingen van de sociaaleconomische samenhang te verwezenlijken. De rol van maatschappelijke organisaties is vooral erg belangrijk als het gaat om rechten en democratie, waarvan de uitoefening een voorwaarde is waaraan moet zijn voldaan om de voordelen van het steun- en samenwerkingsbeleid van de EU te kunnen genieten.

⁽⁸⁾ Persbericht op het congres van vakbonden over Fiji van 19 september 2012 en alle daarop volgende documenten die de IAO in voorbereiding heeft.

⁽⁹⁾ Zie brief van de Raad

6.2 De participatie van het maatschappelijk middenveld is ook in het stille Oceaan gebied een prioritaire doelstelling, ook al is die prioriteit aan minstens twee beperkende objectieve omstandigheden onderhevig: de geografische ligging en de kwetsbaarheid van de eilanden, met een verspreid wonende bevolking, waardoor de uitoefening van dit recht *de facto* erg moeilijk is, en de mate waarin democratie wordt uitgeoefend en maatschappelijke organisaties daadwerkelijk kunnen deelnemen aan de werkzaamheden van instituties.

6.3 Desalniettemin dringt het EESC erop aan dat al het mogelijke wordt gedaan om vertegenwoordigers van lokale gemeenschappen bij de uitstippeling, verwezenlijking en monitoring van EU-projecten te betrekken, vooral als het gaat om projecten voor de bescherming van het milieu, de bevordering van de sociale en de burgerdialoog en de ontwikkeling en bescherming van rechten en democratie.

6.4 Er moet op korte termijn een partnerschap tussen de EU en het Stille Oceaan gebied worden opgezet waarin ook het maatschappelijk middenveld is vertegenwoordigd. Dan kunnen de problemen van het Stille Oceaan gebied doeltreffender worden aangepakt⁽¹⁰⁾, waarbij die participatie ook bij uitstek wordt vormgegeven door de oprichting van een speciaal comité voor toezicht op de programma's.

7. Opmerkingen over de in de Mededeling aanbevolen acties

7.1 Het EESC is het maar voor een deel eens met de door de EU aanbevolen acties waarin prioriteit wordt gegeven aan de problematiek van de risico's van de klimaatverandering in het Stille Oceaan gebied, omdat er geen sprake is van een geïntegreerde benadering van duurzame ontwikkeling in de regio.

7.2 Er moet worden gestreefd naar een betere coördinatie van de inspanningen van de EDEO en de diverse directoraten-generaal van de Commissie om samenhangende en strategische programma's vast te stellen waarmee de beschikbare middelen worden doorgesluist naar milieubescherming en visserij, maar ook naar geïntegreerde programma's voor duurzame ontwikkeling en plattelandontwikkeling.

7.3 Het EESC is het ermee eens dat de dialoog met de lokale instellingen moet worden opgevoerd, maar dan moet het maatschappelijk middenveld daar wel stelselmatiger bij worden betrokken, zodat een vast forum ontstaat voor de beoordeling van steun en een analyse van de impact ervan.

⁽¹⁰⁾ Zie advies over „De rol van het maatschappelijk middenveld in de meerpartijenovereenkomst tussen de EU, Colombia en Peru”, PB C 299 van 4 oktober 2012, blz. 39-44)

7.4 Er zou een blijvend karakter moeten worden gegeven aan de ontmoetingen tussen geldschieters en begunstigde landen. Dan kan worden gezorgd voor de door de Commissie bepleite coördinatie van de programma's. Even cruciaal is de bestemming van de steun en de beoordeling van de doeltreffendheid ervan. Van belang in dit verband is niet alleen preventie (door voorlichtings- en vormingsactiviteiten), maar ook toezicht (door een gemengd comité dat op de sociale partners en burgerorganisaties steunt).

7.5 Zoals reeds aangegeven, moet de nadruk dus nog meer worden gelegd op oordeelvorming over de naleving van fundamentele mensenrechten, de onaanvaardbare levensomstandigheden van vrouwen in de regio, de beperkte kansen op banen voor jongeren en de rol van het maatschappelijk middenveld in alle landen van de regio, maar vooral ook over de specifieke situatie in Fiji.

Brussel, 17 januari 2013

De voorzitter
van het Europees Economisch en Sociaal Comité
Staffan NILSSON

Abonnementsprijzen 2013 (excl. btw, incl. verzendkosten voor normale verzending)

<i>Publicatieblad van de Europese Unie</i> , L- en C-serie, uitsluitend papieren versie	22 officiële talen van de Europese Unie	1 300 EUR per jaar
<i>Publicatieblad van de Europese Unie</i> , L- en C-serie, papieren versie + dvd (jaarlijks)	22 officiële talen van de Europese Unie	1 420 EUR per jaar
<i>Publicatieblad van de Europese Unie</i> , L-serie, uitsluitend papieren versie	22 officiële talen van de Europese Unie	910 EUR per jaar
<i>Publicatieblad van de Europese Unie</i> , L- en C-serie, dvd (maandelijks) (cumulatief)	22 officiële talen van de Europese Unie	100 EUR per jaar
<i>Supplement op het Publicatieblad van de Europese Unie</i> (S-serie: Overheidsopdrachten en aanbestedingen), dvd, verschijnt één keer per week	Meertalig: 23 officiële talen van de Europese Unie	200 EUR per jaar
<i>Publicatieblad van de Europese Unie</i> , C-serie „Vergelijkende onderzoeken”	Taal (talen) van het (de) vergelijkende onderzoek(en)	50 EUR per jaar

Het abonnement op het *Publicatieblad van de Europese Unie*, dat in de officiële talen van de Europese Unie verschijnt, is verkrijgbaar in 22 verschillende taalversies. Het abonnement omvat de L-serie (Wetgeving) en de C-serie (Mededelingen en bekendmakingen).

Ieder abonnement geldt slechts voor één enkele taalversie.

Overeenkomstig Verordening (EG) nr. 920/2005 van de Raad, bekendgemaakt in *Publicatieblad L 156* van 18 juni 2005, waarin is bepaald dat de instellingen van de Europese Unie tijdelijk niet verplicht zijn om alle rechtsbesluiten in het lers te redigeren en in die taal bekend te maken, worden de in het lers opgestelde nummers van het *Publicatieblad* apart verkocht.

Het abonnement op het *Supplement op het Publicatieblad van de Europese Unie* (S-serie: Overheidsopdrachten en aanbestedingen) omvat alle 23 officiële taalversies op één meertalige dvd.

Op verzoek kunnen de abonnees op het *Publicatieblad van de Europese Unie* eveneens de verschillende bijlagen van het *Publicatieblad* ontvangen. De abonnees worden op de hoogte gebracht van het verschijnen van bijlagen door middel van een „Bericht aan de lezer” in het *Publicatieblad van de Europese Unie*.

Verkoop en abonnementen

Abonnementen op verscheidene niet-kosteloze publicaties, zoals het abonnement op het *Publicatieblad van de Europese Unie*, zijn verkrijgbaar bij onze verkoopkantoren. Een lijst met verkoopkantoren is te vinden op het volgende internetadres:

http://publications.europa.eu/others/agents/index_nl.htm

Via EUR-Lex (<http://eur-lex.europa.eu>) heeft u direct en gratis toegang tot het recht van de Europese Unie. Op deze website kunt u het *Publicatieblad van de Europese Unie* raadplegen. U vindt er eveneens de Verdragen, de wetgeving, de jurisprudentie en de voorbereidende wetgevende besluiten.

Meer informatie over de Europese Unie is te vinden op de volgende website: <http://europa.eu>

Bureau voor publicaties van de Europese Unie
2985 Luxemburg
LUXEMBURG

NL